

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Bakalářská práce

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Historický ústav

Moderní dějiny regionu Turnovsko ve výuce dějepisu

Bakalářská práce

Autor: Jana Řeháková

Studijní program: B01114A120001 Historie se zaměřením na vzdělávání

Studijní obor: Historie se zaměřením na vzdělávání
Společenské vědy se zaměřením na vzdělávání

Forma studia: Prezenční

Vedoucí práce: PhDr. Irena Kapustová, Ph. D.

Oponent: Mgr. Tamara Tomanová, Ph. D.

Hradec Králové 2024

Zadání bakalářské práce

Autor: Jana Řeháková

Studium: F21BP0050

Studijní program: B0114A120001 Historie se zaměřením na vzdělávání

Studijní obor: Společenské vědy se zaměřením na vzdělávání, Historie se zaměřením na vzdělávání

Název bakalářské práce: **Moderní dějiny regionu Turnovsko ve výuce dějepisu**

Název bakalářské práce AJ: Modern history of the Turnovsko region in history teaching

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se zabývá moderními dějinami Turnovska a jejich možným využitím ve výuce dějepisu. Je rozdělena do tří částí. Teoretická část se věnuje významným událostem Turnova a jeho okolí ve 20. století. Zároveň se zabývá výukou regionálních dějin a jejich úlohou ve školním vzdělávacím programu. Součástí práce je kvantitativní výzkum realizovaný na základních a středních školách v Turnově. Je proveden metodou dotazníkového šetření, které zjišťuje penzum a rozsah výuky regionálních dějin na školách a přístup studentů i pedagogů k tématu. Výzkumná část je východiskem pro praktickou část, která si klade za cíl vytvoření metodických a pracovních listů. Klíčová slova: Regionální dějiny, Turnovsko, didaktika dějepisu, moderní dějiny

Prameny: Kronika města Turnov 1918-1931, Muzeum Českého ráje v Turnově. Kronika města Turnov 1932-1939, Muzeum Českého ráje v Turnově. Kronika města Turnov 1940-1948, Muzeum Českého ráje v Turnově. Odborná literatura: KRATOCHVÍL, Viliam, Metafora stromu ako model didaktiky dejepisu, Bratislava 2019. KŘÍŽ, Jaroslav, Turnov: Historie, kultura, lidé, Praha 2022. LABISCHOVÁ, Denisa - GRACOVÁ, Blažena, Příručka ke studiu didaktiky dějepisu, Ostrava, 2010. LHOTOVÁ, Markéta, Synagogy v plamenech: křišťálová noc 1938 v českém pohraničí, Liberec 2013. SEIXAS, Peter - MORTON, Tom, The Big Six: Historical Thinking Concepts, Toronto 2013. STEJSKAL, Libor - STEJSKAL, Jan, Drama '38. Opevnění, Češi a Němci, mobilizace na Liberecku v roce 1938, Liberec 2003.

Zadávací pracoviště: Historický ústav,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: PhDr. Irena Kapustová, Ph.D.

Oponent: Mgr. Tamara Tomanová, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 7.12.2021

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala pod vedením PhDr. Ireny Kapustové, Ph.D. samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne: ....

Poděkování

Chtěla bych poděkovat PhDr. Ireně Kapustové, Ph.D. za její rady, trpělivost a odborné vedení celé práce. Dále bych chtěla vyjádřit vděčnost turnovským školám, učitelům a žákům, kteří se zapojili do dotazníkového šetření. Jejich aktivní účast a ochota sdílet své zkušenosti byly klíčové pro úspěšné dokončení této práce.

Anotace

ŘEHÁKOVÁ, Jana, *Moderní dějiny regionu Turnovsko ve výuce dějepisu*, Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové 2024, 99 s., Bakalářská práce.

Bakalářská práce se zabývá moderními dějinami Turnovska a jejich možným využitím ve výuce dějepisu. Je rozdělena do tří částí. Teoretická část se věnuje významným událostem Turnova a jeho okolí ve 20. století. Zároveň se zabývá výukou regionálních dějin a jejich úlohou ve školním vzdělávacím programu. Součástí práce je kvantitativní výzkum realizovaný na základních a středních školách v Turnově. Je proveden metodou dotazníkového šetření, které zjišťuje penzum a rozsah výuky regionálních dějin na školách a přístup studentů i pedagogů k tématu. Výzkumná část je východiskem pro praktickou část, která si klade za cíl vytvoření metodických a pracovních listů.

Klíčová slova: regionální dějiny, Turnovsko, didaktika dějepisu, moderní dějiny

Annotation

ŘEHÁKOVÁ, Jana, *Modern history of the Turnovsko region in history teaching*, Hradec Králové: Philosophical faculty, University of Hradec Králové 2024, 99 p., Bachelor thesis.

The bachelor thesis deals with the modern history of Turnov region and its possible use in history teaching. It is divided into three parts. The theoretical part is devoted to significant events in Turnov and its surroundings in the 20th century. It also deals with the teaching of regional history and its role in the school curriculum. The thesis includes quantitative research carried out in primary and secondary schools in Turnov. It is carried out using a questionnaire survey method, which determines the extent and scope of teaching regional history in schools and the attitude of students and teachers to the topic. The research part is the starting point for the practical part, which aims to create methodological and worksheets.

Keywords: regional history, Turnovsko, didactics of history, modern history

Obsah

Úvod	1
1 Historie města Turnova a jeho okolí	3
1.1 Historický vývoj Turnovska do 20. století	3
1.2 Ozvěny první světové války v Turnově a okolí	4
1.3 Politický okres Turnov v meziválečném období	5
1.4 Situace na Turnovsku před druhou světovou válkou	8
1.5 Turnovský okres v období Protektorátu a druhé světové války	9
1.6 Turnovsko v období tzv. třetí republiky	12
1.7 Turnov v období socialismu	13
1.7.1 Komunistický převrat 1948 v Turnově	13
1.7.2 Turnov v 50. letech 20. století	14
1.7.3 Situace na Turnovsku v 60. letech 20. století	15
1.7.4 Okupace na Turnovsku a její dopady	16
1.7.5 Období normalizace	18
1.8 Sametová revoluce 1989 v Turnově	19
1.9 Turnovsko po roce 1989	20
2 Regionální dějiny	23
2.1 Vymezení pojmu a poslání regionálních dějin	23
2.2 Rámcový vzdělávací program a zařazení regionálních dějin do vyučování ..	25
2.3 Vyučovací formy a metody vhodné pro výuku regionálních dějin	27
3. Výzkumná část	31
3.1. Teorie pedagogického výzkumu	31
3.2 Výzkumné cíle a předpoklady	31
3.3 Metodologie	31
3.4 Analýza a interpretace získaných dat	34

3.4.1	Výzkum mezi turnovskými učiteli	34
3.4.2	Výzkum mezi turnovskými žáky	41
3.5	Hypotézy a závěry dotazníkového šetření	48
4.	Praktická část	50
4.1	Metodický a pracovní list č. 1 – Pomníky a Památníky na Turnovsku	50
4.2	Metodický a pracovní list č. 2 – Příběh československého legionáře z Turnovska.....	54
4.3	Metodický a pracovní list č. 3 – Turnov včera, dnes (zítra)	58
4.4	Metodický a pracovní list č. 4 – Události 20. století – zaměření na Turnovsko 63	
	Závěr.....	67
	Seznam literatury a pramenů	70
	Seznam příloh.....	73

Seznam zkratek

CHKO	Chráněná krajinná oblast
K 231	Klub bývalých politických vězňů
KAN	Klub angažovaných nestraníků
KSČ	Komunistická strana Československa
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
NSDAP	Národně socialistická německá dělnická strana
ODS	Občanská demokratická strana
OF	Občanské fórum
OSN	Organizace spojených národů
RVP G	Rámcový vzdělávací program pro gymnázia
RVP ZV	Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání
RVP	Rámcový vzdělávací program
SA	Sturmabteilung
SdP	Sudetoněmecká strana
StB	Státní bezpečnost
ŠVP	Školní vzdělávací program
UK	Univerzita Karlova

Úvod

Historie a kultura míst, kde vyrůstáme a žijeme je nedílnou součástí naší identity. Každý den procházíme ulicemi, místy a okolo budov, kde se odehrávala historie nám nejbližší. Jsou pro nás připomenutím příběhů našich předků. S historií našeho rodiště by nás měl seznámit školní dějepis. Bohužel, z vlastní zkušenosti vím, že regionální dějiny jsou ve výuce často opomíjeny nebo zcela vynechávány. Přitom se jedná o efektivní způsob, jak v žácích vzbudit zájem o minulost a prohloubit jejich vztah k místu, odkud pocházejí.

Turnovsko je pro mě nejen rodným regionem, ale také zdrojem inspirace pro text práce. Jedná se o malebnou oblast s bohatou historií, nacházející se v srdci Českého ráje. Bakalářská práce se zaměřuje na moderní historii turnovského regionu a zkoumá možnosti jejího začlenění do výuky dějepisu. V jakém rozsahu se pedagogové věnují moderním dějinám Turnovska a jaké události v moderní historii tohoto regionu měly významný dopad na jeho vývoj? To jsou otázky, na něž ve své práci hledám odpovědi. Hlavním cílem je na základě zjištění vytvořit aktivity do výuky, které umožní zařazení moderních dějin Turnovska do výuky dějepisu.

Práce je rozdělena do tří klíčových částí. Teoretická část se věnuje významným momentům v historii Turnova a jeho okolí během 20. století. Jedná se o období plné historických zvratů a proměn, které zásadně ovlivnily celý svět i místní dění. Chronologicky jsou zde popsány klíčové události, jako vznik Československa, období dvou světových válek, éra komunistické totality a následná cesta k demokracii. Informace jsou kompilovány z odborných publikací, mezi které patří *Turnov – město drahých kamenů: tradice trvající již 7000 let* od Jana Bubala a *Turnovsko* od Michala Babíka a Miroslava Cogana, a *Turnov. Historie, Kultura, lidé* od kolektivu autorů vedeného Jaroslavem Křížem, která je první komplexní syntézou dějin města.

Současně se teoretická část zaměřuje na regionální dějiny a jejich místo ve vzdělávacím procesu. Tato část je založena na odborných didaktických publikacích, které poskytují vhled do teoretických a metodologických základů výuky regionálních dějin. Mezi ústřední zdroje patří *Příručka ke studiu didaktiky dějepisu* od Denisy Labischové a Blaženy Gracové, *Základy oborové didaktiky dějepisu* od Stanislava Julínka a *Regionální dějiny ve vyučování dějepisu* od Lubomíra Svobody. Na základě

publikací je vymezen pojem region, regionální dějiny a jejich chápání a stručně popsány vhodné vyučovací formy a metody pro jejich aplikaci. Dále se práce věnuje místem regionálních dějin v Rámcových vzdělávacích programech (RVP), jejich úloze a významu ve výuce dějepisu.

Výzkumná část práce se zabývá kvantitativním výzkumem provedeným na základních a středních školách v Turnově. Výzkum měl za cíl zmapovat současný stav výuky regionálních dějin na jednotlivých školách a zjistit, jakým způsobem a v jakém rozsahu se této problematice věnují a jaký je postoj žáků a pedagogů k tématu. Metodou dotazníkového šetření jsem získávala data o různých aspektech výuky regionálních dějin. Dotazníky byly navrženy tak, aby poskytly komplexní obraz o tom, jak je regionální historie Turnovska integrována do školních osnov a jaký je její reálný dopad na vzdělávání.

Získané informace z teoretické a výzkumné části práce představují základ pro praktickou část. Vzhledem k často obtížné dostupnosti kvalitních zdrojů a časové náročnosti spojené s tvorbou výukových materiálů do výuky je hlavním cílem práce jejich vytvoření. Materiály mají sloužit nejen jako efektivní prostředek pro začlenění moderních dějin Turnovska do výuky dějepisu, ale také usnadnit interpretaci vlivu historických událostí na současnou podobu města. Cílem je, aby výukové materiály nejen obohatily výuku, ale také pomohly žákům propojit historické události s jejich každodenním životem a prostředím, ve kterém žijí.

1 Historie města Turnova a jeho okolí

1.1 Historický vývoj Turnovska do 20. století

Město Turnov leží v srdci Českého ráje a pojí se s ním bohatá historie sahající až do prehistorických dob. První známky osídlení sahají do staršího paleolitu (100 000 – 6 000 př. n. l.), kdy se lovci a sběrači usazovali v některých skalních převisích a dutinách v Klokočských skalách a v Hruboskalsku. Archeologické nálezy dokládají kontinuální osídlení oblasti během celého pravěku.¹

Počátky historie města Turnov lze nalézt v písemných pramenech z 12. století, kdy Turnovsko a téměř celá oblast Pojizeří náležela rodu Markvarticů. V polovině 13. století došlo k rozdělení území mezi bratry Jaroslava z Hrušnice a Havla z Lemberka, přičemž na hranicích obou částí bylo založeno město Turnov. Charakter dvojpanství přetrval až do roku 1623, kdy město spojil Albrecht z Valdštejna a připojil celé hruboskalské panství ke vznikajícímu frýdlantskému knížectví.² Ve středověku se oblast vyznačovala rozvojem řemesel, jako pivovarnictví, soukenictví, plátenictví a obchodu. Městem procházela stará obchodní cesta, která z něj vytvořila významný dopravní uzel, kterým je dodnes.³

V době husitských válek bylo město dobyto a vypleněno pod vedením Jana Žižky z Trocnova. Za vlády Jiřího z Poděbrad bylo vypáleno lužickými křižáky. Velký požár postihl Turnov v roce 1523 a sto let nato znovu.⁴ V průběhu 16. a 17. století došlo v kraji k několika válečným konfliktům.⁵ Turnov se z těchto pohrom vzpamatovával dlouho a pomalu. Zjevný rozvoj se začal projevovat až v závěru tohoto období především díky rozvoji zdejšího kamenářství.

Během národního obrození zde působilo několik osobností, jako například Václav Fortunát Durych nebo Antonín Marek, jejichž myšlenky přispěly k formování národní identity. Významným mezníkem se stal rok 1850, kdy proběhla reorganizace

---

¹ V oblasti se vystřídalo několik kultur. Našly se pozůstatky kultury s lineární keramikou, kultury s vypíchanou keramikou a kultury popelnicových polí, jež zanikla v důsledku keltské expanze.

² Michal BABÍK – Miroslav COGAN, *Turnovsko*, Praha – Litomyšl 2007, s. 5–8.

³ Miroslav COGAN, *Turnov: Český ráj, Železný Brod* 2018, s. 8.

⁴ Michal BABÍK – Miroslav COGAN, *Turnovsko*, Praha – Litomyšl 2007, s. 8–11.

⁵ Městem prošly oddíly švédské, saské i císařské armády. Jan BUBAL, *Turnov - město drahých kamenů: tradice trvající již 7000 let*, Turnov 2022, s. 40.

státní správy, která ukončila podřízenost města vrchnostenskému úřadu na Hrubé Skále a Turnov tak získal status okresního města.⁶ Během následujících desetiletí došlo k rozvoji ve školství, hospodářství, kultuře, spolkovém životě⁷ a mimo jiné i dopravě. Byly vybudovány železniční tratě směřující do Liberce, Pardubic a Prahy.⁸ Díky aktivní iniciativě občanů prožíval Turnov kulturní rozkvět. V roce 1874 byla vybudována budova divadla a roku 1886 bylo založeno městské muzeum a regionální noviny Listy pojizerské, které se staly hlavním zpravodajem regionu.⁹

1.2 Ozvěny první světové války v Turnově a okolí

Klid a prosperita města byly přerušeny až vypuknutím první světové války¹⁰. První známky válečného konfliktu se v Turnově objevily 26. července 1914, kdy byly v ulicích vylepeny plakáty s císařským manifestem a vyhlášky o částečné mobilizaci. O dva dny později Rakousko-Uhersko vyhlásilo válku Srbsku a 31. července byla vyhlášena všeobecná mobilizace. Symbolickým okamžikem se stala vojenská mše pro vojáky čtyř praporů pěšího pluku č. 94 v Daliměřicích, která se konala ještě tentýž den. Večer odjel vlakem na frontovou linii 1. prapor a druhý den zbytek pluku. V průběhu války téměř denně do Turnova jezdily vlaky, přivázející raněné¹¹ a odvázející nové vojáky na bojiště.¹²

Do okresu přijížděli nejen ranění, ale i uprchlíci z ohrožených oblastí. Již v listopadu 1914 dorazil první transport 800 uprchlíků z Haliče, kteří byli ubytováni v okolních vesnicích. Avšak v průběhu roku 1915 většina z nich odchází do uprchlických táborů v Chocni a rakouském Gmündu. S příchodem ledna 1915 se začali objevovat i židovští uprchlíci, jejichž počet postupně narůstal. Na začátku dubna 1915

---

⁶ Michal BABÍK – Miroslav COGAN, *Turnovsko*, Praha – Litomyšl 2007, s. 12–16.

⁷ Mezi spolky, které byli v dané době založeny patří například Sokol nebo Klub českých turistů. Ke konci 19. století bylo v regionu evidováno 41 spolků.

⁸ Miroslav COGAN, *Turnov: Český ráj, Železný Brod* 2018, s. 37.

⁹ Jan BUBAL, *Turnov - město drahých kamenů: tradice trvající již 7000 let*, Turnov 2022, s. 59-60.

¹⁰ Dne 28. června 1914 byl v Sarajevu spáchán atentát na následníka rakousko-uherského trůnu, Františka Ferdinanda d'Este. Tato událost se stala posledním katalyzátorem v již tak napjaté době, kdy se hledaly vhodné záminky pro zahájení evropského válečného konfliktu. Rakousko-Uhersko nejprve Srbsku předložilo ultimátum, požadující trest pro viníky, ale podmínky se postupně zvyšovaly. I přesto, že se Srbsko pokusilo částečně ustoupit, nedokázalo přijmout všechny podmínky. To vedlo k vyhlášení války ze strany Rakouska-Uherska dne 28. července 1914.

¹¹ Nemocnice vznikla z uvolněných horních kasáren a brzy také ze Sokolovny a škol. První vlak s raněnými dorazil již 31. srpna 1914.

¹² Jan BUBAL, *Turnov - město drahých kamenů: tradice trvající již 7000 let*, Turnov 2022, s. 83.

bylo dle správ obcí a četnických stanic v turnovském okrese ubytováno 420 Židů, a ke konci června počet stoupl na 512. Uprchlíci dostávali každodenní finanční podporu, která činila 70 haléřů na osobu.¹³

Válka přinesla řadu obtíží, které se projevily ve všech oblastech života. Hospodářské problémy, nedostatek potravin, který vedl k zavedení potravinových lístků, rekvizice kovů včetně kostelních zvonů¹⁴ pro válečné účely, proměna škol v lazarety a perzekuce členů Sokola představují pouze některé z negativních jevů.¹⁵ V důsledku všeobecného nedostatku narůstal odpor proti válce a monarchii, a naopak rostla podpora myšlenky vzniku samostatného státu. Události roku 1918 v Turnově paralelně odrážely vývoj na frontách i v Praze.

K vyhlášení samostatného Československa došlo v pondělí 28. října 1918. První neoficiální zpráva o samostatnosti dorazila do Turnova po poledni. Obyvatelé začali zdobit domy červenobílými prapory a v podvečer se před turnovskou radnicí shromáždil dav asi tisíce lidí. Po proslovech vyjadřujících podporu novému státnímu zřízení zazpívali budoucí národní hymnu „Kde domov můj“.¹⁶ Mládež odstraňovala znaky monarchie ze všech úřadů a házela je do kašny nebo do Jizery. Vojáci si strhávali odznaky rakouského vojska a nahrazovali je červenobílými kokardami.¹⁷ Druhý den byla účast na oslavách ještě hojnější, protože do města přijeli i lidé z okolních vesnic. V kanceláři okresního zastupitelstva byl ustaven Okresní národní výbor. Začalo se pracovat na organizaci a fungování nového státu.¹⁸

1.3 Politický okres Turnov v meziválečném období

Hned na počátku čelil nový stát vnitřním i vnějším konfliktům, a to především v souvislosti s otázkami hranic, jelikož ne všechny regiony a sousední státy s novým politickým uspořádáním a územním rozložením souhlasily. Liberecko bylo jedním z

---

¹³ Terezie DUBINOVÁ – Pavel JAKUBEC, *Židé na Turnovsku: věnováno památce turnovských židovských občanů zavražděných za druhé světové války v koncentračních táborech*, Turnov 2010, s. 41–42.

¹⁴ Všechny zvony v okrese se na hodinu rozezněly 16. října 1916, poté byly roztaveny a využity ve vojenském průmyslu na výrobu nábojnic.

¹⁵ Hana MAIEROVÁ, *Kapitoly z novějších dějin*, in: *Turnovská vyznání: sborník vydaný u příležitosti 725. výročí města Turnova*, Turnov 1997, s. 24–25.

¹⁶ Jan BUBAL, *Turnov – město drahých kamenů: tradice trvající již 7000 let*, Turnov 2022, s. 85.

¹⁷ David MAREK, *Stalo se před sto lety v Turnově a okolí*, in: *Muzejní čtvrtletník*, č. 4, roč. XV., Muzeum Českého ráje v Turnově 2018, s. 7.

¹⁸ Jaroslav KRÍŽ a kol., *Turnov: Historie, kultura, lidé*, Praha 2022, s. 264.

regionů, kde vznik republiky nevívali a byla zde vyhlášena samostatná provincie Deutschböhmen 29. října 1918 ve Vídni. Dokonce hrozil ozbrojený vpád z Liberce do Turnova, jak naznačoval telegram z litoměřického vojenského velitelství, které se odmítalo podřídit pražskému národnímu výboru. Liberecká setnina myslivců obdržela rozkaz obsadit Turnov a obnovit staré pořádky. Situaci se snažil uklidnit Okresní národní výbor a vydal rozkaz, aby pluk podnikl noční pochodové cvičení do Svijan-Podolí. Plně vyzbrojená jednotka myslivců se vydala směrem k Turnovu, ale hned za hranicemi Liberce u Rychnova se rozutekla. Turnovský pluk byl poté vlakem převezen zpět do svých kasáren.¹⁹

Významnou událostí v období první republiky byla návštěva tehdejší hlavy státu Tomáše G. Masaryka v Turnově dne 17. září 1922 v rámci cesty po Pojizeří. Prezident dorazil vlakem na nádraží, kde byl slavnostně uvítán a následně ve městě navštívil radnici, prostory šperkařské školy, poté podnikl výlet na Hrubou Skálu a do Sedmihorek.²⁰

S Turnovem je Masaryk spojován i díky Josefu Pekařovi, zdejšímu rodákovi, uznávanému historikovi a Masarykovu velkému oponentovi. Pekař byl konzervatista, což bylo protipólem Masaryka, který zosobňoval liberální ideály. Jejich nejznámější spor se týkal smyslu českých dějin. I přesto, že Pekař do politiky nikdy aktivně nevstoupil, jeho jméno se v roce 1927 objevilo v novinách v anketě na možného kandidáta na prezidenta. V roce 1935, když se Masarykův zdravotní stav zhoršoval, politici z konzervativní pravé části politického spektra ho oslovili s nabídkou kandidatury na prezidenta, Pekař odmítl. Argumentoval neuspořádaným osobním životem starého mládence, neznalostí cizích jazyků, horšícím se zdravím a rovněž se bál i neustálého srovnávání s Masarykem. Oba muži formovali tvář Československa a zanechali trvalý dopad na jeho historii.²¹

Předválečný vývoj Turnovského okresu vytvořil dobré základy pro obnovení průmyslu a ekonomiky po válce. V oblasti vznikaly nové závody, jako kamenářské a rytecké dílny, továrna na umělé perly a družstvo brusiců Precious, které přispěly

---

¹⁹ Jaroslav KŘÍŽ a kol., *Turnov: Historie, kultura, lidé*, Praha 2022, s. 265.

²⁰ Jaroslav KŘÍŽ a kol., *Turnov: Historie, kultura, lidé*, Praha 2022, s. 300.

²¹ Pavel MLEJNEK, *Historik Josef Pekař jako možný kandidát na prezidenta republiky v roce 1935*, in: *Od Ještěda k Troskám 27*, Turnov 2020, s. 39–41.

k prosperitě oblasti. Důkazem adaptability a rozvoje regionu byla Krajinská výstava v roce 1925. Z jejího katalogu vyplývá, že v té době bylo na Turnovsku 44 průmyslových podniků, 1342 obchodních a 1602 průmyslových živností. Místní diverzifikace ekonomiky pomohla zmírnit dopady velké hospodářské krize 30. let, které se neprojeví tak katastroficky jako v místech, kde poskytovaly obživu obyvatelstva obrovské podniky těžkého průmyslu.

Ve stejné době opět ožil kulturní život v Turnově. Vzniklo sdružení zdejších výtvarníků *Turnovské dílo*, jehož členy byly Karel Vik, Karel Kinský nebo Josef Varcl. Významnou osobností byl Josef V. Šimák, jehož zásluhou měl nově vydávaný vlastivědný sborník *Od Ještěda k Troskám* vysokou odbornou úroveň, a díky jeho péči vzkvétalo i turnovské muzeum, které v roce 1927 získalo díky manželům Boháčkovým vlastní budovu.²²

Přestože byly česko-německé vztahy na počátku republiky dramatické, v průběhu následujících let se atmosféra uklidnila a stala se více přátelskou. Pozitivní vývoj byl však přerušena světovou hospodářskou krizí a nástupem Adolfa Hitlera k moci v lednu 1933. Hospodářská krize měla v Československu zásadní dopad právě na nedaleké Sudety,²³ kde byl především textilní a sklářský průmysl. Bída a nezaměstnanost byly v pohraničí mnohem větší než ve vnitrozemí. Hitlerova agresivní politika, spojená s hospodářskou situací, vytvořila vhodné podmínky pro nástup německého nacionalismu. Hitlerova ambice změnit uspořádání v Evropě postavila Československo jako překážku v jeho cestě za uspokojením německých zájmů.

Hospodářský vývoj na Turnovsku odrážel celorepublikový trend. Klíčovou roli v regionu hrála téměř dokonale rozvinutá silniční i železniční infrastruktura protínající město. Přestože na Turnovsku ve srovnání s pohraničím byla situace lepší, ani zde se nepodařilo všem nezaměstnaným dělníkům nalézt nové uplatnění. Nástup Hitlera k moci a zapojení sudetských Němců do protistátní činnosti vytvořily pro Československo vnitřní i vnější hrozbu. Československé elity se připravovaly na

---

²² Hana MAIEROVÁ, *Kapitoly z novějších dějin*, in: Turnovská vyznání: sborník vydaný u příležitosti 725. výročí města Turnova, Turnov 1997, s. 25–26.

²³ Sudety představují historický německý název pro pohraniční oblasti současné České republiky. Tato oblast byla osídlena převážně německým obyvatelstvem, ale v letech 1945–1947 došlo k jejich vysídlení v důsledku poválečného uspořádání Evropy.

nevyhnutelný válečný konflikt. Největší riziko uvnitř státu pocházelo z pohraničních oblastí od členů a příznivců SdP pod vedením Konrada Henleina a jejich ozbrojených jednotek Ordnerdienst, inspirované německou SA.²⁴

1.4 Situace na Turnovsku před druhou světovou válkou

Příchod druhé ničivé války zasáhl i Turnov, který se stal po mnichovské zradě útočištěm českých utečenců ze sebraných Sudet. Uprchlíci se snažili zachránit některé prostředky, které by jim umožnily existenci v novém sídlišti, dále důležité písemné doklady i liturgické předměty ze synagog, modliteben či spolkových místností. Turnov byl prvním větším městem za nově vytyčenými hranicemi Říše, a pro ty, jejichž zdroj obživy byl spojen s výrobou bižuterie, bylo důležité zůstat v regionu. Někteří z nich měli v Turnově příbuzné nebo měli vazby k židovské obci. První vlna uprchlíků začala již po vydání Norimberských rasových zákonů v roce 1935.²⁵

Zářijové události roku 1938 vyústily v samostatnou mobilizaci, která byla vyhlášena 23. 9. 1938 a týkala se všech záložníků do 40 let. Město Turnov se stalo mobilizační základnou Jizerské a Štěfánikovy kasárny, které se proměnily v rušné válečné ležení s telegrafním učilištěm a improvizovaným vězením pro dezertéry německé národnosti. Po přijetí mnichovské dohody došlo během 1.-10. října k evakuaci armády z pohraničí a propuštění všech Němců z čs. armády. Turnov se stal střediskem odsunu vojska a Okresní úřad Turnov měl na starosti likvidaci úřadů z pohraničí.²⁶

Město se zaplnilo uprchlíky z Liberecka a Jablonecka, zahrnujíc Čechy, Židy, ale i Němce. V důsledku této migrace vzrostl počet obyvatel z původních 8 000 na 16 000.²⁷ Mezi uprchlíky byli také výrobci bižuterie a obchodníci, kteří přilákali pozornost novinářů a obchodních grémií. Tato situace zvýšila zájem o město ze strany výrobců, vývozců a dalších ekonomických organizací z obou stran hranice, kteří usilovali o udržení monopolu nebo získání vlivu v této významné výrobní oblasti.

---

²⁴ Libor STEJSKAL – Jan STEJSKAL, *Drama '38. Opevnění, Češi a Němci, mobilizace na Liberecku v roce 1938*, Liberec 2003, s. 5–6.

²⁵ Markéta LHOTOVÁ, *Synagogy v plamenech: křiš'álová noc 1938 v českém pohraničí*, Liberec 2013, s. 26–29.

²⁶ Věra FRANČŮ – Lenka MORÁVKOVÁ, *Turnovské kasárny: historie a současnost*, Turnov 2010, s. 11.

²⁷ Libor STEJSKAL – Jan STEJSKAL, *Drama '38. Opevnění, Češi a Němci, mobilizace na Liberecku v roce 1938*, Liberec 2003, s. 152.

„Turnov se stal středem pozornosti denního tisku. Byly vydávány dlouhé reportáže o Turnově jako městě s 50 000 obyvateli a mnoha boháči, bájilo se o městu plném zlata a o místu s plnou zaměstnaností. Do města přijížděly žurnalisté denních listů a žádali informace o tom, jaké továrny bude Turnov stavět, co se tu připravuje v průmyslovém podnikání.“

Nicméně pro mnohé z těch, kteří prchali před Hitlerem, byl Turnov jen dočasnou stanicí a místem oddechu po hrůzném útěku ze svých domovů. Situace ve městě byla neustále proměnlivá, Turnov připomínal tábor uprchlíků, kde příliv a odliv lidí následovaly jako vlna po vlně. V nelehké situaci bylo významné, že správa města se chopila energicky iniciativy, a tak nenastal zmatek v zásobování a v ubytování.²⁸

Dne 15. března 1939 během ranních hodin přijely do Turnova pancéřové jednotky německé armády, aby se na šest let usídlily ve zdejších kasárnách. Tato událost znamenala konec samostatné československé armády. V rámci výnosu o zřízení Protektorátu Čechy a Morava, vydaného 16. března 1939, byla říší zaručena jeho vojenská ochrana. Brzy poté začal proces likvidace čs. armády pod dohledem německé branné moci a s podporou protektorátní vlády, dokončen měl být k 31. červenci 1939.²⁹

Život republiky se obrátil naruby. Dosavadní československá koruna platidlem zůstala, ale nově se přidala říšská marka, kterou bylo možné změnit v kurzu 1:10. Ihned začalo pracovat i gestapo, které se zaměřilo na místní komunisty, přičemž velká skupina jich byla zatčena a převezena k výslechům do Mladé Boleslavi. K rychlé změně došlo i v dopravě, konkrétně k přechodu na jízdu vpravo, která nastala téměř okamžitě po vstupu německé armády na území Československa.³⁰

1.5 Turnovský okres v období Protektorátu a druhé světové války

Druhá světová válka začala 1. září 1939, když německá vojska napadla Polsko. Ve stejný den proběhlo v Turnově hromadné zatýkání jednotlivců, kteří byli vnímáni jako nebezpeční pro německou vládu.³¹ Rozvoj turnovského okresu byl přerušen německou okupací. Na šest let byly obsazeny místní kasárny, na náměstí dominovala

²⁸ Muzeum Českého ráje v Turnově, Pamětní kniha města Turnova 1932-1939, s. 589–590.

²⁹ Věra FRANČŮ – Lenka MORÁVKOVÁ, *Turnovské kasárny: historie a současnost*, Turnov 2010, s. 11.

³⁰ Jaroslav KRÍŽ a kol., *Turnov: Historie, kultura, lidé*, Praha 2022, s. 268–269.

³¹ Jaroslav KRÍŽ a kol., *Turnov: Historie, kultura, lidé*, Praha 2022, s. 269.

říšská orlice s hákovým křížem, v ulicích se ozývala němčina a část místního obyvatelstva, zejména legionáři, komunisté a členové Sokola, byla perzekvována.³² Navzdory zdánlivé “normálnosti” – fungující továrny, výuka ve školách, dokončení městské nemocnice – byla realita poznamenána neúprosným utahováním smyček. V roce 1941 byla rozpuštěna městská rada a rozhodovací pravomoci převzal německý komisař. Během války byly zakázány mnohé organizace, jako Sokol a česká skautská organizace Junák.³³

Místní židovská komunita utrpěla těžké ztráty. Vedení turnovské židovské obce se v této kritické době muselo postarat o ubytování židovských uprchlíků z obsazených pohraničních oblastí. S nárůstem počtu uprchlíků ve městě dokonce došlo k jednání o obnovení vlastního rabinátu v Turnově, ale návrh nebyl mladoboleslavskou obcí přijat. Počet Židů na Turnovsku kolísal v závislosti na tom, kolika se podařilo odejít do zahraničí nebo na délce pobytu ve městě. S rostoucím počtem židovských obyvatel stoupala i úmrtnost. Na židovském hřbitově byly pohřbeny pozůstatky nejméně 12 uprchlíků.

Židé se potýkali s omezováním práv, diskriminačními nařízeními a četnými udáními ze strany spoluobčanů. Českoněmecký oběžník okresního úřadu v Turnově z prosince 1939 obsahoval pět ustanovení týkajících se osob židovského původu. Dne 13. listopadu 1940 byl vydán zákaz změny bydliště pro všechny Židy v okrese. V roce 1942 byli všichni místní pracovně způsobilí Židé „zaměstnání“ na odstraňování sněhu a ledu, přičemž svá skutečná zaměstnání již dávno ztratili. Do perzekuce se zapojovali i místní udavači.³⁴ V roce 1941 byli někteří Židé zatčeni jako političtí vězni a odvečeni do koncentračních táborů. Na podzim téhož roku byly vypraveny první vlaky směřující do lodžského ghetta a během roku 1942 probíhaly transporty do Terezína, odkud pokračovaly do východoevropských vyhlazovacích táborů. Tragédie turnovských Židů

---

³² Jan BUBAL, *Turnov – město drahých kamenů: tradice trvající již 7000 let*, Turnov 2022, s. 88.

³³ Miroslav COGAN, *Turnov: Český ráj*, Železný Brod 2018, s. 54–55.

³⁴ Například jedno takové udání se objevilo v únoru 1941, kdy korespondent tisku *Prager Abend* informoval vedení zemského úřadu v Praze, že Židovka Edita Weisová byla zvolena do plesového výboru turnovského reálného gymnázia. Skutečnost však byla jiná, neboť dívka pocházela ze smíšeného německo-židovského manželství a již v roce 1937 konvertovala ke křesťanství. K dalšímu došlo o několik měsíců později, kdy rada politické správy v Turnově žalovala, že židovské obyvatelstvo v regionu nakupuje husy a prodává je za ceny mezi 1000 až 1500 Kč, přičemž údajně nerespektují i jiná nařízení.

vyvrcholila v lednu 1943, kdy byla většina z nich odvezena transportem Cm do Terezína a odtud transportem Cq do Osvětimi.³⁵

Navzdory depresivní náladě ve společnosti, vyvolané nacistickými úspěchy v úvodních fázích války, se v Turnově začalo formovat odbojové hnutí, které navázalo kontakty s pražským ústředím. Nevznikl však jen domácí odboj, ale i zahraniční, kde mnozí po útěku z Protektorátu vstoupili do spojeneckých jednotek. Na Turnovsku se vytvořila podzemní vojenská organizace, ve které figurovali plukovník Verner, major Svárovský, prokurista Petera, skupina mladých komunistů jako bratří Karel a Václav Chlumovi, Josef Smítka, Jaroslav Volejník, a podzemní hnutí kolem bratrského faráře Jednoty bratrské Pavla Glose.³⁶ Příkladem odvahy je mimo jiné i učitel Pavel Homola, který ve své laboratoři vyráběl křišťálové destičky do vysílaček a náhradní cívky „čerčilky“, umožňující naladit vysílání BBC i na „vykuchaných“ přijímačích. Zemřel jen několik dní před koncem války, podobně jako mladí horolezci skrývající se v okolních skalách před totálním nasazením, mezi nimiž byli bratří Chlumovi a Josef Smítka. V průběhu války skončily téměř dvě stovky občanů z této oblasti v nacistických věznicích nebo koncentračních táborech a velká většina z nich se nevrátila.³⁷

Válečný konflikt vyvrcholil během prvních květnových dní, kdy zprávy o povstání v Praze a postupu Rudé armády, spolu s boji v Turnově, vytlačily německou posádku z ulic do kasáren. 8. května Německo podepsalo v Berlíně kapitulaci, čímž skončila druhá světová válka v Evropě. Následující den došlo k převzetí turnovských kasáren. Ozbrojení Němci byli odvedeni do zajateckého tábora v prostorách cihelny v Nádražní ulici, kde si je převzala Rudá armáda. První sovětské tanky do Turnova dorazily 9. května ve večerních hodinách. Oslavy konce války vyvrcholily 10. května, kdy do města přijížděly nové oddíly Rudé armády, a náměstí i ulice se hemžily turnovskými občany. Symbolickým okamžikem se stal 16. květen, kdy po letech zatemňování se opět rozsvítilo pouliční osvětlení.³⁸

---

³⁵ Terezie DUBINOVÁ – Pavel JAKUBEC, *Židé na Turnovsku: věnováno památce turnovských židovských občanů zavražděných za druhé světové války v koncentračních táborech*, Turnov 2010, s. 44–46.

³⁶ Jaroslav KŘÍŽ a kol., *Turnov: Historie, kultura, lidé*, Praha 2022, s. 270.

³⁷ Miroslav COGAN, *Turnov: Český ráj*, Železný Brod 2018, s. 57.

³⁸ Jan BUBAL, *Turnov – město drahých kamenů: tradice trvající již 7000 let*, Turnov 2022, s. 88.

1.6 Turnovsko v období tzv. třetí republiky

Po hrůzách druhé světové války prošlo Československo v letech 1945-1948 obdobím obnovy, známým jako třetí republika. Politický systém tohoto období vycházel z demokratických principů první republiky, ale současně se snažil odstranit některé její nedostatky. Osvobození Rudou armádou formovalo nový politický směr s orientací na Sovětský svaz, což zásadně ovlivnilo politické události po roce 1945.

Turnovský okres se potýkal s následky války. Bylo nutné obnovit infrastrukturu, zajistit zásobování potravinami, odchod německých zajatců a potrestání kolaborantů a zrádců.³⁹ Jejich podniky byly převedeny pod správu závodních rad a civilisté německého původu byli dočasně zaměstnání v zemědělství. Současně došlo k zestátnění majetku všech Němců, kteří přišli po roce 1938, a na základě prezidentského dekretu č. 12/1945 Sb. byly také konfiskovány majetky patřící Aehrenthalům, rodu Des Fours Walderobe a Rohanům. Konec války vedl mimo jiné i k masivním přesunům obyvatel, kvůli kterému byl v Turnově zřízen repatriační úřad, jenž zajistil přesun asi 600 osob z celé oblasti. Rovněž byl ustanoven nový orgán československé státní správy, tzv. národní výbor, který převzal moc a správu na místní úrovni. Vznikal na různých úrovních (obcí, měst, okresů nebo krajů) a jeho úkolem bylo eliminovat dualismus mezi samosprávou a státní správou. V Turnově byl zřízen okresní národní výbor i místní národní výbor, který zahájil svou činnost 10. května 1945 a převzal řízení města.

První poválečné volby se uskutečnily v roce 1946. V Turnově vyhráli národní socialisté (39,5 %), druzí byli komunisté (26 %), následovali lidovci (19 %) a sociální demokraté (15 %). I když komunisté v okrese nakonec vyhráli, stejně dohromady většinu získali národní socialisté a lidovci.⁴⁰ Mezi představiteli jednotlivých stran vznikalo napětí a byly zde výraznější názorové rozdíly⁴¹. Vztahy se vyostřovaly i

---

³⁹ Během květnových dní byli identifikováni hlavní zrádci národa, jednalo se převážně o členy organizace Vlajka a příslušníky NSDAP. Trest za zradu a kolaboraci bylo odsouzení k vězení v délce několika měsíců až let nebo k trestu smrti.

⁴⁰ Jaroslav KŘÍŽ a kol., *Turnov: Historie, kultura, lidé*, Praha 2022, s. 306–307.

⁴¹ Jedním z mnoha názorových rozporů byl například spor ohledně přístupu k půdě zabavené příslušníkům rodu Des Fours Walderode. KSC usilovalo o převod nemovitostí na stát, ale nakonec na Hrubém Rohozci vznikly neproduktivní zahrádečky.

v dalších letech a celé to vyvrcholilo na začátku roku 1948, kdy byla činnost sboru zcela ochromena.⁴²

1.7 Turnov v období socialismu

1.7.1 Komunistický převrat 1948 v Turnově

Únorový převrat⁴³ v roce 1948 znamenal nástup komunismu k moci. V Turnově byli komunisté aktivně podporováni dělnickou třídou a částí inteligence. Po převratu byl odvolán předseda místního národního výboru, předseda okresního národního výboru a okresní velitel Sboru národní bezpečnosti. Dne 24. února byl vytvořen okresní akční výbor národní fronty, byly provedeny čistky na úřadech a došlo k hodinové manifestační stávce. Komunisté se měli stát jedinými veřejnými činiteli, akční výbory se rozšířily na všechny korporace, na továrny byly uvaleny národní správy, sekretariáty národních socialistů a lidovců byly zapečetěny a jejich členové a sympatizanti odvoláni z veřejných funkcí. Dne 9. května 1948 byla vyhlášena nová ústava. V Turnově byla deklarována na dnešním náměstí Českého ráje⁴⁴, tehdy Masarykově. Konaly se nové volby, kde byl již patrný vliv komunistické moci, ale i tak se 12,5 % voličů nedostavilo, 9 % vyjádřilo nesouhlas odevzdáním bílého lístku a 6 % hlasů nebylo platných.⁴⁵

Nový režim měl i své odpůrce. Několik místních občanů, zvláště z vyšších sociálních vrstev, se proto rozhodlo emigrovat. Současně se v Turnově utvořila skupina mladých mužů, kteří po okolí šířili protikomunistické letáky.⁴⁶ Komunistický režim na nic nečekal a aktivně se snažil vypořádat s osobami, které se nechtěly nebo nemohly

---

⁴² Muzeum Českého ráje v Turnově, *Kronika města Turnova 1940-1948*, s. 285, 289, 427.

⁴³ Únorový převrat proběhl mezi 13. a 25. únorem 1948. Celá vládní krize začala na základě nevyřešené politické kauzy a čistky mezi veliteli ve Sboru národní bezpečnosti, kterou prováděl ministr vnitra Václav Nosek (KSČ). Na protest těchto událostí podalo 20. února 12 ministrů demokratických stran demisi. Slibují si od toho, že prezident jejich demisi přijme, skončí vláda Národní fronty a vyhlásí předčasné volby. Jenže k tomu, aby padla vláda, jim chyběli další ministři, kteří se však včas nepřidali. Dne 25. 2. 1948 prezident Edvard Beneš podlehl soustavnému politickému tlaku a demisi ministrů přijal. Zároveň však svolil k rekonstrukci vlády dle Gottwaldova návrhu, který volná ministerská místa doplnil svými lidmi, čímž komunistická strana převzala kontrolu nad vládou.

⁴⁴ Jak se v průběhu 20. století v Československu střídaly režimy, tak se měnil i název turnovského náměstí. Z původního rynku bylo v průběhu let náměstí Masarykovo, Stalinovo, Pracujících a nakonec, jak ho známe dnes, Českého ráje.

⁴⁵ Jaroslav KRÍŽ a kol., *Turnov: Historie, kultura, lidé*, Praha 2022, s. 307–308.

⁴⁶ Někteří z nich byli již v červnu zadrženi, vyšetřováni a odsouzeni.

přízpůsobit novému režimu. Mezi odstraňovanými byli političtí oponenti a represe postihla jak turnovské františkány, tak i sestry sv. Kříže, které pomáhaly v nemocnici.⁴⁷

1.7.2 Turnov v 50. letech 20. století

Po převzetí moci komunistickou stranou došlo k ještě razantnější centralizaci a znárodnování než před únorem 1948. Zatímco v roce 1945 byly znárodněny pouze největší podniky a majetek Němců a kolaborantů, nový režim zahájil zásadní přeměnu průmyslu, která v regionu zcela změnila jeho strukturu. Zestátněny nebo združstevněny byly malé provozovny a živnosti, které do té doby v místní ekonomice dominovaly. Reorganizace průmyslu se na Turnovsku ubírala dvěma směry. Jeden navazoval na tradici zdejšího kamenářství a šperkařství a druhý směr procesu industrializace nabral na síle v průběhu 50. let, a ještě posílil po uskutečnění územněsprávní reformy v roce 1960. V důsledku tohoto programu sem byly přesunuty zcela nové strojírenské obory. Do továren začali v souvislosti se združstevňováním a socializací vesnice v rámci „převýchovy“ dojíždět i zemědělci z okolních vesnic.⁴⁸

V důsledku těchto změn se na Turnovsku spojilo pět brusíren do Spojených brusíren drahokamů, které se v dalším roce připojily k jablonecké Preciose. V roce 1953 došlo k dalšímu sjednocení menších soukromých firem zlatníků a brusičů v družstvo Granát, které se díky své výrobě šperků s českými granáty stalo symbolem města. Na produkci technických kamenů se specializoval podnik Turnovské brusírny, později přejmenovaný na Dias. Vedle toho vznikaly i zcela nové podniky, jako například Sklostroj či Šroubárny.⁴⁹

V roce 1952 se Turnov rozšířil o několik okolních osad. Jednalo se o Daliměřice⁵⁰, Hrubý Rohozec, Kadeřavec, Mašov a Pelešany. Další rozšíření proběhlo až v roce 1985, kdy město připojilo části jako Bukovina, Dolánky, Kobyly, Loužek, Mokřiny, Malý Rohozec a Vazovec.⁵¹

---

⁴⁷ Jaroslav KRÍŽ a kol., *Turnov: Historie, kultura, lidé*, Praha 2022, s. 308–309.

⁴⁸ Hana MAIEROVÁ, *Kapitoly z novějších dějin*, in: *Turnovská vyznání: sborník vydaný u příležitosti 725. výročí města Turnova*, Turnov 1997, s. 27–28.

⁴⁹ Michal BABÍK – Miroslav COGAN, *Turnovsko*, Praha – Litomyšl 2007, s. 17–18.

⁵⁰ Diskuze o připojení Daliměřic k Turnovu se objevila již před válkou, zvláště kvůli spojení s vlakovým nádražím. Nicméně v té době Daliměřice o připojení nejevily zájem, a otázka připojení se tak objevila až po skončení druhé světové války.

⁵¹ Jaroslav KRÍŽ a kol., *Turnov: Historie, kultura, lidé*, Praha 2022, s. 309–310.

V průběhu padesátých let se zásadním způsobem změnila v Československu i situace katolické církve. V Turnově se to projevilo v roce 1952, kdy byl zrušen a vyklizen františkánský klášter. Následující rok byla z hlavního náměstí odstraněna kašna se sochou Panny Marie, proti čemuž protestovaly různé organizace. Jako oficiální důvod byly uvedeny dopravní komplikace, ve skutečnosti se tak stalo z ideologických důvodů. Městské zastupitelstvo se totiž spontánně rozhodlo přejmenovat náměstí po zesnulém vůdci sovětského proletariátu a náboženská socha tomu překážela. Likvidace kašny spolu s mariánským sloupem byla naplánována na nejvýznamnější svátky křesťanského roku, Zelený čtvrtek a Velký pátek o Velikonocích v roce 1953. Části sloupu a kašny byly zabetonovány do základů letního kina, avšak mariánská socha byla uložena do úkrytu mikulášského kostela.⁵² K obnovení kašny a mariánského sloupu došlo až v 90. letech, kdy na to Spolek turnovských rodáků uspořádal sbírku.⁵³

V roce 1955 byla v Československu vyhlášena první chráněná krajinná oblast, kterou byla CHKO Český ráj. Klíčovou postavou v tomto procesu byl MUDr. Jiří Šolc, který připravil návrh ochrany ohroženého území. Od roku 1947 působil jako okresní konzervátor pro ochranu přírody a již v té době veřejně protestoval proti nenapravitelným zásahům do místní přírody.⁵⁴

1.7.3 Situace na Turnovsku v 60. letech 20. století

Na začátku šedesátých let došlo k ideologickému vrcholu socialismu v Československu. V roce 1960 byl vydán nový Ústavní zákon č.100/1960 Sb.⁵⁵, který formálně ustanovil Československou socialistickou republiku. Ústava měla vliv i na město Turnov, respektive výrazně se ho dotkla spolu s ní spojená reforma veřejné správy. Na základě zákona č. 36/1960 Sb. o územním členění státu došlo k redukci původního počtu krajů, okresů a obvodů z 19 krajů a 306 okresů či obvodů na pouhých 10 krajů a 108 okresů v celém Československu. Turnov se tak ocitl na hranici tří krajů, byl přiřčen do Východočeského kraje, ztratil status okresního města, což je dodnes vnímáno jako velká křivda.⁵⁶ *„Byl to politický zločin, pomsta za pravicové postoje*

---

⁵² Miroslav COGAN, *Turnov: Český ráj*, Železný Brod 2018, s. 59.

⁵³ Miroslav COGAN, *Turnov: Český ráj*, Železný Brod 2018, s. 63.

⁵⁴ Miroslav COGAN, *Turnov: Český ráj*, Železný Brod 2018, s. 141.

⁵⁵ Dále jen „Ústava“.

⁵⁶ Jaroslav KRÍŽ a kol., *Turnov: Historie, kultura, lidé*, Praha 2022, s. 310.

Turnova po roce 1948. Šoupli nás pod Semily, kde bylo víc dělníků, kteří šli komunistům na ruku,“ takto na zrušení turnovského okresu vzpomínal v roce 2019 turnovský patriot a dokumentarista Milan Brunclík (1952–2022).⁵⁷ Novým okresním městem se staly Semily. Ve stejném roce také proběhlo přijetí zákona o národních výborech, který jim přisoudil rozšířené pravomoci, jako například řízení podniků, škol a dalších institucí, a rovněž pečovaly o veřejný pořádek.

Šedesátá léta s sebou přinesla i mnoho společenských změn. Nastala rozsáhlá liberalizace a demokratizace kultury i společnosti. Zesílila občanská angažovanost, díky níž byla komunistická moc oslabena. Zvýšená občanská aktivita byla znát i v Turnově, kde se občané například dožadovali obnovení okresu. Optimismus a snahy o reformy vyvrcholily v období od 5. ledna do 21. srpna 1968, které je historiky nazýváno jako Pražské jaro. Do politického dění se zapojili i členové nezávislých zájmových organizací, jako byl Klub angažovaných nestraníků⁵⁸ a K 231⁵⁹.

1.7.4 Okupace na Turnovsku a její dopady

Reformní éra Pražského jara byla ukončena v noci z 20. na 21. srpna 1968, kdy se na našem území rozmístila vojska Varšavské smlouvy. Do Turnova však okupační vojska nedorazila 21. srpna 1968, ale až později.⁶⁰ Jak vzpomínal turnovský pamětník Milan Brunclík, posádka zaměnila Turnov za Trutnov. Původně měla tuto oblast obsadit Sovětská armáda, ale z neznámého důvodu došlo ke změně a obsazení bylo předáno polské armádě. Městem se mimo jiné šířila i poplašná zpráva o tom, že má být město vybombardováno, a proto vojenské kolony okupantů městem jen projížděly, aniž by se zastavily.⁶¹

---

⁵⁷ V únoru 2019 vláda projednávala nové státoprávní uspořádání státu, jehož součástí byla i otázka zřízení turnovského okresu, ke kterému ale nedošlo. Jana PAVLÍČKOVÁ, *Ministerstvo chce přejmenovat okres. Semilům to vadí, Turnov změnu vítá*, dostupné online (https://www.idnes.cz/liberec/zpravy/semily-turnov-okres-nazev.A190328_155424_liberec-zpravy_jape), [citováno k 5. 4. 2024].

⁵⁸ KAN je politické hnutí, které bylo založeno během Pražského jara v květnu 1968. Sdružovalo všechny jednotlivce projevující zájem o politickou angažovanost, kteří nebyli nebo nechtěli být členy KSČ ani žádné jiné strany tehdejší Národní fronty.

⁵⁹ K 231 označuje Klub bývalých politických vězňů. Jednalo se o sdružení politických vězňů komunistického režimu uvězněných mezi únorem 1948 a začátkem 60. let 20. století.

⁶⁰ Jaroslav KRÍŽ a kol., *Turnov: Historie, kultura, lidé*, Praha 2022, s. 310.

⁶¹ Pavel CHAROUSEK, *Ohlédnutí za 21. srpnem v Turnově i v České republice*, Dostupné online (<https://www.turnovskovakci.cz/zapisnik-vse/zapisnik/ohljednuti-za-21-srpnem-1968-v-turnove-i-v-ceske-republice/>), [citováno k 5. 4. 2024].

Ve zdejších kasárnách v tu dobu působil 361. dělostřelecký pluk, který se rozhodl své pozice bránit.⁶² Velitel posádky nařídil zatarasit brány horních i dolních kasáren děly a vydal rozkaz k bojové pohotovosti. Vojáci vydali i samostatné prohlášení ostře odsuzující okupaci země. Prohlášení bylo zveřejněno v regionálních periodikách Pojizerské listy a Rozvoj.⁶³

Dne 22. srpna 1968 dorazila okupační vojska do Turnova. Vojenská vozidla se pohybovala v oblasti Hrušnice a Károvska, kde si mapovala polohu města a vytipovala objekt kasáren. Usadila se na silnici a poli směrem k Bělé. K turnovským kasárnám se polské obrněné vozy a tanky přesunuly 23. srpna 1968 kolem desáté dopoledne.⁶⁴ Turnováci se i přes rozkaz neklást vojskům odpor vzbouřili. Když okupační armáda viděla děla v branách kasáren, začala své tanky a obrněné transportéry umisťovat na pozice, jako by chtěla kasárny odstřelovat. Z projevů Alexandra Dubčeka a prezidenta Ludvíka Svobody, které vybízely ke klidu a návratu k normálnímu životu, bylo zřejmé, že v případném boji by bylo turnovské vojsko osamocené. K vyhocení situace stačilo málo a pro Turnov by to skončilo katastrofou. Poláci začali vyjednávat, protože nechtěli riskovat otevřený střet v ulicích města, které neznali.⁶⁵ Požadovali okamžité stažení děl a odevzdání zbraní, což česká strana zpočátku odmítala, ale nakonec děla z bran kasáren stáhla. Kasárny však zatím polské vojsko převzít nesmělo, proto si vojáci na Károvsku postavili obrovské vojenské stany a důstojníci se ubytovali v Hotelu Slávie. Vybrané vojenské prostory byly pro vojska Varšavské smlouvy uvolněny až 28. září 1968. Do kasáren se však dostala až sovětská armáda na přelomu září a října. Při odsunu se s naší armádou přišlo rozloučit celé město. Turnov se tak stal jedním z 33 posádkových měst v republice.⁶⁶

Bezprostředně po obsazení lidé začali podepisovat petici proti okupaci Československa, přičemž v Turnově ji bylo možné podepsat u vchodu do spořitelny. Nesouhlas projevilo v semilském okrese přes 22 tisíc občanů. V reakci na okupaci

---

⁶² Jaroslav KŘÍŽ a kol., *Turnov: Historie, kultura, lidé*, Praha 2022, s. 310.

⁶³ Věra FRANČŮ – Lenka MORÁVKOVÁ, *Turnovské kasárny: historie a současnost*, Turnov 2010, s. 14.

⁶⁴ Jitka PETRUŠKOVÁ, *Trvale drásavá vzpomínka na 21. srpen 1968 v Turnově*, in: *Od Ještěda k Troskám*, č. 4, 2008, s. 272.

⁶⁵ Jaroslav KŘÍŽ a kol., *Turnov: Historie, kultura, lidé*, Praha 2022, s. 310–311.

⁶⁶ Věra FRANČŮ – Lenka MORÁVKOVÁ, *Turnovské kasárny: historie a současnost*, Turnov 2010, s. 14.

mimo jiné proběhly po celém Československu také stávky. Na Turnovsku byli velmi aktivní žáci středních škol, ale ani jejich snahy nic nepřinesly. Turnovské kasárny se na více než dvacet let staly „městem ve městě“.

Sovětská posádka ihned zahájila v Turnově výstavbu dalších budov, což vedlo v průběhu let k výraznému rozšíření jejich areálu. Z toho je zřejmé, že armáda měla informace o plánovaném dlouhodobém pobytu v Československu. Sami vojáci si vedle dolních kasáren postavili posádkový klub (později kino Bio ráj v Žižkově ulici) a za horními kasárnami byl pro rodiny vojáků postaven dvanáctipodlažní panelový dům. V Turnově tehdy fungovala také 54. sovětská škola (budova současné školy ZŠ Žižkova). Pětipodlažní panelák, prodejna a čajovna pro sovětskou armádu a laboratoře se skladem pohonných hmot byly vybudovány bez oficiálního povolení. Sovětská armáda využívala celkem 55 objektů nejen v okolí kasáren, ale i v Ohrazenicích, Daliměřicích a na Vesecku, kde vznikla raketová základna.⁶⁷ Obyvatelé měli k sovětské posádce chladný postoj. Vadily jim neustálé noční přejezdy ulicemi, arogance některých důstojníků a rovněž to, že jejich velitelství sídlilo v hotelu Karla IV. Napětí, nervozita a nevraživost se obzvlášť projevovaly v citlivých chvílích, jako byl pohřeb Jana Palacha⁶⁸ nebo den výročí okupace.⁶⁹

1.7.5 Období normalizace⁷⁰

Období normalizace označuje éru v československých dějinách, která následovala po událostech v roce 1968. Během tohoto období komunistický režim posílil svou moc, potlačoval politickou opozici a výrazně omezil politické svobody.

---

⁶⁷ Jaroslav KŘÍŽ a kol., *Turnov: Historie, kultura, lidé*, Praha 2022, s. 312.

⁶⁸ Jan Palach se 16. ledna 1969 na Václavském náměstí upálil. Tímto dramatickým činem chtěl upozornit na letargii a apatii československého obyvatelstva vůči aktuální situaci. Byl těžce popálen a převezen do nemocnice, kde bojoval o život. Nakonec svým zranění podlehl a 19. ledna 1969 zemřel. Jeho oběť v Turnově vyvolala bouřlivou reakci. Na náměstí byla umístěna jeho fotografie, u níž studenti z místních škol drželi čestnou stráž. V únoru 1969 se v Turnově přejmenovala ulice Mládeže na ulici Jana Palacha. Nicméně po roce muselo být Palachovo jméno odstraněno. Ivo NAVRÁTIL, *K událostem let 1968 až 1970 v semilském okrese (II. část)*, In: Z Českého ráje a Podkrkonoší, sv. 7, 1994, s. 107.

⁶⁹ Ivo NAVRÁTIL, *K událostem let 1968 až 1970 v semilském okrese (II. část)*, In: Z Českého ráje a Podkrkonoší, sv. 7, 1994, s. 99.

⁷⁰ Normalizace je období od potlačení tzv. Pražského jaru v roce 1968 a trvalo až do konce 80. let. Je charakterizováno snahou komunistického režimu o potlačení politického, ekonomického a kulturního pluralismu a obnovení pevné pozice strany a statutu Československa jako angažovaného člena socialistického bloku pod vedením Moskvy a Brežněva. Normalizační proces zahrnoval pět vzájemně souvisejících kroků: upevnit Husákovu vedení a odstranit reformátory z vedoucích funkcí, zrušit nebo upravit zákony přijaté reformním hnutím, obnovit centralizovanou kontrolu nad ekonomikou, provést čistku ve straně, rozšířit vazby Československa na další socialistické národy.

Došlo k zákazu některých skupin, jako například KAN, K 231 nebo Společnosti pro lidská práva, která byla založena v Turnově v březnu 1969 a jejímž hlavním cílem bylo dodržování Všeobecné deklarace lidských práv OSN. Členové těchto zakázaných organizací se sice hned přidali k jiným povoleným skupinám, ale Státní bezpečnost už jejich činnost sledovala. Monitorována byla i aktivita Národní fronty v Turnově, ve které působilo pět bývalých členů KAN a jen dva komunisté. Kádrování a systematické kontroly se staly běžnou součástí pracovišť. K čistkám docházelo nejen v zaměstnání, ale i v rámci komunistické strany.

Znovu došlo k potlačení lidských práv a svobod československých občanů. Byla obnovena cenzura. V důsledku toho mnoho osob emigrovalo do zahraničí, přičemž ze semilského okresu odešlo nejvíce lidí právě z Turnovska. Ti, kteří veřejně nesouhlasili s režimem⁷¹, byli perzekvováni a čelili výslechům od StB. Někteří obyvatelé z Turnova a okolí se aktivně zapojili do organizace pochodů Nezávislého mírového sdružení, kterými v 80. letech poklidně demonstrovali proti komunistickému režimu. Skutečná možnost změny politického systému se však objevila až ke konci osmdesátých let, kdy už nebylo možné občanské aktivity československé společnosti zastavit.⁷²

1.8 Sametová revoluce 1989 v Turnově

Dlouho očekávané změny byly zahájeny studentskou demonstrací 17. listopadu 1989 v Praze. V Turnově však probíhal poklidný večer. Lidé se o tom, co se stalo v Praze, dozvěděli převážně prostřednictvím nelegálních rozhlasových stanic, jako Hlas Ameriky nebo Svobodná Evropa. Dne 18. listopadu 1989 mělo v libereckém divadle proběhnout představení, kam dorazili i obyvatelé Turnova. Avšak samotné vystoupení se nekonalo, a místo toho se diskutovalo o událostech v Praze. V Turnově se konal na Střelnici country bál, kam během večera dorazili účastníci diskuze z libereckého divadla. Ti informovali ostatní o situaci, přičemž pro mnohé to byly zcela nové informace. Před půlnocí pak došlo k uctění zbitých studentů minutou ticha.⁷³

V průběhu dalších dnů se občané začali vždy po 16. hodině scházet na náměstí a jejich počet postupně rostl. Čerstvé informace z Prahy a z Liberce do Turnova přiváželi

---

⁷¹ Stačila k tomu například účast na koncertech undergroundových kapel nebo distribuce samizdatových tiskovin.

⁷² Jaroslav KRÍŽ a kol., *Turnov: Historie, kultura, lidé*, Praha 2022, s. 312–313.

⁷³ Jaroslav KRÍŽ a kol., *Turnov: Historie, kultura, lidé*, Praha 2022, s. 313.

především studenti.⁷⁴Ve městě vznikla jedna z prvních poboček Občanského fóra⁷⁵ mimo Prahu, která převzala organizaci shromáždění a manifestací. Členové turnovského OF se každý den setkávali a diskutovali v turnovské sokolovně.⁷⁶

V úterý 21. listopadu proběhla první výraznější manifestace a v následujících dnech pokračovaly protesty s čím dál větším zapojením turnovských občanů. Symbolem Sametové revoluce se v Turnově stala multikára, jejíž korba byla provizorním pódiem pro řečníky. Vzhledem k přítomnosti početné sovětské posádky ve městě panoval mezi organizátory i účastníky strach z možných následků.

Pro uskutečnění státního převratu bylo nezbytné ovládnout média. Milan Brunclík, tehdejší mluvčí turnovského OF, hrál v tomto procesu důležitou roli. Během prvních dní Sametové revoluce v Příšovicích vyrobil šest videomagnetofonů, které si odvezli jeho kolegové z UK. Videopřehrávače se využily k namnožení kazet s informacemi o událostech v Praze a ty se následně distribuovaly po celé republice. Milan Brunclík zasahoval také do Československého rozhlasu s cílem potlačit komunistickou propagandu alespoň v rámci turnovské rozhlasové sítě.⁷⁷

Náměstí se nejvíce zaplnilo v pondělí 27. listopadu 1989 během generální stávkou. Téměř všechny úřady a podniky ve městě na dvě hodiny přerušily veškerou svou činnost. Občané vyšli do ulic s transparenty, vyjadřujícími podporu požadavkům studentů a Občanského fóra.⁷⁸ V turnovském kině na Trávnících proběhlo i několik diskuzních setkání, na nichž byl vždy sál plný diskutujících občanů. Během celého prosince roku 1989 byl vyvíjen tlak na odstoupení vedoucích představitelů města, což se také nakonec stalo a celá rada městského národního výboru odstoupila.⁷⁹

1.9 Turnovsko po roce 1989

Události roku 1989 způsobily konec komunistického režimu a zahájení demokratizačního vývoje v Československu, což přineslo rozsáhlé změny v oblasti politicko-ekonomické i každodenním životě občanů.

---

⁷⁴ Daniela WEISSOVÁ, *10 let a dál...*, in: *Náš Turnov*, č. 19, 1999, s. 14.

⁷⁵ Hnutí OF se stalo mluvčím revoluce. Bylo založeno 19. listopadu v pražském Činoherním klubu.

⁷⁶ Jan BUBAL, *Turnov – město drahých kamenů: tradice trvajících již 7000 let*, Turnov 2022, s. 93.

⁷⁷ Jaroslav KRÍŽ a kol., *Turnov: Historie, kultura, lidé*, Praha 2022, s. 313–314.

⁷⁸ Jan BUBAL, *Turnov – město drahých kamenů: tradice trvajících již 7000 let*, Turnov 2022, s. 93.

⁷⁹ Jaroslav KRÍŽ a kol., *Turnov: Historie, kultura, lidé*, Praha 2022, s. 314.

První svobodné volby po čtyřiceti letech proběhly v červnu 1990 za vysoké účasti občanů. V českých zemích jednoznačně vyhrálo Občanské fórum se ziskem 50 % a na Slovensku s 30 % strana Verejnost' proti násiliu. OF ovládlo i volby do obecního zastupitelstva v Turnově, které získalo 11 z 27 možných křesel. Po rozpadu OF v roce 1991 vzniklo několik nových politických stran, jako například Občanská demokratická strana založená Václavem Klausem. Transformace politických stran ovlivnila i Turnov, kde několik zvolených zastupitelů v období 1990–1994 změnilo svou politickou příslušnost. Příkladem by mohl být tehdejší starosta JUDr. Václav Šolc (1928–2016), který byl zvolen za OF, později však přešel do ODS. V listopadu 1994 se konaly další volby do zastupitelstva obcí, přičemž ODS se v Turnově stala vládnoucí stranou, získala 10 křesel.⁸⁰

V rámci správních změn došlo k obnovení obecní samosprávy, zrušení systému národních výborů a vzniku okresních úřadů. V roce 1990 byla pozastavena činnost krajů a následně zahájena reforma veřejné správy v rámci krajské samosprávy. Reforma vedla k vytvoření 14 nových správních celků (13 krajů a Praha). Turnov se tak od 1. ledna 2000 začlenil do Libereckého kraje se sídlem v Liberci.⁸¹

Po sametové revoluci se Turnov dočkal i významných prezidentských návštěv. Dne 2. června 1990 při příležitosti odhalení busty⁸² významnému filozofovi a mluvčímu Charty 77⁸³ Janu Patočkovi⁸⁴ navštívil město poslední československý prezident Václav Havel. Setkání s prezidentem Havlem přitáhlo obrovské množství lidí a náměstí Českého ráje bylo naprosto přeplněné. Prezident tehdy pozdravil svým typickým gestem – dvěma vztyčenými prsty.⁸⁵ Další prezidentská návštěva proběhla až po patnácti letech. Dne 24. května 2005 Turnov prvně přivítal prezidenta samostatné České republiky,

---

⁸⁰ Jaroslav KRÍŽ a kol., *Turnov: Historie, kultura, lidé*, Praha 2022, s. 342.

⁸¹ Jaroslav KRÍŽ a kol., *Turnov: Historie, kultura, lidé*, Praha 2022, s. 343.

⁸² Busta se nachází na domě v Sobotecké ulici čp. 242.

⁸³ Jednalo se o neformální občanskou iniciativu, která se postavila proti nedodržování lidských a občanských práv v ČSSR, k jejichž dodržování se zavázala v roce 1975 při podpisu Závěrečného aktu Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě v Helsinkách. Mezi hlavními organizátory hnutí byli i budoucí prezident Václav Havel a filozof Jan Patočka, kteří zastávali i roli mluvčích.

⁸⁴ Jan Patočka byl turnovský rodák, jehož občanské angažmá v Chartě mu ukrátilo život. Stal se první obětí represí komunistického režimu vůči signatářům Charty 77, když po několika hodinovém výslechu 13. března 1977 zemřel.

⁸⁵ Miroslav COGAN, *Turnov: Český ráj*, Železný Brod 2018, s. 63.

Václava Klause. V březnu roku 2015 navštívil město prezident republiky Miloš Zeman, který se do Libereckého kraje vrátil ještě v květnu 2017.⁸⁶

V Turnově i po změně politického režimu zůstala početná sovětská posádka. Část posádky sídlila v kasárnách nedaleko centra města a druhá část setrvala na vojenském cvičišti na Vesecku. Odsun sovětských vojsk se stal jedním z hlavních cílů nového vedení města. Již 8. ledna 1990 vznikla občanská petice, adresovaná prezidentu Václavu Havlovi jako vrchnímu veliteli čs. ozbrojených sil. V petici občané žádali, aby do města po odsunu sovětských vojsk nebyl umístěn žádný čs. vojenský útvar a aby budovy kasáren i přílehlá zařízení byly předány městskému národnímu výboru, který by je využil pro potřeby kultury, školství a zdravotnictví.⁸⁷ První fáze odsunu sovětských vojsk z Československa proběhla ke konci května 1990. Kromě Turnova odešla vojska i z dalších měst, jako jsou Bruntál, Krnov, Česká Třebová, Frenštát pod Radhoštěm, Klášterec nad Orlicí apod. Okupační sovětská armáda se s Turnovem rozloučila 28. května 1990 vojenskou přehlídkou a zamířila do Turkmenistánu.⁸⁸ Událost, která se stala symbolem osvobození města, byla demolice panelového domu sovětských důstojníků dne 30. listopad 1992. Objekt byl léta vnímán jako symbol pobytu okupačních armád ve městě. Dnes se na jeho místě nachází areál penzionů pro důchodce.⁸⁹

Hned po revoluci se opět začala řešit otázka obnovení okresu Turnov, který zanikl v roce 1960. Snahy o obnovení přetrvávaly i během totalitního režimu, ale byly potlačovány. V lednu 1990 turnovské OF navrhlo vytvoření samostatného správního celku Český ráj s řídicími orgány v Turnově, ovšem k žádné změně nedošlo. Téma bylo předmětem mnoha diskuzí a rezonuje až do současnosti, kdy Turnov nadále spadá do semilského okresu, i když je téměř dvakrát lidnatější než město Semily.⁹⁰

---

⁸⁶ Jaroslav KRÍŽ a kol., *Turnov: Historie, kultura, lidé*, Praha 2022, s. 345.

⁸⁷ Věra FRANČŮ – Lenka MORÁVKOVÁ, *Turnovské kasárny: historie a současnost*, Turnov 2010, s. 15.

⁸⁸ Jaroslav KRÍŽ a kol., *Turnov: Historie, kultura, lidé*, Praha 2022, s. 345.

⁸⁹ Jaroslav KRÍŽ a kol., *Turnov: Historie, kultura, lidé*, Praha 2022, s. 348.

⁹⁰ Jaroslav KRÍŽ a kol., *Turnov: Historie, kultura, lidé*, Praha 2022, s. 346.

2 Regionální dějiny

Z hlediska prostorově geografického lze studium historie rozdělit na dějiny světové, obecné, národní a regionální. Světové dějiny se zabývají celkovým vývojem lidstva na naší planetě od jeho vzniku až po naši současnost. Často jsou ve výuce světové dějiny nesprávně ztotožňovány s dějinami obecnými, které se soustředí na historický vývoj pouze v určitých geografických oblastech. Národní dějiny se zaměřují na historii jednotlivých národů nebo státních celků, jejichž jsou národy organickou součástí. Regionální dějiny jsou pak dějinami dílčích oblastí v rámci dějin národních.⁹¹

2.1 Vymezení pojmu a poslání regionálních dějin

Termín regionální historie není zcela jednoznačný, má dvojí interpretaci. První výklad chápe regionální dějiny jako dějiny územních celků větší než jeden stát (např. Balkán, střední Evropa či tzv. „euroregiony“). Druhý, který je v českém prostředí častější a rovněž souhlasí s výkladem v bakalářské práci, chápe regionální historii jako historii územních celků menších než jeden stát. Tento přístup může zdůrazňovat správní a právní pojetí regionu (územní jednotky jako obec, okres, kraje) nebo pojetí etnografické, kde je akcentováno na kulturní hledisko (např. Podkrkonoší, Valašsko, Haná ad.).⁹² Kromě etnografických, správních a právních regionů lze rozlišit i regiony průmyslové, vytvořené v průběhu modernizace společnosti a charakterizované průmyslově dělnickou kulturou (např. Ostravsko, Liberecko, Kladensko). Dále se mohou objevovat označení odvozená ze zeměpisné určenosti (Pojizeří, Povltaví) nebo z geograficko-kulturní charakteristiky (Český ráj, Českosaské Švýcarsko).⁹³

Regionální dějiny mají významnou společenskou, výukovou a výchovnou funkci, protože lidem poskytují informace o minulosti jejich bezprostředního okolí a přispívají k rozvoji zdravého patriotismu.⁹⁴ Odborníci, kteří se regionální historií a jejím zařazením do výuky zabývají, se shodují, že by měla být neodmyslitelnou součástí

---

⁹¹ Stanislav JULÍNEK, *Základy oborové didaktiky dějepisu*, Brno 2004, s. 103.

⁹² Denisa LABISCHOVÁ – Blažena GRACOVÁ, *Příručka ke studiu didaktiky dějepisu*, Ostrava 2010, s. 170–171.

⁹³ Zdeněk BENEŠ, *Edukační možnosti regionální historiografie*, in: Eva MUŠKOVÁ (ed.), *Výuka regionálních dějin na základní škole: formy, metody, koncepce, zkušenosti: sborník příspěvků z konference konané dne 5. června 2014 v Schönsee*, Plzeň 2014, s. 6.

⁹⁴ Josef BARTOŠ – Jindřich SCHULTZ – Miloš TRAPL, *Regionální dějiny: pojetí, poslání, metodika*. Olomouc 2004, s. 17.

příprav všech učitelů dějepisu.⁹⁵ Vzdělávací přínos vyplývá z její dvojjediné funkce: jednak být součástí celonárodních dějin, tzn. analyzovat vliv významných celostátních historických událostí na konkrétní historické podmínky regionů a na straně druhé, zpracovávat vývoj určité oblasti a zkoumat jeho odraz v dějinách národa, aniž by práce byla primárně určena jako výchozí konkrétní materiál pro konstrukci celkového obrazu národní historie.⁹⁶ Pro žáky jsou regionální dějiny snadněji pochopitelné díky jejich konkrétnosti a blízkosti, čehož by učitelé měli využít a zakomponovat je do běžné vyučovací hodiny, aby žákům pomohli lépe porozumět náročněji osvojitelným národním dějinám.

Výchovný význam regionální historie lze spatřovat v posílení citových vazeb žáků k prostředí, ve kterém žijí a ve využívání jejich přirozeného zájmu o něj a jeho minulost k rozvoji historického vědomí, vlastenectví a žádoucích etických kvalit.⁹⁷ Každý z nás v sobě nese hned několik regionálních vědomí, která nám poskytují základní časoprostorovou orientaci. Vytváříme si je v průběhu života naší osobní zkušeností, rodinným prostředím či vzděláním. Nejdůležitější je pro nás region, který je nám nejbližší, protože v něm se setkáváme s prvními nositeli a rovněž i generátory historického vědomí – s rodinným vyprávěním či s předměty denní potřeby. Pro edukační účely je proto důležité pohlížet na regiony nejen jako na geografické jednotky, ale zahrnout do jejich pojetí i faktor žitého, osobního a sociálního historického času.⁹⁸ Tímto způsobem regionální témata splňují a nabízejí mnohé didaktické postupy, jako je aktivní zapojení žáků, postup od konkrétního k abstraktnímu, od blízkého ke vzdálenému, od jevu k podstatě, od smyslového k pojmovému či od neuvědomělého zájmu k vědomému učení a individuální aktivitě. Badatelský význam regionální historie spočívá v její vhodnosti jako materiálu pro zapojení do vědeckovýzkumné, popřípadě i publikační činnosti. Poskytuje také příležitosti k rozvoji zájmové mimoškolní činnosti žáků a umožňuje jim navázat bližší odborné kontakty s archivy, muzei, galeriemi či knihovnami. Vzhledem k současným trendům získává regionalistika i ekologický

---

⁹⁵ Stanislav JULÍNEK, *Základy oborové didaktiky dějepisu*, Brno 2004, s. 104.

⁹⁶ Josef BARTOŠ, *Metodické otázky regionálních dějin*, Praha 1981, s. 16. Nebo též Stanislav JULÍNEK, *Základy oborové didaktiky dějepisu*, Brno 2004, s. 105.

⁹⁷ Stanislav JULÍNEK, *Základy oborové didaktiky dějepisu*, Brno 2004, s. 105

⁹⁸ Zdeněk BENEŠ, *Edukační možnosti regionální historiografie*, in: Eva MUŠKOVÁ (ed.), *Výuka regionálních dějin na základní škole: formy, metody, koncepce, zkušenosti: sborník příspěvků z konference konané dne 5. června 2014 v Schönsee*, Plzeň 2014, s. 8.

rozměr, který klade důraz na aktivní přispívání k ochraně především blízkého životního prostředí a kulturního dědictví minulosti.⁹⁹

Žáci do školy nepřichází jako nepopsaný papír, ale právě naopak. Už mají jisté představy, vědomosti, názory a postoje, které je ovlivňují jejich vnímání světa. Prohlubování jejich vztahu k minulosti může pomoci lépe porozumět jejich vlastní existenci a problémům společnosti, ve které žijí. Viliam Kratochvíl se tímto tématem zabývá v první kapitole knihy *Metafora stromu ako model didaktiky dejepisu*, kde popisuje kořeny stromu jako metaforu prohlubování přítomného vztahu žáků k minulosti. Schopnost zamýšlet se na minulými ději je důležitá pro porozumění současnosti i budoucnosti.¹⁰⁰

2.2 Rámcový vzdělávací program a zařazení regionálních dějin do vyučování

Rámcové vzdělávací programy (RVP) jsou klíčové kurikulární dokumenty, schválené Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT). Stanovují povinné rámce pro jednotlivé fáze vzdělávání – předškolní, základní a střední vzdělávání. Určují očekávanou úroveň vzdělání a definují jeho cíle a obsah. RVP představuje něco jako šablonou pro tvorbu samotných školních vzdělávacích programů (ŠVP), které si každá škola vytváří sama.¹⁰¹ Musíme si ujasnit, jaké místo má dějepis a regionální dějiny v Rámcových vzdělávacích programech.

V RVP ZV jsou zařazeny regionální dějiny do vzdělávací oblasti *Člověk a jeho svět*, která je koncipována pouze pro 1. stupeň základního vzdělávání. Vymezuje vzdělávací obsah, který se týká člověka, společnosti, vlasti, přírody, kultury, techniky, zdraví a dalších témat. Je rozčleněn do pěti tematických okruhů. V tematickém okruhu *Místo, kde žijeme* se žáci učí poznávat nejbližší okolí, mezi očekávané výstupy patří např. znalost obce (města) a regionu, ve kterém žák bydlí, znalost pamětihodností, zvláštností a zajímavostí okolní krajiny. Největší prostor regionální historii je vyhrazen v okruhu *Lidé a čas*, který se zaměřuje na orientaci v čase. Pracuje se zde induktivně, od nejznámějších událostí v rodině, obci a regionu dále až k nejdůležitějším okamžikům

---

⁹⁹ Stanislav JULÍNEK, *Základy oborové didaktiky dějepisu*, Brno 2004, s. 105–106.

¹⁰⁰ Viliam KRATOCHVÍL, *Metafora stromu ako model didaktiky dejepisu*, Bratislava 2019, s. 15–16.

¹⁰¹ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*, dostupné online (<https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcovy-vzdelavacici-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/>), [staženo dne 20. 3. 2024], s. 5–6.

historie naší země. Očekává se, že žák bude znát pověsti, báje a mýty vztahující se k regionu, jeho nejvýznamnější historické památky v okolí svého bydliště a rozezná rozdíl mezi životem dnes a životem v dávných dobách. Podstatou tematického okruhu je vyvolat v žácích zvědavost a zájem o historii a o kulturní bohatství nejen regionu.¹⁰²

"Člověk a jeho svět" je základem pro specializovanější výuku v rámci vzdělávací oblasti "Člověk a společnost", do které je zařazen Dějepis a Výchova k občanství. V charakteristice oblasti je kladen důraz především na dějiny 19. a 20. století, kde leží kořeny většiny současných společenských jevů. Žáci jsou vedeni k poznání, že historie není pouze uzavřenou minulostí nebo sbírkou faktů a závěrů, ale spíše procesem kladení otázek, skrze které se současnost prostřednictvím minulosti snaží pochopit sama sebe, svůj vlastní charakter a své možné budoucnosti. Problematice regionálních dějin je ve vzdělávací oblasti „Člověk a společnost“ věnována jedna jediná věta: „*Obecné historické problémy jsou konkretizovány prostřednictvím zařazování dějin regionu i dějin místních.*“ Zmínku o nich nenalezneme ani v závazných výstupech, doporučeném učivu ani v cílovém zaměření vzdělávací oblasti.¹⁰³

V RVP G* je dějepis zařazen do vzdělávací oblasti "Člověk a společnost", spolu s Občanským a společenskovedním základem a Geografií. Oblast se zaměřuje na pochopení historického a společenského vývoje, přičemž využívá společenskovední poznatky získané v základním vzdělání. Tyto znalosti dále rozvíjí a učí žáky je zpracovávat v širším myšlenkovém systému.¹⁰⁴ Bohužel, v rámci RVP G* není pro výuku regionálních dějin vyhrazen téměř žádný prostor, což znamená, že nedochází k hlubšímu rozvoji znalostí o regionální historii, které žáci získali v rámci základního vzdělávání.

---

¹⁰² *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*, dostupné online (<https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcovy-vzdelavacici-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/>), [staženo dne 20. 3. 2024], s. 45–50.

¹⁰³ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*, dostupné online (<https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcovy-vzdelavacici-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/>), [staženo dne 20. 3. 2024], s. 53–58.

¹⁰⁴ *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*, dostupné online (<https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavaci-programy-pro-gymnazia-rvp-g/>), [staženo dne 20. 3. 2024], s. 39.

2.3 Vyučovací formy a metody vhodné pro výuku regionálních dějin

Vyučovací formy definujeme jako organizační uspořádání vnějších podmínek, za kterých se prostřednictvím adekvátních vyučovacích metod a vyučovacích prostředků realizují cíle výuky.¹⁰⁵ Lze je klasifikovat dle vztahu k osobnosti žáka (individuální, individualizované, skupinové a hromadné vyučování), délky trvání (vyučovací hodinu, zkrácená nebo prodloužená výuková jednotka, seminář, kurz či cvičení) i charakteru výukového prostředí (výuka ve třídě, v odborných učebnách a laboratořích, v dílně, na školním pozemku, v muzeu, vycházka a exkurze, domácí úlohy apod.).¹⁰⁶ Průběh výuky ovlivňují nejen organizační formy výuky, ale také výukové metody a didaktické prostředky. Výukové metody chápeme jako uspořádaný systém vyučovací činnosti učitele a učebních aktivit žáků, s cílem dosáhnout stanovených výchovně vzdělávacích cílů.¹⁰⁷

V reálné školní praxi se organizační formy i metody vzájemně kombinují a podporují, přičemž učitel volí nejvhodnější z nich v závislosti na cíli své práce, charakteru látky, připravenosti a specifických potřebách žáků i jejich individuálních zvláštnostech a na možnostech, které jsou v dané škole k dispozici. Významné místo v systému vyučování stále zaujímá frontální výuka¹⁰⁸, a to i přes rozmanitost organizačních forem a tendence ji omezovat a nahrazovat.¹⁰⁹ V rámci frontálního vyučování má učitel možnost systematicky začleňovat regionální dějiny do všech částí didaktického procesu, tedy do fáze motivační, explanační i fixační.

V motivační fázi může učitel využít metod jako je vyprávění o regionální historické události, prezentace osudu významného občana, přečtení úryvku z písemného pramene nebo místního dobového tisku či promítání obrazového materiálu, čímž efektivně zvýší zájem žáků o dané téma. Vztah žáka k místu bydliště je výrazným motivačním podnětem v procesu osvojování, vzbuzuje touhu a snahu poznávat

---

¹⁰⁵ Denisa LABISCHOVÁ – Blažena GRACOVÁ, *Příručka ke studiu didaktiky dějepisu*, Ostrava 2010, s. 57.

¹⁰⁶ Jan PRŮCHA, *Pedagogická encyklopedie*, Praha 2009, s. 197.

¹⁰⁷ Denisa LABISCHOVÁ – Blažena GRACOVÁ, *Příručka ke studiu didaktiky dějepisu*, Ostrava 2010, s. 65.

¹⁰⁸ Frontální (hromadné) vyučování je organizační forma, při které učitel pracuje s celou třídou žáků plánovitě, soustavně a v určitém čase. Jarmila SKALKOVÁ, *Obecná didaktika*, Praha 2007, s. 221.

¹⁰⁹ Jarmila SKALKOVÁ, *Obecná didaktika*, Praha 2007, s. 220–221.

historické jevy a události daného prostředí i mimo něj.¹¹⁰ Regionální materiál se uplatňuje i v expozičních metodách. Při výkladu nového učiva je používán jako ilustrace a zpřesnění určitého sdělení nebo historického pojmu. Žáci si díky snadno zapamatovatelnému příkladu vytvoří názorné představy, z nichž pak učitel vychází při výkladu celonárodních politických, sociálních i kulturních událostí. Jelikož ve vyučování dějepisu neexistuje bezprostřední poznávání historických jevů, je použití regionálního materiálu vhodným východiskem pro formování jasných historických představ a konkrétních historických pojmů. Během fixační a aplikační fáze umožňuje názornost regionálního materiálu snazší zapamatování a vybavování jednotlivých historických jevů a událostí regionální i celonárodní povahy, ale i vztahů mezi nimi. Může dojít k porovnání místní a celostátní situace.¹¹¹

Kromě získávání historických vědomostí nabízejí regionální dějiny i jedinečnou příležitost pro rozvoj tvůrčích schopností a historického myšlení u žáků. Práce s regionálním materiálem, jako jsou hmotné památky, písemné prameny a ústní tradice, umožňuje rozvíjet kritické historické myšlení, analytické schopnosti, metody indukce a dedukce, učí žáky pracovat s historickými prameny a vnímat různé perspektivy. Dovednosti nejsou důležité pouze pro studium dějepisu, ale jsou prospěšné i v jiných předmětech, a hlavně v běžném životě, kde žákům pomáhají orientovat se v informacích, kriticky je zhodnocovat a číst mezi řádky (např. při čtení zpráv na internetu či v novinách).¹¹² Pokud si žáci principy osvojí, dokážou hlouběji porozumět minulosti a aplikovat historické poznatky i v současném životě.

Hlavním cílem výuky dějepisu na školách by mělo být právě budování kritického a historického myšlení. V učení kritického historického myšlení nám může pomoci „velká šestka“ Petera Seixase, která uvádí šest konceptů historického myšlení. Ke každému konceptu přikládá otázku, kterou je třeba položit, aby se s ní žáci naučili pracovat a řešit ji. Příčiny a důsledky: Proč se události dějí a jaké mají dopady? Dobové perspektivy: Jak lépe porozumět lidem, kteří žili v minulosti? Etická dimenze

---

¹¹⁰ Lubomír SVOBODA, *Regionální dějiny ve vyučování dějepisu*, Praha 1986, s. 26.

¹¹¹ Lubomír SVOBODA, *Regionální dějiny ve vyučování dějepisu*, Praha 1986, s. 28–29.

¹¹² Monika ČERNÁ, *Využití regionálních témat ve výuce dějepisu*, In: Metodický portál RVP: Metodický portál inspirace a zkušenosti učitelů, dostupné online (<https://clanky.rvp.cz/clanek/k/g/13175/VYUZITI-REGIONALNICH-TEMAT-VE-VYUCE-DEJEPISU.html>), [citováno k 3. 4. 2024].

historického poznání: Jak nám historie může pomoci v přítomném životě? Historický význam: Podle čeho rozhodujeme, co je třeba se z minulosti naučit? Výpověď pramenů: Jak víme, co víme o minulosti? Kontinuita a změna: Jak najít logiku ve složitých historických procesech?¹¹³

Regionální historie se tak stává ideálním tematickým zdrojem pro projektové a badatelské vyučování. Projektová výuka je velmi náročná na přípravu, plní však výraznou motivační funkci. Využívá interdisciplinární vazby a umožňuje žákům pracovat kreativně, podporuje jejich samostatnost, zodpovědnost a objevné myšlení. Zároveň posiluje sociální kompetenci, smysl pro kooperaci, komunikaci a týmovou spolupráci.¹¹⁴ V projektové výuce v kontextu moderních dějin jsou často využívány zdroje orální historie. Orální historie je opřena o tzv. mluvící zdroj, kterým jsou pamětníci přinášející svědectví o historických událostech a osobní vzpomínky. V našich školách mají dlouholetou tradici tzv. besedy s pamětníky, přičemž téměř ve všech didaktických příručkách je popsáno, jak by takové besedy měly probíhat, aby žáci nebyli jen pasivními posluchači, ale aktivně vypracovávali úkoly a měli prostor pro dotazy. Rozvinuté využívání orální historie by mělo mít za cíl naučit žáky samostatně vyhledávat zdroje informací, vést dialog s pamětníkem, vyhodnocovat dialog, konfrontovat získané informace s dalšími informacemi a vytvářet si vlastní obraz historické skutečnosti.¹¹⁵

Badatelská metoda využívaná ve výuce dějepisu se zaměřuje především na aktivní zapojení žáků do vzdělávacího procesu. Žáci se při řešení připravených problémových úloh stávají badatelem a využívají metody a techniky specifické pro obor historie, jde o výzkumné metody (heuristika, analýza) či interpretační metody. V problémových situacích neobjevují něco zcela nového, ale nového pro ně samé, což u žáků vzbuzuje zájem a zvědavost, a působí jako motivace. V průběhu práce jsou

---

¹¹³ Peter SEIXAS – Tom MORTON, *The Big Six: Historical Thinking Concepts*, Toronto 2013, s. 10–11.

¹¹⁴ Denisa LABISCHOVÁ – Blažena GRACOVÁ, *Příručka ke studiu didaktiky dějepisu*, Ostrava 2010, s. 65.

¹¹⁵ Dagmar HUDECOVÁ, *Nebojme se výuky moderních dějin: nejnovější a soudobé dějiny v současném dějepisném vyučování*, Praha 2009, s. 58.

stanoveny hypotézy, formulovány dílčí závěry a výsledkem je vlastní prezentace a hodnocení žáků.¹¹⁶

Pro výuku regionálních dějin jsou často využívány i formy mimotřídního vyučování, jako exkurzní vyučování, návštěva kulturně osvětového vzdělávacího programu dějepisného zaměření (filmového či divadelního představení) nebo odborná exkurze. V souvislosti s regionální tematikou se obvykle jedná o odbornou exkurzi¹¹⁷ nebo exkurzní vyučování¹¹⁸ v paměťových institucích (muzeum, archiv nebo galerie), které mají pro školy připravené různé programy¹¹⁹. Při těchto návštěvách se žáci přímo setkávají s regionálními artefakty, což jim pomáhá si lépe představit historické události a podporuje pozitivní vztah k odborným institucím a místu jejich bydliště.¹²⁰

---

¹¹⁶ Dagmar HUDECOVÁ, *Jak modernizovat výuku dějepisu: výchovné a vzdělávací strategie v dějepisném vyučování*, Praha 2007, s. 13–14.

¹¹⁷ Odborná exkurze umožňuje žákům osvojování dějepisného obsahu především metodami přímého pozorování předmětů a jevů historické skutečnosti v jejich přirozeném společenském nebo přírodním prostředí (galerie, muzea, historické památky apod.). Může se jednat o exkurzi tematickou, souborně dějepisnou či komplexní vícepředmětovou. Stanislav JULÍNEK, *Základy oborové didaktiky dějepisu*, Brno 2004, s. 154–155.

¹¹⁸ Exkurzní vyučování je vyučovací forma realizovaná v mimoškolních institucích, jako např. v archivu, v knihovně, v galerii nebo v muzeu. Na rozdíl od odborné exkurze, která často slouží pouze k prezentaci nových informací, tato forma zahrnuje i další fáze vyučovací hodiny (např. opakování, klasifikace, prezentace učiva). Stanislav JULÍNEK, *Základy oborové didaktiky dějepisu*, Brno 2004, s. 154.

¹¹⁹ V Muzeu Českého ráje v Turnově mají například aktuálně pro školy připravenou expozici, která přibližuje dějiny Turnova a přilehlého regionu od samých počátků. Součástí expozice je i interaktivní herna, kde si návštěvníci mohou za pomoci rozměrných kostek sestavit turnovské náměstí v různých historických obdobích, zahrnující proměny jednotlivých budov a příběh zdejší kašny. Interaktivní zóna je doplněna o videoprojekci k historii města. Spolu s výstavami muzeum několikrát do roka připravuje interaktivní programy a animace zaměřené na názornou výuku a prezentaci jednotlivých odborných oddělení muzea. Mimo jiné jsou na požádání schopni školám připravit přednášky, komentované prohlídky expozic a výstav a výukové hodiny zabývající se regionálními dějinami, obecnou historií, geologií a mineralogií, archeologií, etnologií a uměleckými řemesly.

¹²⁰ Lubomír SVOBODA, *Regionální dějiny ve vyučování dějepisu*, Praha 1986, s. 40.

3. Výzkumná část

3.1. Teorie pedagogického výzkumu

V rámci bakalářské práce je aplikován kvantitativní výzkum, který je charakterizován jako záměrná a systematická činnost, při které se empirickými metodami zkoumají hypotézy. Základní postup činností zahrnuje: stanovení problému, formulace hypotézy, testování hypotézy a vyvození závěrů a jejich prezentace.¹²¹

3.2 Výzkumné cíle a předpoklady

Jedním z dílčích cílů práce je analyzovat současný stav výuky moderních regionálních dějin na Turnovsku. Za tímto účelem bylo na místních školách provedeno mezi pedagogy a žáky výzkumné šetření. Hlavním cílem šetření bylo zjistit, zda a jak je regionální historie integrována do výuky dějepisu na turnovských školách a identifikovat rozdíly v pohledech učitelů a žáků na výuku regionálních dějin.

Na základě teoretické části práce a výše stanovených cílů byly formulovány následující hypotézy:

1. Regionální historie je do výuky začleněna, avšak s omezenou frekvencí, především kvůli nedostatečné časové dotaci hodin dějepisu.
2. Nedostatek kvalitních učebních materiálů a zdrojů o regionální historii je jedním z hlavních důvodů pro její omezené začlenění do výuky.
3. Nejčastěji probíraným tématem z moderních dějin Turnovska je okupace roku 1968 a Sametová revoluce 1989.
4. Žáci se s regionální historií setkávají také v jiných předmětech, jako občanská výchova, zeměpis a výtvarná výchova.
5. Pedagogové spolupracují především s Muzeem Českého ráje v Turnově a s okresním archivem v Semilech.

3.3 Metodologie

Pro zjištění stanovených výzkumných cílů a hypotéz byla použita kvantitativní metoda dotazníkového šetření. Vzhledem k tomu, že bakalářská práce zkoumá regionální dějiny z pohledu učitelů i žáků, byly vytvořeny dva odlišné kombinované

---

¹²¹ Jan PRŮCHA, *Pedagogická encyklopedie*, Praha 2009, s. 813. Nebo též Miroslav CHRÁSKA, *Metody pedagogického výzkumu, základy kvantitativního výzkumu. 2. aktualizované vydání*, Praha 2016, s. 11.

dotazníky¹²². Dotazníky byly navrženy tak, aby obsahovaly stručné a různorodé typy otázek, umožňující získání co nejširšího spektra relevantních dat.

Dotazník pro pedagogy (viz Příloha č.1) měl za cíl zjistit, jakým způsobem a jakými metodami je moderní historie Turnovska zařazována do výuky, případně není zařazována a proč. Dotazník obsahoval celkem 21 otázek. První čtyři otázky zjišťovaly základní informace o respondentech, jako pracoviště, typ školy, délka pedagogické praxe a aprobační. Tyto otázky měly objasnit, zda na zapojování regionální historie do výuky má vliv délka učitelské praxe, typ školy nebo aprobační. Následující otázky se zaměřovaly na přístup učitelů k výuce moderních dějin Turnovska. Pátá otázka¹²³, klíčová pro další analýzu dotazníku, zjišťovala, zda učitelé regionální dějiny do hodin dějepisu zapojují či nikoli.

V případě, že odpověděli ano, následovaly otázky týkající se jejich praxe s výukou regionálních dějin – jak často moderní dějiny Turnovska zapojují¹²⁴, jaká konkrétní témata zařazují¹²⁵, jaké vyučovací formy, metody¹²⁶ a pomůcky¹²⁷ používají, zda spolupracují s nějakými institucemi¹²⁸, zda propojují regionální tematiku i s jinými předměty¹²⁹, zda mají nějaký návrh na zlepšení¹³⁰, jaký ohlas zaznamenávají u žáků¹³¹ a jaký je jejich osobní postoj k problematice¹³² a proč¹³³.

---

¹²² Dotazník obsahuje uzavřené i otevřené otázky. Josef MAŇÁK, *Kapitoly z metodologie pedagogiky*, Brno 1994, s. 50–51.

¹²³ Přesné znění otázky: Zařazujete regionální dějiny do výuky dějepisu?

¹²⁴ Přesné znění otázky: Kolik času věnujete výuce moderních dějin Turnovska v hodinách dějepisu za měsíc (v minutách)?

¹²⁵ Přesné znění otázky: Která konkrétní období nebo témata moderních dějin Turnovska zařazujete do výuky?

¹²⁶ Přesné znění otázky: Jaké vyučovací formy a metody používáte při výuce regionálních dějin?

¹²⁷ Přesné znění otázky: Jaké didaktické prostředky a materiály využíváte při výuce moderních dějin Turnovska?

¹²⁸ Přesné znění otázky: Spolupracujete s nějakými institucemi? Pokud ano, uveďte, s jakými a pokud ne, uveďte proč.

¹²⁹ Přesné znění otázky: Propojujete výuku regionálních dějin s jinými předměty? Pokud ano, uveďte, s jakými.

¹³⁰ Přesné znění otázky: Máte nějaký návrh na zlepšení výuky moderních dějin Turnovska?

¹³¹ Přesné znění otázky: Jaký ohlas zaznamenáváte u žáků při výuce regionálních dějin?

¹³² Přesné znění otázky: Jaký je Váš osobní postoj k výuce regionálních dějin?

¹³³ Přesné znění otázky: Odůvodněte předchozí odpověď.

Pokud odpověděli ne, otázky se zaměřovaly na důvod, proč tomu tak je¹³⁴, jaká témata by zařadili¹³⁵, jaké by využili vyučovací formy¹³⁶, jaké jsou podle nich problémy zapojení moderních dějin Turnovska do výuky dějepisu¹³⁷ a jaký je jejich osobní postoj k problematice¹³⁸ a proč¹³⁹.

Dotazník pro žáky (viz. Příloha č.2) se zaměřil na zjištění jejich vnímání regionální historie a jejího zapojení do výuky dějepisu. Zkoumány byly jejich zkušenosti, preferované formy výuky a zájem o témata z moderní historie Turnovska. Celkově dotazník obsahoval 14 otázek. První tři otázky zjišťovaly základní informace o respondentech, jako název školy, kde studují, typ školy a třída. Poté následovala otázka, zda se žáci setkali s výukou moderních dějin Turnovska ve výuce¹⁴⁰, či nikoli.

Pokud odpověděli ano, zodpovídali sadu otázek zaměřených na jejich zkušenosti s výukou regionálních dějin – jaká období probírali¹⁴¹, zda se setkávají s regionálními dějinami i v jiných předmětech¹⁴², jaké materiály využívali¹⁴³, jaká forma prezentace této tematiky je pro ně přitažlivá¹⁴⁴, jaká témata by je z moderních dějin Turnovska zajímala¹⁴⁵, zda jim přijde důležité znát regionální dějiny a proč¹⁴⁶ a jak by ohodnotili své znalosti o moderních dějinách Turnovska¹⁴⁷.

---

¹³⁴ Přesné znění otázky: Z jakého důvodu nezařazujete výuku moderních dějin Turnovska do hodin dějepisu?

¹³⁵ Přesné znění otázky: Pokud byste se rozhodl/a zařadit výuku moderních dějin Turnovska do hodin dějepisu, které konkrétní období nebo témata byste volil/a?

¹³⁶ Přesné znění otázky: Kdybyste se rozhodl/a zařadit výuku moderních dějin Turnovska do hodin dějepisu, jaké vyučovací formy byste volil/a?

¹³⁷ Přesné znění otázky: Jaké jsou podle Vás největší problémy a překážky ve výuce moderních dějin Turnovska?

¹³⁸ Přesné znění otázky: Jaký je Váš osobní postoj k výuce regionálních dějin?

¹³⁹ Přesné znění otázky: Odůvodněte předchozí odpověď.

¹⁴⁰ Přesné znění otázky: Setkáváte se v rámci výuky dějepisu s tematikou moderních dějin Turnovska? (Přibližně od roku 1900)

¹⁴¹ Přesné znění otázky: Jaká konkrétní období nebo témata z moderních dějin Turnovska jste v hodinách dějepisu probírali?

¹⁴² Přesné znění otázky: Setkáváte se s tematikou regionálních dějin i v jiném předmětu? Pokud ano, uveďte název předmětu.

¹⁴³ Přesné znění otázky: Jaké materiály a pomůcky jste při výuce moderní historie Turnovska používali?

¹⁴⁴ Přesné znění otázky: Jaká forma prezentace regionálních dějin je pro tebe přitažlivá?

¹⁴⁵ Přesné znění otázky: Jaké období nebo téma moderních dějin Turnovska tě nejvíce zajímají? Uveď alespoň 3.

¹⁴⁶ Přesné znění otázky: Myslíš si, že je důležité znát regionální dějiny? Proč?

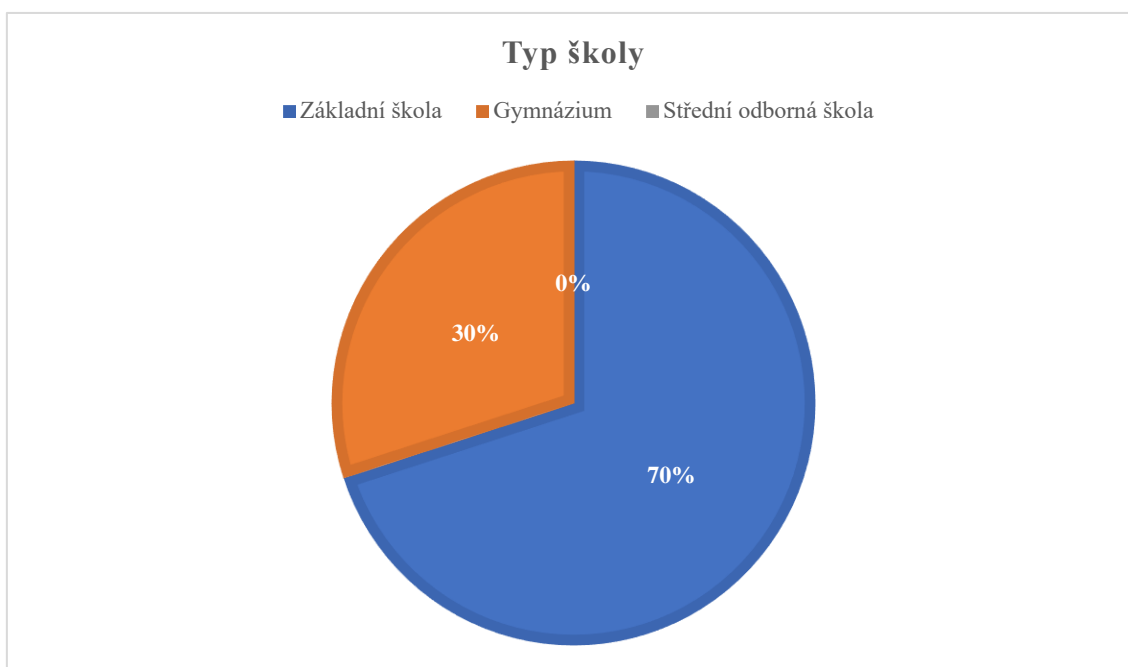
¹⁴⁷ Přesné znění otázky: Jak bys ohodnotil/a své znalosti o moderních dějinách Turnovska?

V případě, že odpověděli ne, následovaly otázky, zda by měli zájem o jejich zapojení¹⁴⁸, o jaké období by měli zájem¹⁴⁹ a jakou formou prezentace¹⁵⁰.

3.4 Analýza a interpretace získaných dat

3.4.1 Výzkum mezi turnovskými učiteli

Dotazníky byly rozeslány na jednotlivé turnovské školy s žádostí, zda by se učitelé dějepisu mohli dotazníkového šetření zúčastnit. Žádosti vyhovělo celkem 10 pedagogů. Z deseti respondentů 70 % pedagogů vyučuje na základní škole a 30 % na gymnáziu (Graf č.1). Žádný z respondentů nebyl učitelem ze střední odborné školy, což může ovlivnit výsledky směrem k preferencím a metodám pro základní školy a gymnázia.

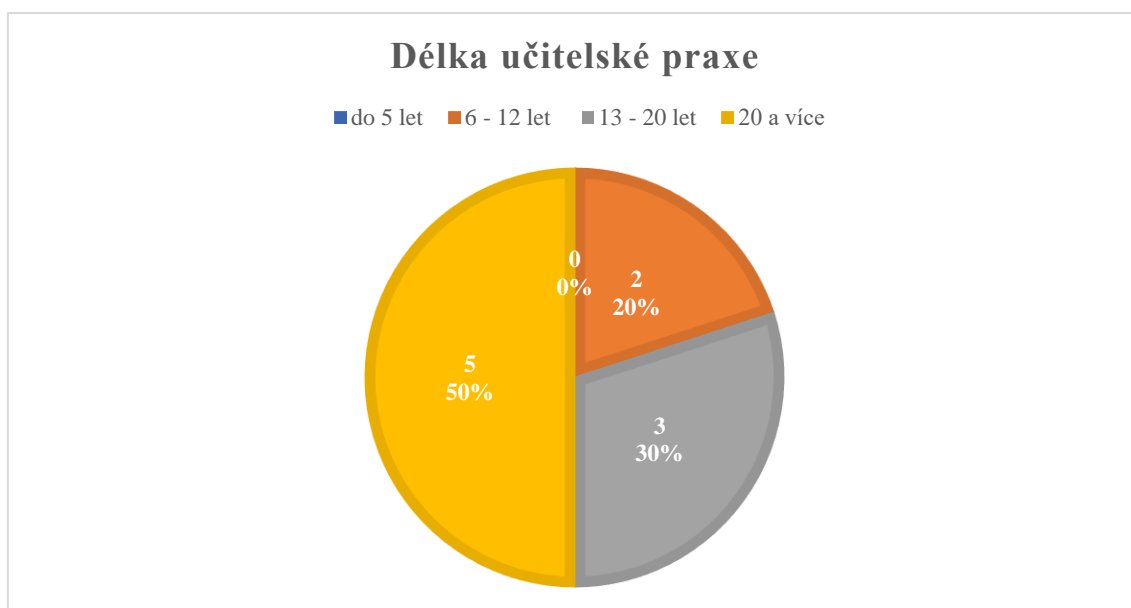
Graf č. 1

¹⁴⁸ Přesné znění otázky: Měl/a bys zájem o zařazení výuky regionálních dějin do hodin dějepisu? Uveď proč.

¹⁴⁹ Přesné znění otázky: Jaké období nebo téma moderních dějin Turnovska by tě zajímalo? Uveď alespoň 3.

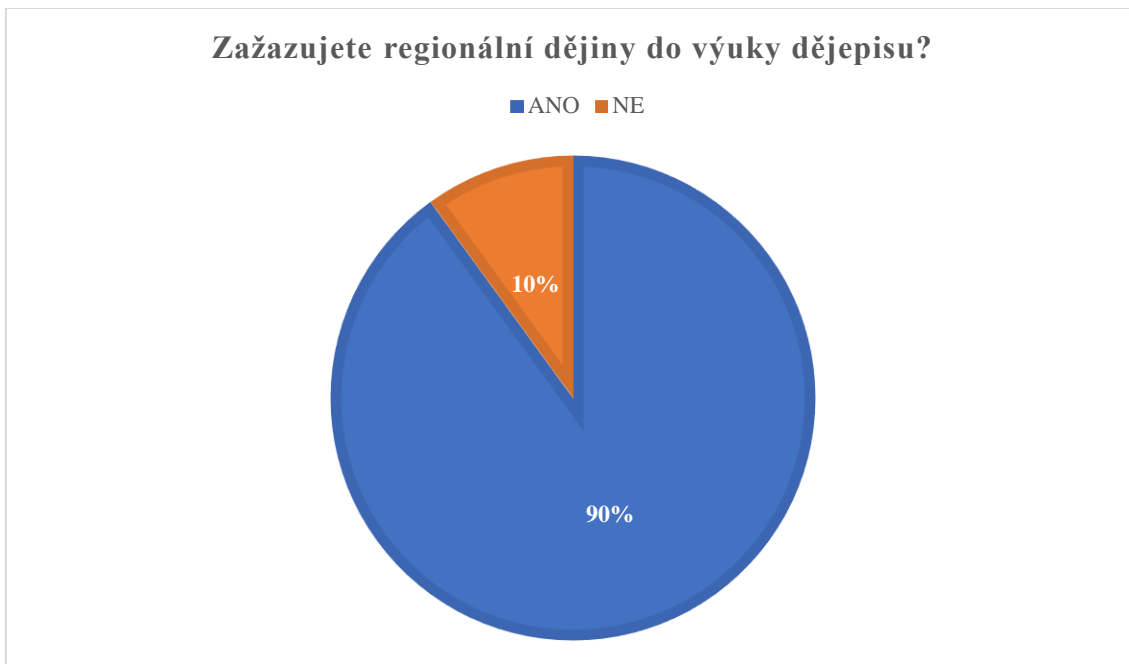
¹⁵⁰ Přesné znění otázky: Jaká forma prezentace regionálních dějin je pro tebe přitažlivá?

V rámci dotazníkového šetření nejvíce respondentů, konkrétně 80 %, patří mezi zkušené učitele, kteří mají více než 13 let pedagogické praxe. Dotazníku se nezúčastnil žádný učitel, který by byl ve vzdělávacím procesu méně než 6 let, tudíž nelze porovnat pohled zkušených pedagogů a čerstvých absolventů vysokých škol. Následující graf (Graf č. 2) poskytuje podrobný přehled o délce praxe jednotlivých respondentů. Převaha zkušených učitelů může znamenat, že odpovědi odrážejí více tradiční přístupy k výuce a možná vyšší míru integrace regionálních dějin vzhledem k jejich znalostem a dlouholetým zkušenostem v oboru.

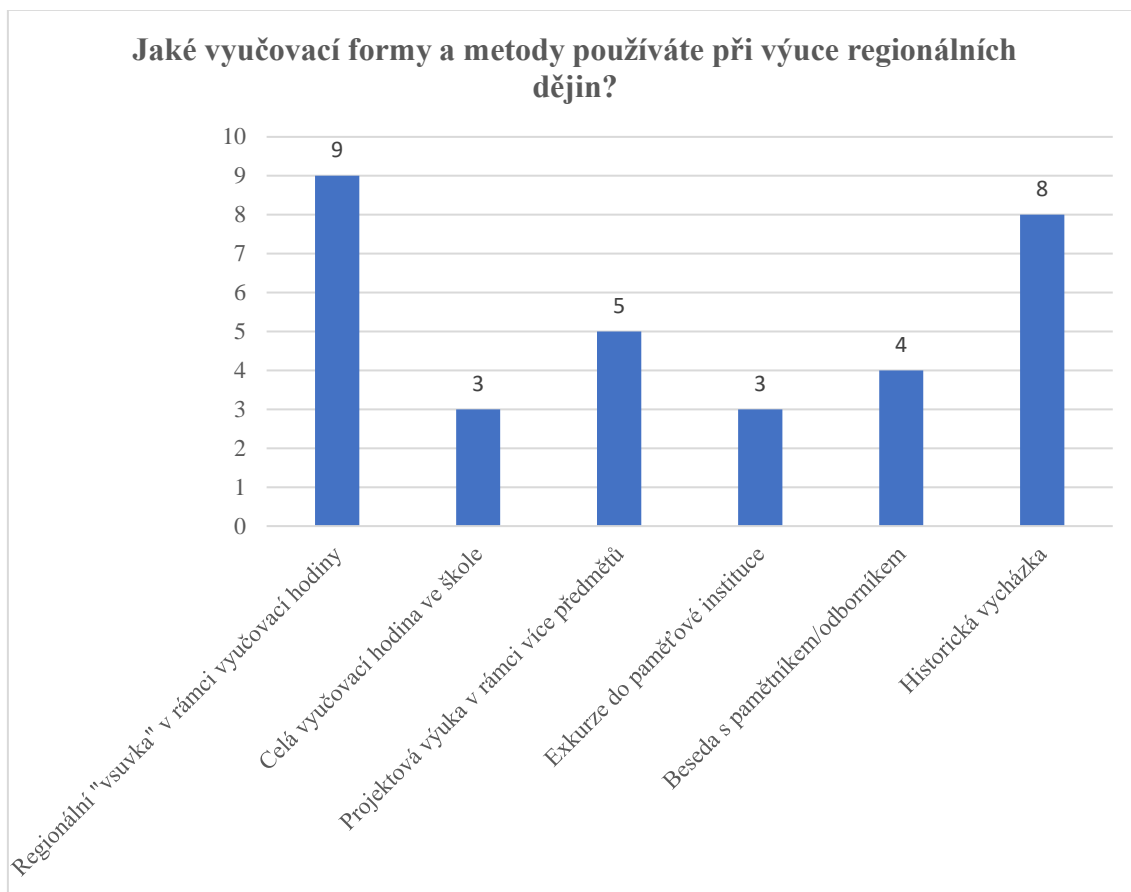
Graf č. 2

V dotazníku devadesát procent respondentů uvedlo, že zařazují regionální dějiny do své výuky, což ukazuje na snahu o zvýšení integrace tohoto tématu do školních osnov. Jen jeden respondent uvedl, že regionální dějiny nezařazuje, protože k tomu sám nebyl veden, a proto nikdy nad zařazením nepřemýšlel. Odpovědi na otázku týkající se časové dotace věnované moderním dějinám Turnovska se značně liší. Někteří učitelé uvádí konkrétní časové úseky, které se pohybují v rozmezí 20-60 minut za měsíc, zatímco jiní nedokázali časový rámec odhadnout, protože to závisí na aktuálně probíraném tématu. Rozdíly v časové dotaci se mění podle probírané látky, dostupných materiálů a relevantnosti témat pro jednotlivé učební plány.

Graf č. 3

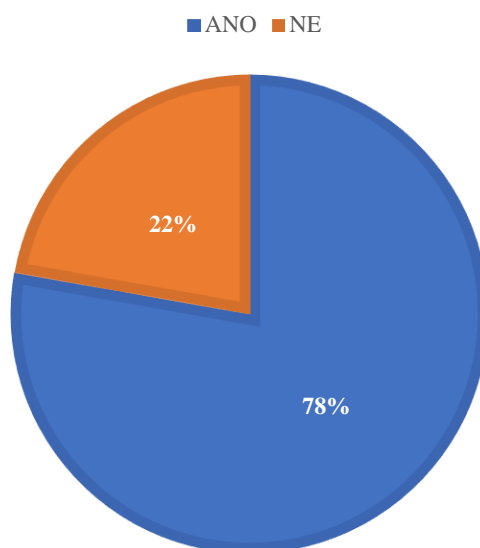
Mezi obdobími a tématy, kterým se učitelé věnují, jsou v podstatě zastoupeny celé moderní dějiny. Učitelé nejčastěji uvedli, že se věnují Židům na Turnovsku, okupaci roku 1968, Chartě 77 a sametové revoluci. Témata odrážejí významné události a osobnosti regionálních dějin, které mají relevanci pro žáky. K jejich prezentaci učitelé používají různé metody výuky. Nejčastější používanou metodou je „vsuvka“ v rámci vyučovací hodiny (100 %), následovaná historickými vycházkami (88,9 %) a projektovou výukou (55,6 %). Méně, než polovina učitelů pořádá besedy s odborníky či pamětníky a nejméně jsou zastoupeny exkurze do paměťových institucí a celé vyučovací hodiny věnované regionálním dějinám. Z výzkumu vyplývá, že učitelé preferují aktivní zapojení žáků a praktické formy výuky, které umožňují přímou interakci s historickými místy a osobnostmi. Podrobné výsledky jsou zaneseny do následujícího grafu (Graf č.4).

Graf č. 4

Využívané pomůcky se příliš neliší od těch, které se běžně používají v hodinách dějepisu, tedy: fotografie, mapy, pracovní listy, historické a odborné články z novin a periodik, interaktivní technologie, video, předměty běžné potřeby. Jako ojedinělou cituji odpověď jednoho z učitelů, který k výuce regionálních dějin využívá vlastní 3D modely historických budov Turnova. Učitelé nejčastěji k výuce využívají vlastní materiály nebo materiály svých kolegů. Mimo to většina respondentů (konkrétně 77,8 %) navazuje spolupráci s paměťovými institucemi, nejčastěji se jedná o Muzeum Českého ráje a Regionální turistické informační centrum v Turnově. Spolupráce výrazně přispívá k obohacení výuky a poskytování praktických zkušeností žákům a zároveň umožňuje pedagogům přístup k jedinečným zdrojům a odborníkům. Bylo zjištěno, že nevyhledávají spolupráci se Státním okresním archivem v Semilech, vyplývá to z logiky věci, že většina důležitých pramenů k historii moderních dějin Turnovska je k dispozici v Muzeu Českého ráje. Zároveň část respondentů (21,8 %) nenavazuje spolupráci s žádnou paměťovou institucí a neuvedli důvod.

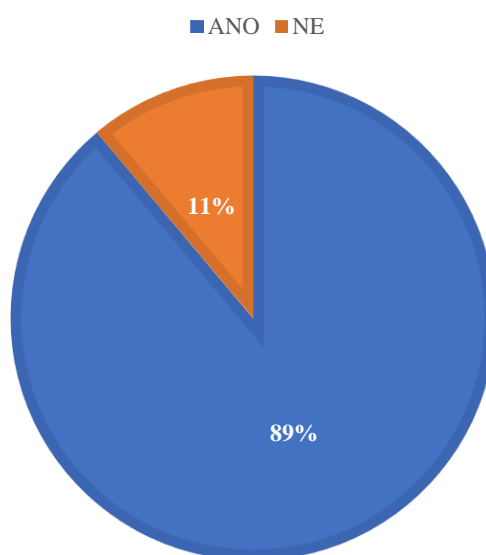
Spolupracujete s nějakými institucemi?

Graf č. 5

Kromě jednoho, všichni učitelé propojují výuku regionálních dějin i s jinými předměty jako občanská výchova, český jazyk, zeměpis, výtvarná výchova a informatika (např. 3D tisk historických budov). Převážně se jedná o kombinaci předmětů, které vyučují. Mezipředmětové vztahy umožňují žákům vidět souvislosti mezi různými obory a pochopit regionální historii v širším kontextu.

Propojujete výuku regionálních dějin s jinými předměty?

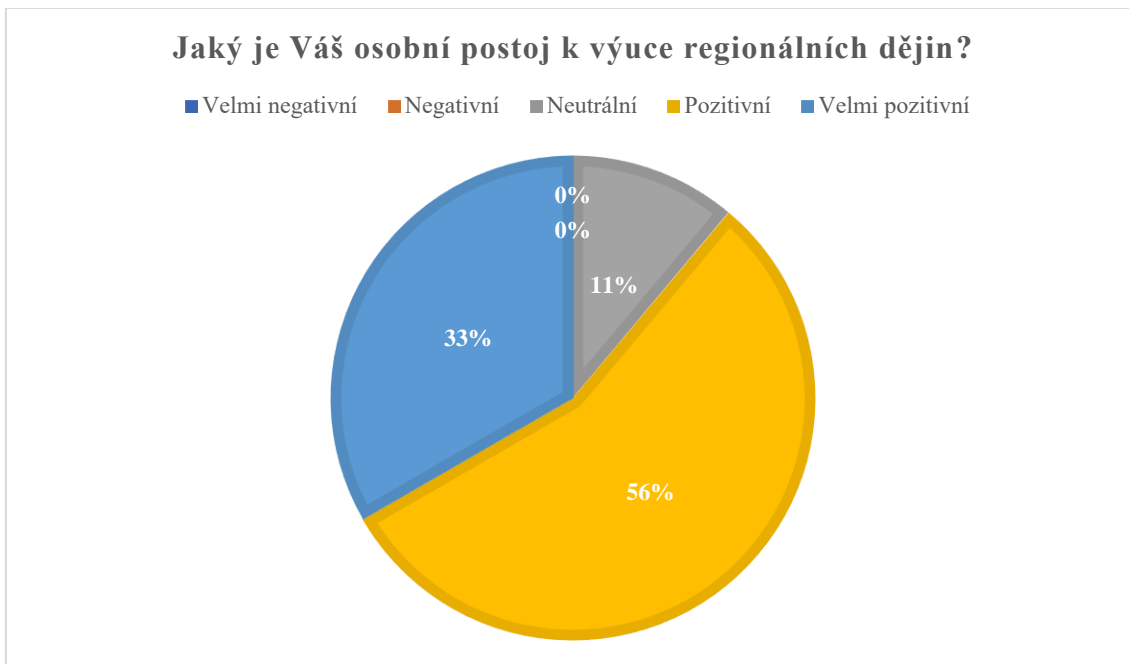
Graf č. 6

Respondenti v dotazníku sdíleli i návrhy na zlepšení výuky moderních dějin Turnovska zahrnující organizaci vzdělávacích seminářů, intenzivnější spolupráci s paměťovými institucemi a rozšíření nabídky aktivit pro žáky ze strany městských organizací. Podněty odrážejí potřebu další podpory a zdrojů pro efektivní výuku regionálních dějin.

Co se týče zpětné vazby od žáků na výuku regionálních dějin, učitelé jejich reakce vnímají převážně pozitivně. Žáci projevují zájem, mnohdy jsou překvapeni zjištěnými informacemi a považují téma za blízké jejich životu. Z toho vyplývá, že regionální historie je pro žáky atraktivní a relevantní. Ani nikdo z učitelů nemá negativní postoj k výuce regionálních dějin, více než polovina (konkrétně 80 %) respondentů vyjadřuje pozitivní nebo velmi pozitivní postoj, což je příznivé pro jejich integraci do školního kurikula.

Z jednotlivých odpovědí je zřejmé, že si důležitost a výhody regionální historie uvědomují i učitelé. Jeden z respondentů například uvedl: *„Konkrétní místa a situace v dějinách regionu je třeba připomínat, jsou žákům mnohem bližší než všeobecné. Navíc jsou to témata, o kterých jim mohou vyprávět rodiče, prarodiče či jiní rodinní příslušníci, a tím přispět k mezigenerační komunikaci a zachování rodinné paměti.“* Další učitel formuloval svůj názor takto: *„Myslím si, že děti příliš mnoho informací o regionálních dějinách nemají, pokud nemají osvěcené rodiče, a je potřeba v nich budovat respekt k předkům, jejich aktivitám a výtvorům, kterých si pak budou, snad i více vážit.“*, který bych ještě doplnila o citaci jednoho z respondentů *„naším krajem kráčely i velké dějiny“*. Uvedené názory potvrzují, že učitelé vnímají regionální dějiny jako součást výuky, která může přispět k hlubšímu pochopení historie a posílení vazby žáků k jejich místní komunitě.

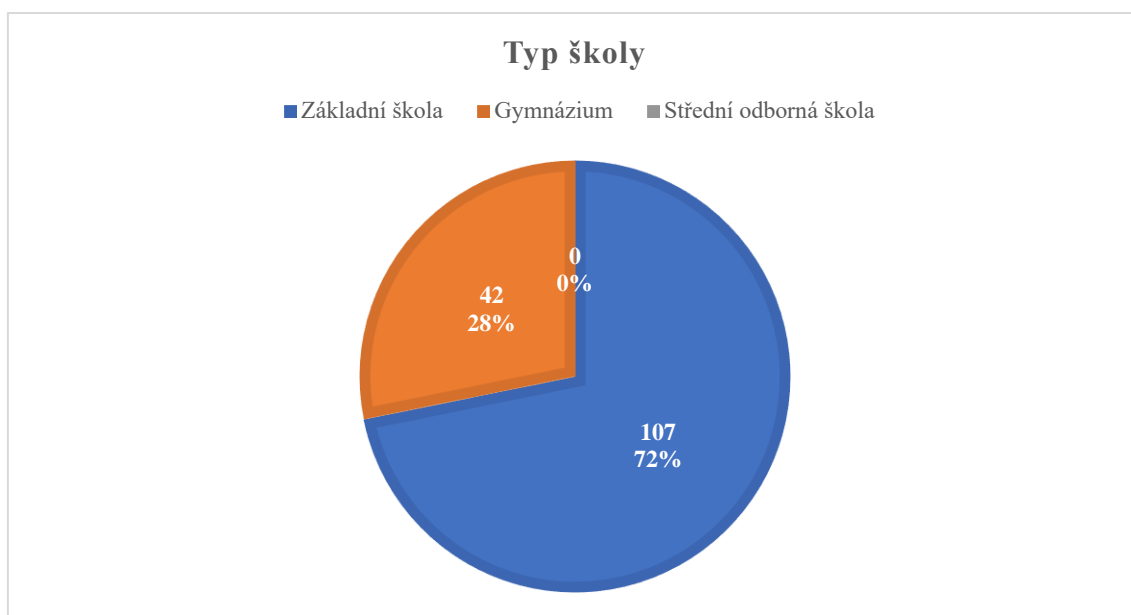
Graf č. 7

Téměř všichni učitelé se shodli, že největší překážkou ve výuce regionální historie je časová náročnost přípravy a nedostatek vhodných pomůcek. Z dotazníkového šetření vyplývá, že učitelé mají zájem o zařazení regionálních dějin do výuky dějepisu, přičemž k jejich výuce využívají rozmanitých vyučovacích metod a spolupracují s různými paměťovými institucemi. Respondenti k jejich výuce mají pozitivní postoj a propojují je s jinými předměty, což přispívá k lepšímu pochopení a integraci znalostí mezi žáky. Na základě výsledků je doporučeno pokračovat v podpoře a rozvoji výuky regionálních dějin, zajištění dostupných didaktických materiálů a posílení spolupráce mezi školami a paměťovými institucemi.

Přestože se jedná o malý vzorek, věřím, že je dostatečně reprezentativní pro vyvození relevantních závěrů, i když to snižuje výpovědní hodnotu výsledků. Vyhodnocování dotazníku pedagogů bylo výrazně jednodušší než vyhodnocování dotazníku žáků nejen vzhledem k počtu responzí, ale i z důvodu seriózního přístupu k výzkumu. I přesto ovšem někteří na některé otázky, obzvláště s volnou odpovědí, neodpověděli.

3.4.2 Výzkum mezi turnovskými žáky

V Turnově jsou tři základní školy s druhým stupněm, jedno gymnázium a tři střední odborné školy¹⁵¹. Dotazníkové šetření u žáků bylo provedeno na třech školách: Gymnáziu Turnov, Jana Palacha 804, Základní škole Turnov, Žižkova 518 a Základní škole Turnov, 28. října, aby byli zastoupeni žáci jak základních, tak středních škol. Zúčastnilo se 159 žáků, z toho 107 žáků základních škol, 42 žáků gymnázia a 10 dotazníků bylo pro svou nerelevantnost vyřazeno. Sběr dat probíhal od začátku dubna do konce května roku 2024, následně byly výsledky vyhodnocovány.

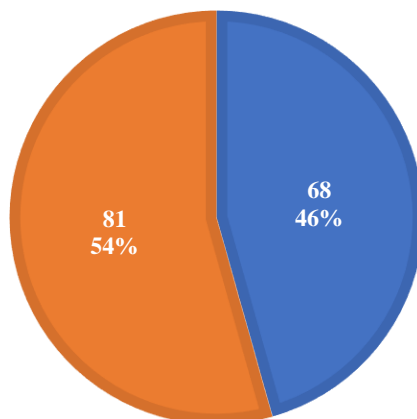
Graf č. 8

Z analýzy dat je patrné, že moderní dějiny Turnovska nejsou ve výuce dějepisu dostatečně zahrnuty nebo si žáci nevybavují, že by ji probírali. Pouze 68 žáků (46 %) uvedlo, že se s touto tematikou setkávají, zatímco 81 žáků (54 %) uvedlo opak. Z toho vyplývá potřeba zvýšit důraz na integraci regionálních dějin v rámci výuky dějepisu, aby se zlepšila jejich znalost mezi žáky.

¹⁵¹ Dvě ze tří středních odborných škol nemají dějepis součástí svého školního vzdělávacího programu (ŠVP). Pouze jedna ze středních odborných škol zahrnuje dějepis, avšak v omezeném rozsahu, pouze na dva roky, přičemž se zabývá především všeobecnou a českou historií.

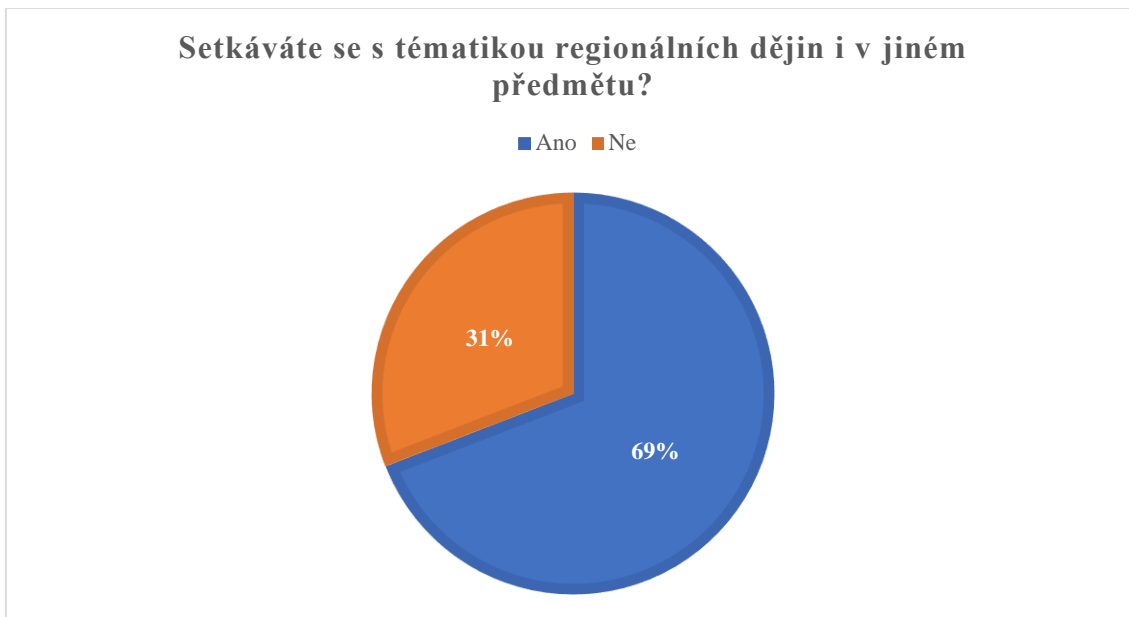
Setkáváte se v rámci výuky dějepisu s tematikou moderních dějin turnovska? (Přibližně od roku 1900)

■ Ano ■ Ne

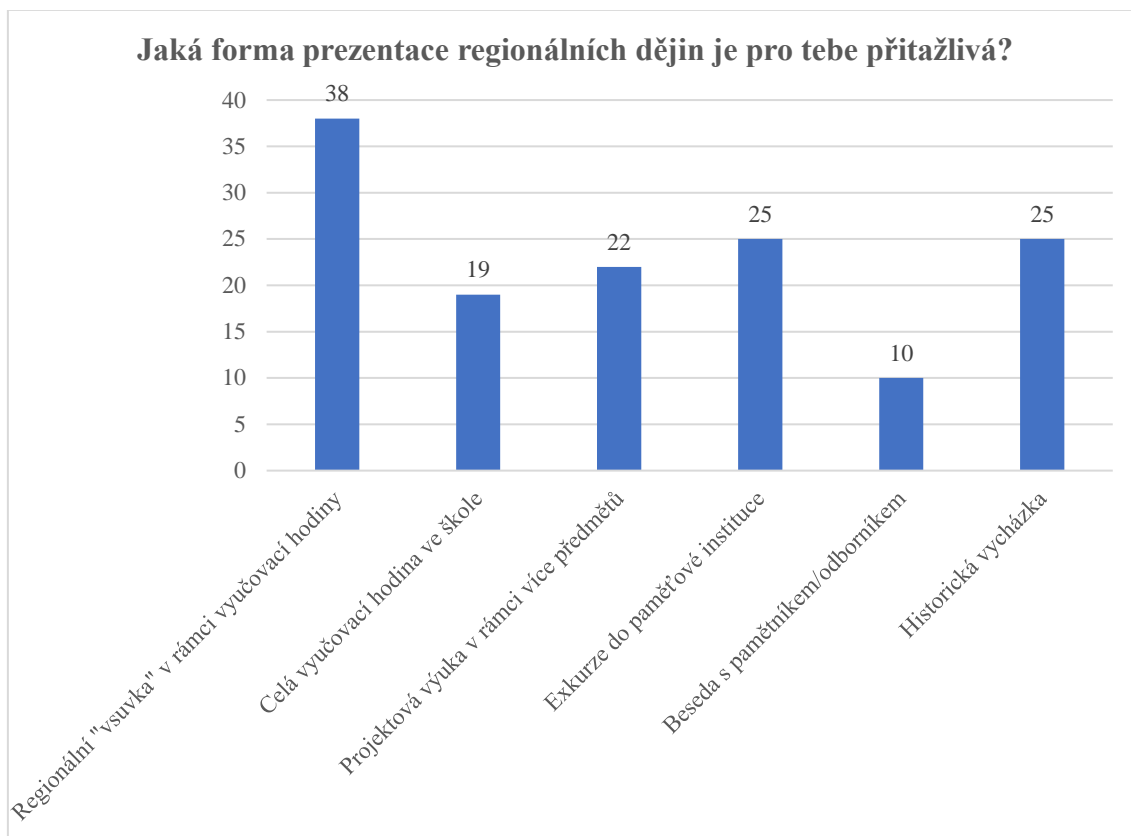
Graf č. 9

Z analýzy vyplývá, že výuka regionální historie neprobíhá výhradně v hodinách dějepisu. Kromě dějepisu se s tematikou regionálních dějin někteří žáci (konkrétně 69 %) setkávají i v rámci jiných předmětů. Z odpovědí jednoznačně vyplývá, že nejčastěji se jedná o etickou či občanskou výchovu. Propojení regionální historie s těmito předměty je logické, jelikož sdílí mnoho témat, která jsou pro rozvoj studentů klíčová, jako například identita a sounáležitost, demokracie a občanská participace nebo udržitelnost a životní prostředí. Kromě etiky a občanské výchovy žáci zmínili také zeměpis, kde se propojuje historie daného místa s lokální geografii a český jazyk a literaturu, kde se mohou setkat s turnovskými spisovateli. Přesto však někteří konkrétní předměty neuvedli. Z výzkumu vyplývá, že 31 % žáků se s regionální historií v jiném předmětu neseťkává.

Graf č. 10

Z výsledků jasně vyplývá, že žáci, kteří se setkávají s regionálními dějinami ve výuce, by k jejich prezentaci nejvíce preferovali regionální "vsuvku" v rámci vyučovací hodiny (38 žáků), což indikuje zájem o pravidelné, ale kratší zařazování tématu do výuky. Exkurze do paměťových institucí a historické vycházky (obě metody preferovány 25 žáky) jsou také oblíbené, neboť umožňují přímý kontakt s historickými událostmi a místy. Projektová výuka v rámci více předmětů je preferována 22 žáky a celá vyučovací hodina ve škole 19 žáky. Naopak, besedy s pamětníky či odborníky, které zvolilo pouze 10 respondentů, se jeví jako nejméně přitažlivá forma prezentace, pravděpodobně kvůli jejich menší dostupnosti nebo časové náročnosti. Lze konstatovat, že většina žáků preferuje aktivní a interaktivní formy výuky regionálních dějin. Pro lepší orientaci jsou výsledky vizualizovány v následujícím grafu (Graf č.11).

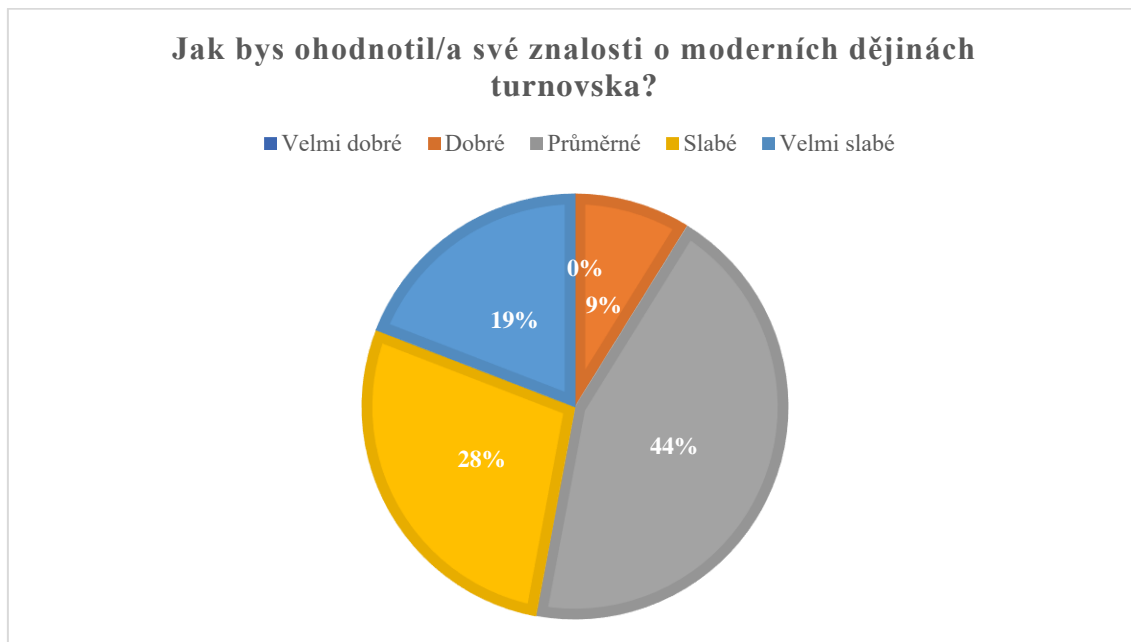

Graf č. 11

Žáci uvedli, že v rámci výuky moderní historie Turnovska používali pomůcky, které jsou srovnatelné s těmi běžně využívanými v hodinách dějepisu. Nadpoloviční většina žáků identifikovala výklad učitele, prezentaci a zápis do sešitu jako nejčastější metodu výuky. Běžně používané materiály zahrnují pracovní listy, mapy a fotografie, což bylo častěji zmíněno žáky základních škol. Naopak, žáci gymnázia uváděli práci s periodiky a dobovými texty, což naznačuje snahu o hlubší a více analytický přístup k výuce tematiky.

Dotazník rovněž zjišťoval, která období a témata z moderních dějin Turnovska jsou pro žáky nejvíce atraktivní. Největší zájem byl prokázán o kulturní rozvoj Turnovska během 20. století, včetně modernizace a architektury, což uvedlo přibližně 30 žáků. Respondenti dále projevíli zájem o životní příběhy vojáků z první a druhé světové války a situaci ve městě během těchto období, což zajímalo asi 21 žáků. Období komunismu a jeho dopad na region bylo atraktivní zhruba pro 20 žáků. Mezi další často zmiňovaná témata patřila okupace roku 1968 a pobyt vojsk ve městě, osudy turnovských Židů a období první republiky na Turnovsku.

Na otázku, zda je důležité znát regionální dějiny, odpověděla většina žáků kladně (konkrétně 42 žáků). Žáci často uváděli, že je nezbytné vědět alespoň základní informace o historii místa, kde žijí, a jak se historické události promítly do jejich okolí a do životů jejich předků. Někteří žáci považují znalost regionálních dějin za klíčovou pro pochopení současnosti, prevenci opakování minulých chyb a pro lepší participaci v regionu. Jeden z žáků napsal: *"Je důležité zahrnovat regionální dějiny do výuky, protože si uvědomíme, jak se tady žilo. Je to celkem nedávná historie, a i naši rodiče ji mohli zažít. Její výuka nám pomůže si uvědomit, že můžeme být vděční za to, co máme teď a že nemusíme dopustit, abychom žili v podobných podmínkách jako oni. Máme za co bojovat."* Naopak 18 žáků uvedlo, že jim znalost regionální historie nepřijde důležitá. Z jejich odpovědí vyplynulo, že je tématika nezajímá nebo ji nepovažují za prioritní. Uváděli například: *"Nějak mě to nezajímá, aktuálně to pro mě není prioritou"* nebo *"Svět je zajímavější než Turnov."* Osm respondentů odpovědělo, že neví, zda je jejich znalost důležitá, a přistupovali k tomu ambivalentně. Na jednu stranu vnímali znalost regionálních dějin za důležitou, ale na druhou stranu ne tak podstatnou. Tito žáci by podporovali zapojení regionální historie do výuky dějepisu, ale v omezené míře.

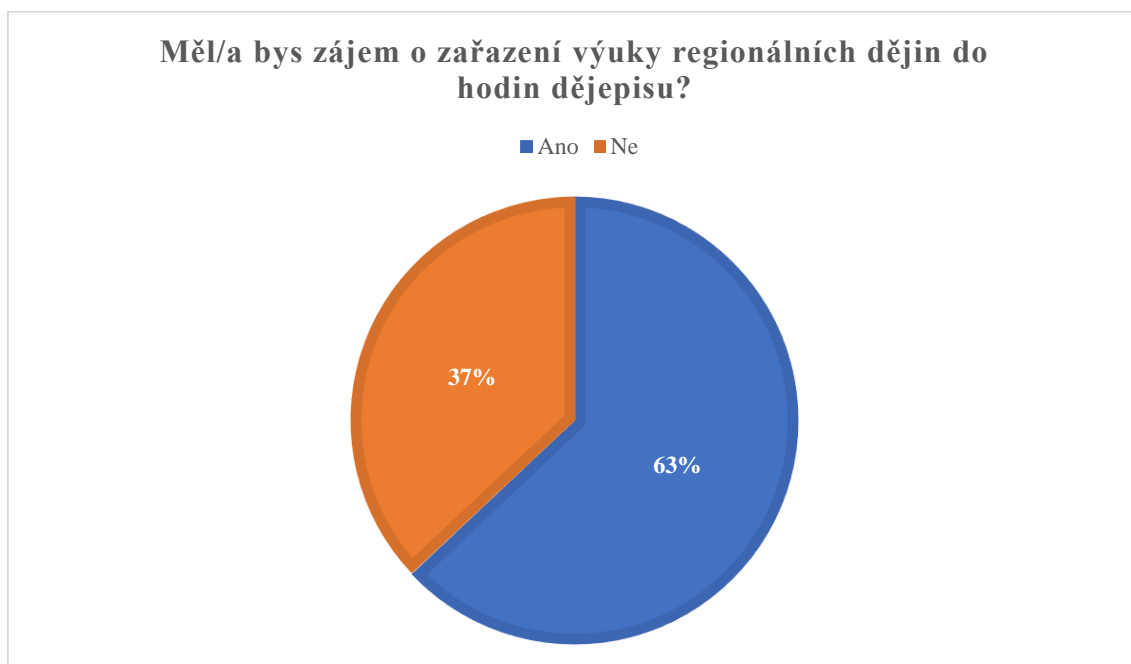

Graf č. 12

Z výše uvedeného grafu je zřejmé, že 44 % žáků hodnotí své znalosti o moderních dějinách Turnovska jako průměrné. Šest žáků uvedlo, že disponují dobrými znalostmi, zatímco 19 žáků své znalosti hodnotí jako slabé a 13 žáků jako velmi slabé.

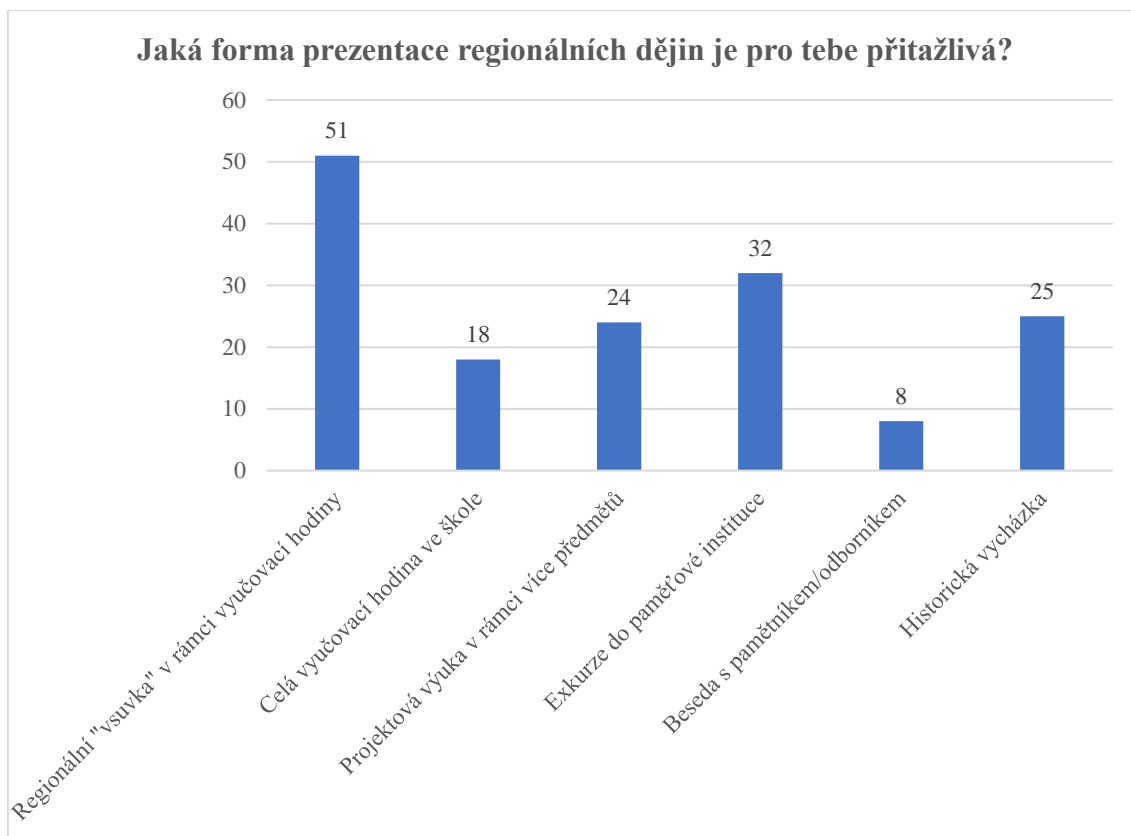
Absence žáků, kteří by své znalosti hodnotili jako velmi dobré, naznačuje výrazný prostor pro zlepšení. Výsledky podtrhují potřebu intenzivnějšího začlenění regionálních dějin do výuky, s cílem zvýšit úroveň povědomí a znalostí mezi žáky.

Druhá část dotazníkového šetření se zaměřuje na zjištění postojů žáků, kteří se s tematikou moderních dějin Turnovska ve výuce dějepisu nesetkávají. Na základě získaných výsledků lze konstatovat, že 63 % žáků projevilo zájem o zařazení tematiky do hodin dějepisu, zatímco 37 % se vyjádřilo negativně. Mezi důvody pro zařazení regionální historie žáci uváděli potřebu lépe porozumět historii i kulturnímu dědictví města, ve kterém žijí, a také zájem o místní dějiny. Jeden z respondentů uvedl: „*Bylo by dobré vědět něco o historii města, kde žijí než se stále učít ty stejné dějinné události dokola.*“ Dalším argumentem bylo, že znalost historie města přispívá k lepšímu pochopení současných sociálních a kulturních kontextů v regionu. Někteří žáci uvedli, že by je téma zajímalo, ale muselo by být prezentováno zajímavým způsobem. Naopak žáci, kteří zájem neprojevili, často argumentovali tím, že existují důležitější témata, nebo že je regionální historie nezajímá. Výsledky šetření ukazují na rozdílné postoje žáků vůči zařazení moderních dějin Turnovska do výuky dějepisu. Rozpor poukazuje na nutnost zvážit metodiku a způsob prezentace regionálních dějin ve výuce, aby byly pro žáky atraktivní a relevantní.

Graf č. 13

Graf č. 14

Graf č. 14 ukazuje, že žáci preferují různé formy prezentace regionálních dějin. Nejvíce žáků (51) preferuje regionální "vsuvku" v rámci vyučovací hodiny, což umožňuje integrovat regionální dějiny do širšího kontextu dějepisných hodin bez nutnosti velkých časových investic. Exkurze do paměťových institucí (32 žáků) a historické vycházky (25 žáků) jsou také oblíbené metody umožňující přímý kontakt s historickými událostmi a místy. Projektová výuka v rámci více předmětů, preferovaná 24 žáky, umožňuje interdisciplinární přístup a hlubší zapojení do tématu. Méně populární jsou besedy s pamětníky či odborníky nebo celá vyučovací hodina ve škole věnovaná regionálním dějinám. Data ukazují na preference žáků pro krátké, ale pravidelné zařazování regionálních dějin do výuky a na zájem o interaktivní a zážitkové formy vzdělávání.

Z analýzy odpovědí vyplývá, že žáci mají zájem o významné historické události a jejich specifické dopady na region. Mezi nejčastěji uváděná témata patří první a druhá světová válka, odboj za druhé světové války i za komunismu, okupace roku 1968, sametová revoluce a kulturní rozvoj Turnovska.

Bylo zjištěno, že z 149 žáků se 68 setkává s tematikou moderních dějin Turnovska ve výuce dějepisu, zatímco 81 žáků nikoliv. Z těchto žáků by 63 % uvítalo zařazení tematiky do výuky a 37 % se vyjádřilo negativně. Na základě získaných výsledků lze konstatovat, že jak žáci se zkušeností s regionálními dějinami, tak ti bez ní, mají podobné preference ohledně formy prezentace. Nejvíce preferovanou formou je regionální "vsuvka" v rámci vyučovací hodiny, následovaná exkurzemi a historickými vycházkami. Data naznačují, že nejčastěji používanou metodou je výklad učitele, doplněný pracovními listy, mapami a fotografiemi. Témata zájmu byla v obou skupinách respondentů velmi podobná. Žáci projevíli zájem o příběhy vojáků z první a druhé světové války, okupaci roku 1968, odboj za druhé světové války, sametovou revoluci, kulturní rozvoj Turnovska a historii židovských rodin na Turnovsku. Celkově výsledky dotazníkového šetření naznačují výrazný zájem o zařazení regionálních dějin Turnovska do výuky dějepisu, zejména prostřednictvím interaktivních a zážitkových metod. Zájem může být využit k posílení historického povědomí a identity žáků, což by mělo pozitivní dopad na jejich vzdělávání, osobní rozvoj a orientaci v komunitě.

3.5 Hypotézy a závěry dotazníkového šetření

Z výsledků šetření vyplývá několik klíčových rozdílů a shod mezi učiteli a žáky. Lze konstatovat, že hned v odpovědích na první otázku (pro výzkum zcela zásadní), zdali učitelé regionální historii vyučují a jestli jsou s ní žáci v rámci výuky dějepisu seznamováni, je patrná zásadní nesrovnalost. Zatímco 90 % učitelů tvrdí, že zařazuje regionální dějiny do své výuky, pouze 46 % žáků uvedlo, že se s tématem ve výuce setkávají. Rozdíl může naznačovat, že regionální dějiny nejsou dostatečně zviditelněny nebo že žáci nevnímají jejich zařazení do výuky jako výrazné.

Z výzkumu vyplývá, že učitelé i žáci preferují aktivní a interaktivní formy výuky. Nejvíce preferovanou formou prezentace je regionální "vsuvka" v rámci vyučovací hodiny a historická vycházka. Učitelé dále preferují projektovou výuku, zatímco žáci exkurze do paměťových institucí. Obě skupiny respondentů rovněž identifikují podobná témata zájmu, jako je kulturní rozvoj Turnovska, životní příběhy vojáků a významné historické události.

Výsledky také ukazují, že učitelé mají velmi pozitivní postoj k výuce regionálních dějin, zatímco mezi žáky je postoj smíšený, ale většinou kladný. Učitelé

vnímají výuku regionálních dějin jako přínosnou pro hlubší pochopení historie a posílení vazby žáků k místní komunitě. Žáci, na druhé straně, oceňují význam znalosti regionálních dějin pro pochopení současnosti a lepší orientaci v regionálním kontextu.

Celkově výsledky dotazníkového šetření podporují většinu formulovaných hypotéz. Regionální historie má potenciál být důležitou součástí výuky na turnovských školách. Přesto je nutné překonat určité překážky, jako je nedostatečná časová dotace, zajištění kvalitních materiálů a lepší integrace regionálních dějin do výuky.

4. Praktická část

Na základě výzkumné části byly vytvořeny pracovní a metodické listy pro výuku moderních dějin Turnovska ve výuce dějepisu na základních a středních školách. Při jejich tvorbě bylo zohledněno, že jak žáci, tak učitelé preferují k prezentaci regionální "vsuvku" v rámci vyučovací hodiny. Volba témat jednotlivých aktivit byla rovněž založena na preferencích žáků. Dále bylo bráno v úvahu propojení dějepisu s dalšími předměty, jako jsou dějiny umění, výtvarná výchova a zeměpis. Autorské řešení jednotlivých pracovních listů je vloženo do příloh bakalářské práce.

4.1 Metodický a pracovní list č. 1 – Pomníky a Památníky na Turnovsku

Anotace: Pracovní list se zaměřuje na téma pomníků a památníků na Turnovsku, konkrétně na to, jak jsou vnímány a jaký mají význam v historickém a společenském kontextu. Značný důraz je kladen na analýzu fotografií a pochopení symboliky pomníků. Za tímto účelem je stanovena badatelská otázka „*Jaký je význam a funkce pomníků a památníků ve společnosti?*“.

Cílová skupina: 9. ročník ZŠ

Časová dotace: 45 minut

Cíle:

- **Vzdělávací:** Žák vysvětlí význam a funkci pomníků a památníků ve společnosti a v historickém kontextu.
- **Schopnostně dovednostní:** Žák analyzuje fotografie pomníků a identifikuje jejich klíčové prvky, symboly, nápisy apod. Žák užívá pomníky a památníky jako pramen informací.
- **Výchovný:** Žák interpretuje pomníky jako projev úcty k historickým událostem a osobnostem, čímž rozvíjí své porozumění historii a památce obětí.

Metody: diskuze, brainstorming, pracovní list, analýza fotografie

Pomůcky: pracovní list, psací potřeby, lepidlo, fotografie památníků, tabule, mobilní telefon, internet

Klíčové kompetence: kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní

Harmonogram vyučovací hodiny:

- Úvodní diskuze (5 minut): Znáte nějaký pomník nebo památník? Kde se nachází? Každý může sdílet své znalosti a zkušenosti s pomníky
- Zadání úkolu žáků na týden (5 minut):
  - Žáci se projdou po místě svého bydliště nebo po Turnově a vyberou si jeden pomník nebo památník (nejlépe připomínající události 20. století) vyfotí ho z různých úhlů, aby zachytili všechny důležité detaily, symboly, nápisy apod.
  - Žáci přinesou vytištěné fotografie na další hodinu, kde je budou analyzovat a diskutovat o nich.
  - Bylo by vhodné, aby své fotografie předem poslali na e-mail učitele, aby měl přehled o diskutovaných pomnících. Popřípadě, pokud by neměli možnost si fotografie vytisknout, aby jim je vytiskl učitel.
- Analýza fotografií (maximálně 20 minut):
  - Žáci se rozdělí do skupin asi po 4. (3 minuty)
  - Brainstorming a diskuze ve skupinách o následujících otázkách, které budou promítány nebo napsány na tabuli (5 minut):
    - Jaké historické události vedou k budování pomníků?
    - Kdy a proč se pomníky budují? Jakou mají funkci?
    - Jakým způsobem pomníky ovlivňují to, co a jak si připomínáme?
    - Může se jejich role a vnímání, v průběhu času měnit?
  - Pracovní list (10 minut):
    - Fotografie si žáci nalepí na pracovní list.
    - Popis pomníku: co zobrazují, jaké jsou na nich nápisy či symboly.
    - Jaké historické události a okolnosti vedly k postavení či úpravám pomníku? Uvažujte, koho nebo co měl pomník připomínat a proč.
    - K vyplnění druhé strany pracovního listu, zaměřené na *Pomník padlým ve světových válkách a obětem komunismu*, mohou využít mobilní telefon.
- Prezentace a kontrola pracovního listu (15 minut): Každá skupina prezentuje ostatním své fotografie a závěry. Následně probíhá společná kontrola odpovědí na otázky k *Pomníku padlým ve světových válkách a obětem komunismu*.

Pomník padlým ve světových válkách a obětem komunismu

1) Kde se pomník nachází?

---

2) Kdo je autorem pomníku?

---

3) Co pomník zobrazuje? Co přesně je na pomníku vyobrazeno? Zaměřte se na to, zda zobrazuje vojáky, symboly míru, nápisy nebo další významné prvky.

Původní pomník obětem 1. světové války

4) Jak vypadá pomník dnes?

Socha na pomníku

Aktuální podoba pomníku

Nápis na pomníku

4.2 Metodický a pracovní list č. 2 – Příběh československého legionáře z Turnovska

Anotace: Aktivita je určena pro žáky 3. a 4. ročníků středních škol s cílem prohloubit jejich znalosti o roli československých legií v první světové válce. Žáci budou pracovat s textem, konkrétně s vyprávěním turnovského rodáka Františka Pozdníčka, legionáře, který se účastnil bojů o Vouzieres. Jeho příběh přiblíží žákům realitu a útrapy válečného života legionářů a vojáků v době první světové války. Aktivita rozvíjí dovednosti kritického a analytického zpracování informací a podporuje úctu k obětem války.

Cílová skupina: 3. a 4. ročník SŠ

Časová dotace: 45 minut

Cíle:

- **Vzdělávací:** Žák objasní roli československých legií v první světové válce.
- **Schopnostně dovednostní:** Žák vyhledá informace v textu, které kriticky a analyticky zpracuje.
- **Výchovný:** Žák oceňuje oběti války a útrapy, kterými si českoslovenští legionáři a vojáci během první světové války prošli.

Metody: práce s textem, INSERT, diskuze

Pomůcky: pracovní list, psací potřeby

Klíčové kompetence: kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní

Harmonogram vyučovací hodiny:

- Úvod (10 minut): Krátká prezentace, která žákům připomene historický kontext první světové války a roli československých legií.
- Pracovní list (15 minut):
  - Žáci si přečtou vyprávění místního rodáka Františka Pozdníčka o první světové válce. Příběh je převzatý z publikace od Daniely Ondráčkové

Legionáři: rodáci, občané a obyvatelé obcí okresu Semily, kde jsou popsány i další osudy legionářů ze semilského okresu.

- Během čtení textu žáci odpovídají na otázky, dělají si poznámky a podtrhávají důležité informace. K práci s textem lze využít např. metodu INSERT, která používá k lepší orientaci v textu značky: ✓ rozumím tomu, to jsem věděl, ? nerozumím tomu, potřebuji vysvětlit, ! chci zdůraznit, překvapilo mě to, + souhlasím, - nesouhlasím.
- Představení Františka Pozdníčka (3 minuty): Po přečtení představíme žákům životní příběh Františka Pozdníčka od narození až po účast ve válce a následně v domácím odboji.
- Diskuze s žáky o textu a kontrola pracovního listu (7 minut): Při diskuzi se zaměřte na zkušenosti vojáka, emocionální náročnost bojů a vliv války na osobní životy vojáků, jako je František Pozdníček. Pokud projeví žáci zájem, lze vzpomínky využít k podrobnější analýze bojových akcí nebo diskuzi o strategiích, taktikách a výzvách, kterým čelili vojáci na frontě.
- Reflexe (10 minut): Shrnutí tématu první světové války a popis života legionářů po válce.

Další možné varianty práce s aktivitou:

Aktivita lze využít i v souvislosti s předchozí navrhovanou aktivitou zaměřenou na památníky a pomníky na Turnovsku. V případě, že aktivita proběhla, diskutujte s žáky o tom, jak památníky připomínají události a jaký mají význam pro uchování paměti a identifikaci s historií regionu. Žáci mohou být dotázáni, zda by po přečtení příběhu změnili vzhled pomníků a jak by chtěli, aby byly památníky utvářeny, aby nezapomněli na statečné činy a oběti válečných bojů. Pokud aktivita zaměřená na pomníky a památníky bude následovat, tak žákům vysvětlíte zadání práce, aby se vypravili ve své obci nebo městě, kde žijí najít pomník nebo památník věnovaný obětem první světové války. Jejich úkolem bude nejen pomník najít, ale také ho vyfotit a zjistit si o něm nějaké informace.

Příběh československého legionáře z Turnovska

Přečtěte si text a zodpovězte otázky:

„V řadě bojů, kterých jsem se účastnil, vzpomínám si živě na boje o Vouzieres. Okolo poledne za mlhy, zesilované ještě mlhou umělou, vyrazili jsme na návrší, kde rozkládala se pěkná vesnice s kostelem. Za hodinu později zůstaly z vesnice i kostela pouhé trosky. Sotva ocitli jsme se na návrší, spustila palbu německá artilerie a zle nás pronásledovala. Na křižovatce silnic naše rota postižena byla několika údery granátů, které učinily nám citelné ztráty... Po zajištění města počítali jsme své řady. Z prvé čtyři chyběla nás dobrá polovina. S večerem začalo poprchávat... Každý vyhledal nějaké suché místočko, zabalil se do deky a hleděl usnouti... Za několik hodin probudila mne zima... Drkotaje zuby běhal jsem, abych se zahřál. Za malou chvíli nastalo brodění přes řeku na druhou stranu, jelikož mosty byly strhané, a tak namočili jsme se znovu. Šťastně rota přešla na druhou stranu, kde jsme se za svítání zakopali. Němci měli několik kulometů, dobře umístěných, kterými působili citelné ztráty našemu praporu... Desátník Mlčoch se svým rojem chtěl za každou cenu přeběhnout. Sotva se však objevil na planince, byl sestřelen a s ním šest hochů. Až na jednoho byli všichni mrtví. Jeden z našich pokusil se zraněného odnésti, byl však těžce raněn sám... Bylo třeba umlčeti nepřátelské kulometry. Se značnými obtížemi podařilo se několika bratřím obejít nepřátelského kulometníka, německého šikovatele se dvěma střelci... Získali jsme na 40 zajatců.

František Pozdnicěk

Jako výpomocná spojka běhal jsem k jednotlivým částem. Potom nás pět poslali k rotě br. poručíka Rytíře s dotazem, zda potřebují pomoc... doběhl jsem k rotě pouze sám. Odtud byl jsem poslán opět s rozkazem praporu, byl jsem však na cestě štěpinou granátu zasažen do hlavy. Moje štěstí bylo, že jsem si chránil hlavu velkou lopatou. Nebýti toho, měl jsem z hlavy třísky... Když jsem se vzpamatoval, běžel jsem dál k praporu. Byl jsem stíhán německou baterií, rány dopadaly ze všech stran... Vpadnuv do krytého zákopu, nalokal jsem se plynu a nabýti velitelé Gardána, snad bych byl zůstal ležet...

S večerem naše druhá a třetí četa, silně oslabené, spojily se v jednu a ta dostala za úkol prorazit německou linii... Rozkaz zněl prorazit do hloubky 1 km celý nejnebezpečnější úsek... Byla to nejtěžší chvíle mého života... Děla všech kalibrů křížovou palbou uvolňovala cestu. Řvalo, hučelo, lomozilo, skučelo, pískalo to nad hlavou. Zem se třásla, obracena jsouc granáty... Zdálo se, že se otevírá peklo kolem nás, všude samý oheň, dým, rámus i výkřiky. Pomalu postupovalo se vpřed. Po útoku ručními granáty v několika minutách byla obsazena planina a získáno na 200 zajatců... Za krytu noci a každý na svou pěst hleděli jsme se dostat zpět... Na jednom místě seběhli jsme se tři, bratr Bartyš, americký Slovák, br. Želibabka, granátník. Bartyš jako nejstarší mínil, že bychom mohli ono hnízdo kulometů vztít útokem pod ochranou tmy... vyvracel jsem jeho nápad, avšak nedal si říci, a tak podnikli jsme tři lidé útok na čtyři kulometry, ukryté v betonových zákopecích. Br. Želibabka vystřelil 2 ruční granáty a jedním

zasáhl skutečně ono hnízdo, ale zároveň ukázal Němcům, kde jsme ukryti, začali do nás pražit ze dvou kulometů s nastřelujícími světelnými kuličkami. Mrsknul jsem sebou ihned do jednoho slepého zákopu, což mě zachránilo. Bartyš se Želibabkou utíkali přes planinu kupředu a br. Želibabka byl těžce raněn na obou nohou. Němci pak nevidouce nikoho utíkat, přestali střílet a šli směrem k nám. Využil jsem toho a přeběhl rychle za panujícího světla od rakety v ta místa, kde br. Želibabka, máje obě nohy přeraženy, sténal a prosil: „Brat, dobij mňa!“ Prosil o to, co jsme si slibovali učinit jeden druhému v tom případě, že bychom měli padnouti zranění do zajetí. Těžko se to řekne, a ještě hůř provádí... pokoušel jsem se ho odnésti... nešlo to rychle, a když nade mnou zjevily se německé pickelhoubny, musel jsem odejít... Sebrali Želibabku při svitu jedné rakety a já hleděl, abych se protáhl zpět přes německé linie, což se mi také podařilo.

Druhý den k večeru došla nás zpráva, že u nás prohlášena byla republika Československá, což způsobilo mezi námi takový rozruch, že se Němci domnívali, že se chystá útok, spustili palbu a začali házetí miny, při čemž přišlo o život několik bratří. Od našeho 22. pluku na sklonku války za deset dnů ztratili jsme na 800 bratří...“

(Daniela ONDRÁČKOVÁ, *Legionáři: rodáci, občané a obyvatelé obcí okresu Semily*, Semily 2002, s. 43–45.)

- 1) Kdo by mohl být autorem textu? Jaká byla autorova vazba na popisované události?**

- 2) Kterou bitvu text popisuje? Co se o bitvě dozvídáme? Jakým způsobem popisuje autor textu prostředí a podmínky na bojišti?**

- 3) Jaké osobní a emocionální reakce prožívali vojáci, jak je autor popisuje ve svém vyprávění?**

- 4) Jaký vliv mělo prohlášení Československé republiky na atmosféru mezi vojáky?**

4.3 Metodický a pracovní list č. 3 – Turnov včera, dnes (zítra)

Anotace: Aktivita "Turnov včera, dnes a zítra" je určena pro žáky 9. tříd a má za cíl prohloubit jejich povědomí o historickém vývoji města Turnova a podpořit jejich schopnost kriticky analyzovat změny v městském prostředí. Žáci budou pracovat s historickými a současnými fotografiemi města, identifikovat změny a je možné, aby navrhli, jak by Turnov mohl vypadat za dalších 50–100 let. Aktivita rozvíjí dovednosti kritického myšlení, spolupráce a vizuálního vnímání.

Cílová skupina: 9. třída

Časová dotace: 45 minut

Cíle:

- **Vzdělávací:** Žák porovná fotografie města Turnova v průběhu času.
- **Schopnostně dovednostní:** Žák popíše, jak se město za posledních 100 let změnilo.
- **Výchovný:** Žák respektuje názory ostatních žáků.

Metody: práce s fotografií, diskuze

Pomůcky: historické a současné fotografie Turnova, psací potřeby, internet, papír, lepidlo

Klíčové kompetence: kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní

Harmonogram vyučovací hodiny:

- Úvod (7 minut): Krátká prezentace o historii města Turnov. Prezentace by měla zahrnovat klíčové momenty historického vývoje města, významné stavby a urbanistické změny. Lze začít diskuzí s žáky o tom, co již o historii svého města vědí a jejich odpovědi doplňovat.
- Rozdělení do skupin a zadání úkolu (3 minut): Žáci se rozdělí do skupin po 4.
- Práce ve skupinách (15 minut): Každá skupina obdrží jednu historickou fotografii Turnova a současnou fotografii stejného místa. Žáci ve skupinách identifikují místo na fotografiích a zkoumají, jaké změny se zde odehrály a

diskutují o jejich významu. Mohou využít internet nebo mapy k potvrzení svých zjištění. Poté na základě své analýzy vytvoří návrh revitalizace dané oblasti. Své poznatky nanese na papír, který by měl obsahovat:

- Historickou fotografii a současnou fotografii (přilepené).
  - Popis změn a jejich vliv na město a obyvatele.
  - Vizuální/textový návrh budoucího stavu oblasti, zahrnující prvky historického dědictví a moderního urbanistického řešení.
- **Prezentace výsledků skupinové práce (15 minut):** Každá skupina prezentuje své závěry a poznatky z práce s fotografií. Prezentace by měla být stručná a věcná, s důrazem na hlavní změny a jejich význam. Ostatní žáci mohou klást otázky a diskutovat o prezentovaných informacích. Učitel moderuje diskuzi, aby se všichni žáci aktivně zapojili a aby byla zajištěna konstruktivní zpětná vazba.
  - **Závěrečná diskuze a reflexe (5 minut):** Učitel shrne hlavní body a význam historického a budoucího vývoje města. Diskutuje se žáky o tom, jaké nové informace se dozvěděli a jaký to pro ně mělo význam. Učitel může klást otázky, jako například:
    - Co jste se dnes naučili o historii a budoucnosti Turnova?
    - Jak byste chtěli přispět k rozvoji vašeho města?
    - Jaké změny byste rádi viděli v Turnově v budoucnosti?

Další možné varianty práce s aktivitou:

Aktivita může proběhnout i formou historické vycházky po městě. Učitel může se žáky navštívit klíčová místa z historických fotografií a přímo na místě diskutovat o zaznamenaných změnách a jejich vlivu na současný Turnov. Metoda umožňuje žákům přímý kontakt s historickými místy a lepší pochopení městského vývoje.

Aktivitu lze využít v hodině výtvarné výchovy, kde se žáci mohou stát architekty budoucnosti a nakreslí své představy o tom, jak by mohl vypadat Turnov za dalších 50–100 let. Tímto způsobem mohou rozvíjet svou kreativitu a vizuální představivost, zároveň však budou muset přemýšlet o praktických a funkčních aspektech městského plánování.

Historické fotografie k aktivitě:

Fotografie č. 1¹⁵² z roku 1915 – Jedná se o ul. Hlubokou, která byla někdy v 50 letech přejmenovaná na Gottwaldovu, ale vždy se jí říkalo Hluboká.

Fotografie č. 2¹⁵³ z roku 1900 – Na fotografii je zachyceno turnovské nádraží.

¹⁵² Dostupné online z: http://www.fotohistorie.cz/Liberecky/Semily/Turnov/Turnov_-_Hluboka/Default.aspx

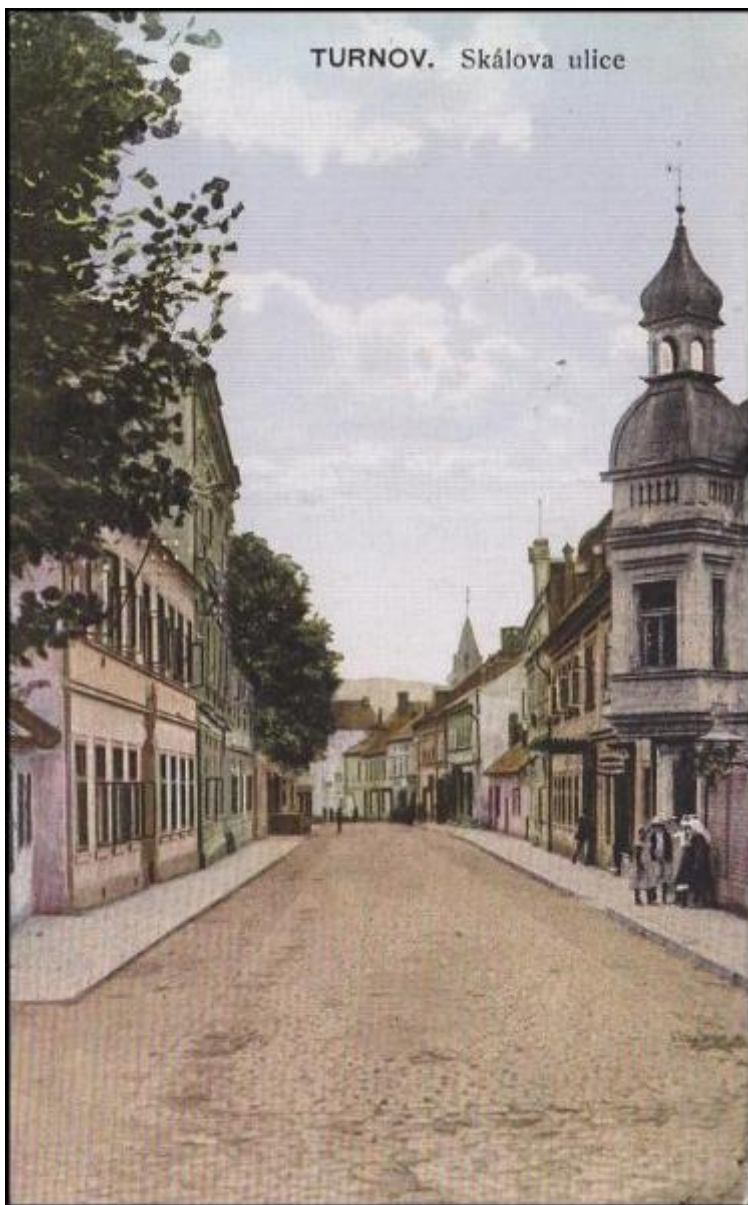
Fotografie č. 3¹⁵⁴ - Na fotografii z roku 1900 je zachycen pohled na Hlubokou ulici.

Fotografie č. 4¹⁵⁵ - Na fotografii je zachycena podoba hlavního náměstí v Turnově v roce 1908.

¹⁵³ Dostupné online z: <http://www.fotohistorie.cz/FullFoto.aspx?photoID=40594>

¹⁵⁴ Dostupné online z: <https://www.turnov.cz/redakce/index.php?clanek=66805&lanG=cs&slozka=61113&gal=77308&>

Fotografie č. 5¹⁵⁶ – Podoba Skálovy ulice v Turnově v roce 1915.

---

¹⁵⁵ Dostupné online z: http://www.fotohistorie.cz/Liberecky/Semily/Turnov/Turnov_-_namesti/Default.aspx

¹⁵⁶ Dostupné online z: http://www.fotohistorie.cz/Liberecky/Semily/Turnov/Turnov_-_Skalova/Default.aspx

4.4 Metodický a pracovní list č. 4 – Události 20. století – zaměření na Turnovsko

Anotace: Aktivita je určena pro žáky 3. a 4. ročníků středních škol s cílem prohloubit jejich znalosti o významných historických událostech, které ovlivnily město Turnov v průběhu 20. století. Žáci budou pracovat s časovou osou a pracovními listy, aby chronologicky seřadili historické události a pochopili jejich význam a dopad na lokální i celospolečenskou úroveň. Rozvíjí schopnosti kritického myšlení, týmové spolupráce a analytického zpracování informací. Aktivitu lze realizovat individuálně, ve skupinách i s celou třídou.

Cílová skupina: 3. a 4. ročník SŠ

Časová dotace: 25 minut

Cíle:

- **Vzdělávací:** Žák chronologicky seřadí historické události.
- **Schopnostně dovednostní:** Žák užívá ve své práci časovou osu.
- **Výchovný:** Žák zhodnotí význam a dopady historických událostí na lokální i celospolečenskou úroveň.

Metody: diskuze

Pomůcky: pracovní list, psací potřeby, internet, (interaktivní tabule)

Harmonogram vyučovací hodiny:

- Úvod (5 minut): Diskuze s žáky o tom, co vědí o Turnovsku v minulém století a jaké události nebo změny považují za významné.
- Práce s pracovním listem (10 minut):
  - Žáci dostanou za úkol přiřadit jednotlivá data k uvedeným historickým událostem, prozatím pracují samostatně a do pracovního listu píšou pouze obyčejnou tužkou. Přiřazování dat je možné realizovat i na interaktivní tabuli.
  - Následně budou žáci rozděleni do dvojic (nejlépe po lavicích), ve kterých si společně zkontrolují správnost přiřazení dat k událostem. V případě, že si nejsou jistí, mohou využít mobilní telefon. Následně žáci seřadí jednotlivé události do chronologického pořadí na časovou osu.

- Žáci poté přiřadí jednotlivé fotografie v pracovním listu k historickým událostem.
- Diskuze a reflexe (10 minut): Po dokončení pracovního listu následuje společná kontrola jednotlivých cvičení v pracovním listu a diskuze o významu a dopadu jednotlivých událostí na vývoj města Turnov a celé ČR. Učitel shrne klíčové body a důležité poznatky z aktivity. Žáci mohou sdílet své poznatky a dojmy z aktivity.

Další možné varianty práce s aktivitou:

Na ověření znalostí by mohl být vytvořen pro žáky kvíz, například prostřednictvím platformy Kahoot.

Žáci mohou na základě získaných poznatků vytvořit projekt, který bude zahrnovat nejen práci s časovou osou, ale i analýzu historických událostí a jejich dopad na současný život v Turnově. Učitel může pozvat pamětníky nebo historiky, kteří by žákům poskytli autentické svědectví o probíraných událostech a odpověděli na jejich otázky.

Události 20. století – zaměření na Turnovsko

1) Přiřaď jednotlivá data k událostem 20. století, která jsou významná jak pro Turnov, tak pro celou ČR.

31. července 1914

1953

2. června 1990

9. květen 1945

1914–1918

17. listopad 1989

28. října 1918

15. březen 1939

17. září 1922

22. srpen 1968

1925

1939–1945

1960

1935

1948

Druhá světová válka _____

Komunistický převrat _____

Konec 2. světové války (příjezd tanků Rudé armády do Turnova) _____

Krajinářská výstava _____

Likvidace kašny spolu s mariánským sloupem na hlavním náměstí v Turnově
_____

Návštěva T. G. Masaryka v Turnově _____

Návštěva Václava Havla v Turnově _____

Německá okupace Čech a Moravy _____

Nová Ústava – reforma veřejné správy (zrušení turnovského okresu) _____

Okupační vojska Varšavské smlouvy dorazila do Turnova _____

První světová válka _____

Sametová revoluce _____

Vydání Norimberských rasových zákonů (1. vlna uprchlíků ze Sudet v Turnově)
_____

Vyhlášení všeobecné mobilizace _____

Vznik Československa _____

2) Přiřaď na časovou osu jednotlivé události.

1900

1950

1950

2000

3) Přiřaď obrázky k historickým událostem.

A) _____

C) _____

B) _____

Závěr

Výsledky bakalářské práce potvrzují, že moderní dějiny regionu Turnovsko jsou ve výuce dějepisu na základních a středních školách zahrnuty nedostatečně. Pouze 46 % dotázaných žáků uvedlo, že se s tematikou ve výuce setkávají, což indikuje potřebu zvýšené integrace regionálních dějin do vzdělávacího procesu. Výzkum rovněž odhalil, že žáci projevují výrazný zájem o regionální dějiny, přičemž nejatraktivnějšími tématy jsou příběhy vojáků z obou světových válek, okupace roku 1968 a kulturní rozvoj Turnovska.

Historická část práce se detailně věnuje významným událostem v historii Turnova a jeho okolí během 20. století. Region zažil řadu zásadních momentů, které ovlivnily jeho vývoj, od období první světové války přes meziválečné období, druhou světovou válku až po éru socialismu a následnou sametovou revoluci. Jednotlivé historické události byly pečlivě zmapovány a analyzovány, přičemž byly zdůrazněny jejich dopady na místní komunitu. Turnovsko se v průběhu těchto desetiletí výrazně měnilo, a to jak ekonomicky, tak kulturně, což nabízí bohatý materiál pro zařazení do výuky dějepisu.

Dále se práce zabývá regionálními dějinami a jejich zařazením do výuky. Definuje pojmy region a regionální dějiny a zabývá se jejich místo ve vzdělávacím procesu. Regionální dějiny mají významnou společenskou, výukovou a výchovnou funkci, neboť poskytují žákům informace o minulosti jejich bezprostředního okolí a přispívají k rozvoji zdravého patriotismu. Vzdělávací přínos regionálních dějin spočívá nejen v analyzování vlivu celostátních historických událostí na konkrétní region, ale také v pochopení specifického vývoje dané oblasti.

Praktická část bakalářské práce obsahuje vytvořené pracovních a metodických listů, demonstruje efektivitu interaktivních a zážitkových metod ve výuce regionální historie. Aktivita, jako jsou exkurze do paměťových institucí, historické vycházky či projektová výuka, se ukázaly jako velmi přínosné pro prohloubení znalostí a zájmu žáků o dějiny jejich regionu. Žáci oceňují aktivní formy výuky, které jim umožňují přímý kontakt s historickými místy a artefakty, čímž dochází k lepšímu pochopení a ztotožnění se s místní historií.

Dle RVP mají školy všech úrovní začleňovat regionálních dějin do svých školních vzdělávacích programů, přičemž se doporučuje vytvořit specifické moduly věnované historii Turnovska. Moderní technologie nabízejí široké možnosti pro výuku dějepisu, jako jsou virtuální prohlídky historických míst, interaktivní mapy a multimediální prezentace, které mohou žákům přiblížit historii Turnovska poutavou formou. Implementace projektově orientované výuky může žákům poskytnout hlubší pochopení historických událostí a jejich dopadů, ať už formou tvorby dokumentárních filmů, rozhovorů s pamětníky, rekonstrukcí historických událostí či tvorby výstav.

Bakalářská práce rovněž zdůrazňuje potřeba zlepšit spolupráci škol s místními institucemi, jako jsou muzea, knihovny a historické spolky. Jejich bližší navázání může výrazně obohatit výuku dějepisu. Instituce mohou poskytovat materiály, odborníky na přednášky a organizovat exkurze, což může žákům přinést hlubší a autentický zážitek z učení. Školy mohou také podporovat žáky v publikování jejich prací o regionálních dějinách a organizovat veřejné akce, jako jsou historické dny či výstavy, které mohou zapojit širší komunitu a posílit místní identitu.

Pro další rozšíření bakalářské práce by bylo možné provést srovnávací studii regionů, která by porovnávala, jak jsou moderní dějiny těchto regionů začleněny do výuky dějepisu na základních a středních školách. To by umožnilo identifikovat rozdíly a podobnosti v přístupu k regionálním dějinám napříč Českou republikou. Dále by bylo užitečné realizovat pilotní testování vytvořených pracovních a metodických listů ve vybraných školách, což by zahrnovalo získání zpětné vazby od učitelů i žáků a následné úpravy materiálů na základě těchto poznatků. Provádění dlouhodobé studie by mohlo sledovat dopad integrace regionálních dějin do výuky na historické povědomí a identitu žáků. Studie by zahrnovala dotazníky a rozhovory s žáky i učiteli několik let po zavedení nových výukových metod.

Bakalářská práce přináší důležité poznatky pro pedagogickou praxi, které mohou vést k obohacení výuky dějepisu o regionální dějiny Turnovska. Implementace navrhovaných metod a aktivit může výrazně přispět k rozvoji historického povědomí a identity žáků, což je nezbytné pro jejich vzdělávání a osobní růst. Dále je třeba pokračovat v rozvoji a integraci regionálních dějin do školních kurikul, aby byly zajištěny rovné příležitosti

pro všechny žáky poznat historii svého regionu a porozumět jejímu vlivu na současnost. Práce také podtrhuje význam aktivní spolupráce mezi školami, místními institucemi a komunitou, která může obohatit vzdělávací proces a posílit vztah mladých lidí k jejich rodnému regionu.

Seznam literatury a pramenů

Archivní prameny

Muzeum Českého ráje v Turnově, Pamětní kniha města Turnova 1932–1939.

Muzeum Českého ráje v Turnově, Kronika města Turnova 1940–1948.

Historická literatura

BABÍK, Michal – COGAN, Miroslav, *Turnovsko*, Praha – Litomyšl 2007.

BUBAL, Jan, *Turnov – město drahých kamenů: tradice trvajících již 7000 let*, Turnov 2022.

COGAN, Miroslav, *Turnov: Český ráj, Železný Brod* 2018.

DAVID, Marek, *Z Velkého Turnova: podoba města v časech nedávno minulých*, Turnov 2014.

DUBINOVÁ, Terezie – JAKUBEC, Pavel, *Židé na Turnovsku: věnováno památce turnovských židovských občanů zavražděných za druhé světové války v koncentračních táborech*, Turnov 2010.

FRANCŮ, Věra – MORÁVKOVÁ, Lenka, *Turnovské kasárny: historie a současnost*, Turnov 2010.

KŘÍŽ, Jaroslav a kol., *Turnov: Historie, kultura, lidé*, Praha 2022.

LHOTOVÁ, Markéta, *Synagogy v plamenech: křišťálová noc 1938 v českém pohraničí*, Liberec 2013.

MAREK, David, *Stalo se před sto lety v Turnově a okolí*, in: Muzejní čtvrtletník, č. 4, roč. XV., Muzeum Českého ráje v Turnově, 2018, s. 7.

MLEJNEK, Pavel, *Historik Josef Pekař jako možný kandidát na prezidenta republiky v roce 1935*, in: Od Ještěda k Troskám 27, Turnov 2020, s. 38–41.

NAVRÁTIL, Ivo, *Kudálostem let 1968 až 1970 v semilském okrese (II. část)*, In: Z Českého ráje a Podkrkonoší, sv. 7, 1994, s. 95–128.

PETRUŠKOVÁ, Jitka, *Trvale drásavá vzpomínka na 21. srpen 1968 v Turnově*, in: Od Ještěda k Troskám, č. 4, 2008, s. 272–273.

STEJSKAL, Libor – STEJSKAL, Jan, *Drama '38. Opevnění, Češi a Němci, mobilizace na Liberecku v roce 1938*, Liberec 2003.

MAIEROVÁ, Hana, *Kapitoly z novějších dějin*, in: Turnovská vyznání: sborník vydaný u příležitosti 725. výročí města Turnova, Turnov 1997, s. 23–28.

WEISSOVÁ, Daniela, *10 let a dál...*, in: Náš Turnov, č. 19, prosinec 1999, s. 14–15.

Didaktická literatura

BARTOŠ, Josef – SCHULTZ, Jindřich – TRAPL, Miloš, *Regionální dějiny: pojetí, poslání, metodika*. Olomouc 2004.

BARTOŠ, Josef, *Metodické otázky regionálních dějin*, Praha 1981.

EMANOVSKÝ, Petr, *Úvod do metodologie pedagogického výzkumu*, Olomouc 2013.

HUDECOVÁ, Dagmar, *Jak modernizovat výuku dějepisu: výchovné a vzdělávací strategie v dějepisném vyučování*, Praha 2007.

HUDECOVÁ, Dagmar, *Nebojme se výuky moderních dějin: nejnovější a soudobé dějiny v současném dějepisném vyučování*, Praha 2009.

CHRÁSKA, Miroslav, *Metody pedagogického výzkumu, základy kvantitativního výzkumu. 2. aktualizované vydání*, Praha 2016.

JULÍNEK, Stanislav, *Základy oborové didaktiky dějepisu*, Brno 2004.

LABISCHOVÁ, Denisa – GRACOVÁ, Blažena, *Příručka ke studiu didaktiky dějepisu*, Ostrava 2010.

MAŇÁK, Josef, *Kapitoly z metodologie pedagogiky*, Brno 1994.

MUŠKOVÁ, Eva (ed.), *Výuka regionálních dějin na základní škole: formy, metody, koncepce, zkušenosti: sborník příspěvků z konference konané dne 5. června 2014 v Schönsee, Plzeň 2014*.

PRŮCHA, Jan, *Pedagogická encyklopedie*, Praha 2009.

SEIXAS, Peter – MORTON, Tom, *The Big Six: Historical Thinking Concepts*, Toronto 2013.

SKALKOVÁ, Jarmila, *Obecná didaktika*, Praha 2007.

SVOBODA, Lubomír, *Regionální dějiny ve vyučování dějepisu*, Praha 1986.

Internetové zdroje

ČERNÁ, Monika, *Využití regionálních témat ve výuce dějepisu*, In: Metodický portál RVP: Metodický portál inspirace a zkušenosti učitelů, dostupné online (<https://clanky.rvp.cz/clanek/k/g/13175/VYUZITI-REGIONALNICH-TEMAT-VE-VYUCE-DEJEPISU.html>), [citováno k 3. 4. 2024].

CHAROUSEK, Pavel, *Ohlédnutí za 21. srpnem v Turnově i v České republice*, dostupné online (<https://www.turnovskovakci.cz/zapisnik-vse/zapisnik/ohljedniti-za-21-srpnem-1968-v-turnove-i-v-ceske-republice/>), [citováno k 5. 4. 2024].

PAVLÍČKOVÁ, Jana, *Ministerstvo chce přejmenovat okres. Semilům to vadí, Turnov změnu vítá*, dostupné online (https://www.idnes.cz/liberec/zpravy/semily-turnov-okres-nazev.A190328_155424_liberec-zpravy_jape), [citováno k 5. 4. 2024].

Rámcový vzdělávací program pro gymnázia, dostupné online (<https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavaci-programy-pro-gymnazia-rvp-g/>), [staženo dne 20. 3. 2024].

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, dostupné online (<https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/>), [staženo dne 20. 3. 2024].

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Dotazník pro učitele

Příloha č. 2 – Dotazník pro žáky

Příloha č. 3 – Možné řešení pracovního listu Pomníky a památníky na Turnovsku

Příloha č. 4 – Možné řešení pracovního listu Příběh československého legionáře z Turnovska

Příloha č. 5 – Plný text příběhu Františka Pozdníčka – Boje o Vouzieres, říjen 1918 z knihy Daniely Ondráškové, *Legionáři: rodáci, občané a obyvatelé obcí okresu Semily*, s. 43–45.

Příloha č. 6 – Řešení pracovního listu Události 20. století – zaměření na Turnovsko

Přílohy

Příloha č. 1: Dotazník pro učitele

DOTAZNÍK PRO UČITELE – Výuka moderních dějin Turnovska

Dotazník bude použit pro vypracování bakalářské práce na téma „*Moderní dějiny regionu Turnovsko ve výuce dějepisu*“. Děkuji za Váš čas a spolupráci.

Název školy: .....

Typ školy:

- a) Základní škola
- b) Střední odborná škola
- c) Gymnázium

Aprobace: .....

Délka učitelské praxe:

- a) do 5 let
- b) 6–12 let
- c) 13–20 let
- d) 20 a více

Zařazujete regionální dějiny do výuky dějepisu?

- a) ANO
- b) NE

Pokud ANO:

- 1. Kolik času věnujete výuce moderních dějin Turnovska v hodinách dějepisu za měsíc (v minutách)?**

- 2. Která konkrétní období nebo témata moderních dějin Turnovska zařazujete do výuky?**

3. Jaké vyučovací formy a metody používáte při výuce regionálních dějin?

(Můžete vybrat více možností)

- a) Regionální „vsuvka“ v rámci vyučovací hodiny ve škole
- b) Celá vyučovací hodina ve škole
- c) Projektová výuka v rámci více předmětů
- d) Exkurze do paměťové instituce
- e) Beseda s pamětníkem/odborníkem
- f) Historická vycházka
- g) Jiné (uved'te):

4. Jaké didaktické prostředky a materiály využíváte při výuce moderních dějin Turnovska?

5. Spolupracujete s nějakými institucemi?

a) ANO (uved'te s jakými):

b) NE (uved'te proč):

6. Propojujete výuku regionálních dějin s jinými předměty?

a) ANO (uved'te jakými)

b) NE

7. Máte nějaký konkrétní návrh na zlepšení výuky moderních dějin Turnovska?

8. Jaký ohlas zaznamenáváte u žáků při výuce regionálních dějin?

9. Jaký je Váš osobní postoj k výuce regionálních dějin?

- a) Velmi negativní
- b) Negativní
- c) Neutrální
- d) Pozitivní
- e) Velmi pozitivní

10. Odůvodněte předchozí odpověď.

Pokud NE

- 1. Z jakého důvodu nezařazujete výuku moderních dějin Turnovska do hodin dějepisu?**
  - a) Časová náročnost
  - b) Nedostatek vhodných pomůcek
  - c) Nedostatek zájmu žáků
  - d) Jiné (uved'te):

- 2. Pokud byste se rozhodl/a zařadit výuku moderních dějin Turnovska do hodin dějepisu, které konkrétní období nebo témata byste volil/a?**

- 3. Kdybyste se rozhodl/a zařadit výuku moderních dějin Turnovska do hodin dějepisu, jaké vyučovací formy byste volil/a? (Můžete vybrat více možností)**
  - a) Regionální „vsuvka“ v rámci vyučovací hodiny ve škole
  - b) Celá vyučovací hodina ve škole
  - c) Projektová výuka v rámci více předmětů
  - d) Exkurze do paměťové instituce
  - e) Beseda s pamětníkem/odborníkem
  - f) Historická vycházka
  - g) Jiné (uved'te):

- 4. Jaké jsou podle Vás největší problémy a překážky ve výuce moderních dějin Turnovska?**

- 5. Jaký je Váš osobní postoj k výuce regionálních dějin?**
  - a) Velmi negativní
  - b) Negativní
  - c) Neutrální
  - d) Pozitivní
  - e) Velmi pozitivní

- 6. Odůvodněte předchozí odpověď.**

Příloha č. 2: Dotazník pro žáky

DOTAZNÍK PRO ŽÁKY – Výuka moderních dějin Turnovska

Dotazník bude použit pro vypracování bakalářské práce na téma „*Moderní dějiny regionu Turnovsko ve výuce dějepisu*“. Děkuji za Váš čas a spolupráci.

Název školy: .....

Typ školy:

- a) Základní škola
- b) Střední odborná škola
- c) Gymnázium

Třída: .....

Setkáváte se v rámci výuky dějepisu s tematikou moderních dějin Turnovska?
(přibližně od roku 1900)

- a) ANO
- b) NE

Pokud jsi v odpovědi na předchozí otázku odpověděl/a ANO:

1. **Jaká konkrétní období nebo témata z moderních dějin Turnovska jste v hodinách dějepisu probírali?**

2. **Setkáváte se s tematikou regionálních dějin i v jiném předmětu?**
  - a) ANO (uveďte název předmětu)

  - b) NE
3. **Jaké materiály a pomůcky jste při výuce moderní historie Turnovska používali?**

4. **Jaká forma prezentace regionálních dějin je pro tebe přitažlivá?**
(Můžete vybrat více možností)
  - a) Regionální „vsuvka“ v rámci vyučovací hodiny ve škole
  - b) Celá vyučovací hodina ve škole
  - c) Projektová výuka v rámci více předmětů
  - d) Exkurze do paměťové instituce (muzeum, památník, opevnění, ...)
  - e) Beseda s pamětníkem/odborníkem
  - f) Historická vycházka
  - g) Jiná (uveďte):

**5. Jaké období nebo témata z moderních dějin Turnovska tě nejvíce zajímají?
Uved' alespoň 3.**

- a) .....
- b) .....
- c) .....

6. Myslíš si, že je důležité znát regionální dějiny? Proč?

7. Jak bys ohodnotil/a své znalosti o moderních dějinách Turnovska?

- a) Velmi dobré
- b) Dobré
- c) Průměrné
- d) Slabé
- e) Velmi slabé

Pokud jsi v odpovědi na úvodní otázku odpověděl/a NE:

**1. Měl/a bys zájem o zařazení výuky regionálních dějin do hodin dějepisu?
Uved' proč.**

a) ANO

b) NE

2. Jaké období nebo téma moderních dějin Turnovska by tě zajímalo? Uved' alespoň 3.

- a) .....
- b) .....
- c) .....

3. Jaká forma prezentace regionálních dějin je pro tebe přitažlivá?

(Můžete vybrat více možností)

- a) Regionální „vsuvka“ v rámci vyučovací hodiny ve škole
- b) Celá vyučovací hodina ve škole
- c) Projektová výuka v rámci více předmětů
- d) Exkurze do paměťové instituce (muzeum, památník, opevnění, ...)
- e) Beseda s pamětníkem/odborníkem
- f) Historická vycházka
- g) Jiná (uved'te):

Pomníky a památníky na Turnovsku

1) Kde se pomník z fotografie nachází?

Např. Prackov, Mírová pod Kozákovem

2) Popište, co zobrazuje pomník na fotografiích. Zaměřte se na detaily jako postavy, symboly, nápisy nebo další výrazné prvky.

Pomník se nachází uprostřed obce, na křižovatce tří cest, naproti místní kapličce Panny Marie z roku 1919 nedaleko Lípy svobody zasazené ve stejném roce.

Kamenný obelisk na podstavci s vyobrazením kalichu v horní části památníku.

Nápis: PADLÝM VOJÍNŮM 1914-1918

Jména: PETR VODHÁNĚL, JAN KOČÍ, VÁCLAV VOTRUBEC, JOSEF OTMAR, JINDŘICH MACHAČNÝ.

3) Jaké historické události nebo okolnosti vedly k postavení tohoto pomníku.

Uvažujte, koho nebo co měl pomník připomínat a proč.

Pomník má připomínat padlé vojáky 1. světové války pocházející z Prackova. Připomíná obyvatelům obce Prackov jejich ztracené spoluobčany, kteří padli v průběhu první světové války. Pomník sloužil jako prostředek pro vyjádření vděčnosti, uctění památky a uchování kolektivní paměti o obětech války. (symbol solidarity a sounáležitosti občanů)

Fotografie z archivu autorky

Pomník padlým ve světových válkách a obětem komunismu

1) Kde se pomník nachází?

Skálova ulice, Turnov

2) Kdo je autorem pomníku?

Josef Drahoňovský

3) Co pomník zobrazuje? Co přesně je na pomníku

vyobrazeno? Zaměřte se na to, zda zobrazuje vojáky, symboly míru, nápisy nebo další významné prvky.

Připomíná opuštěnou manželku a matku v postavě ženy držící přilbu padlého manžela, která promlouvá ke své dcerce. Ta je symbolem mladé Československé republiky.

Autorem veršů na podstavci je prof. J. V. Šimák: „Já vše jsem dala v oběť na bojišti, ty, dcerko svobody, jdi šťastná v život příští“

4) Jak vypadá pomník dnes?

Data 1914–1918 nezůstala na podstavci osamocena a připomínají dnes nejen období 1. světové války, ale také 2. světové války a období totality (komunistického režimu)

Původní pomník obětem 1. světové války

Socha na pomníku

Nápis na pomníku

Aktuální podoba pomníku

Příloha č. 4: Možné řešení pracovního listu Příběh československého legionáře z Turnovska

Příběh československého legionáře z Turnovska

Přečtěte si text a zodpovězte otázky:

„V řadě bojů, kterých jsem se účastnil, vzpomínám si živě na boje o Vouzieres. Okolo poledne za mlhy, zesilované ještě mlhou umělou, vyrazili jsme na návrší, kde rozkládala se pěkná vesnice s kostelem. Za hodinu později zůstaly z vesnice i kostela pouhé trosky. Sotva ocitli jsme se na návrší, spustila palbu německá artilerie a zle nás pronásledovala. Na křižovatce silnic naše rota postižena byla několika údery granátů, které učinily nám citelné ztráty... Po zajištění města počítali jsme své řady. Z prvé čtyř chyběla nás dobrá polovina. S večerem začalo poprchávat... Každý vyhledal nějaké suché místo, zabalil se do deky a hleděl usnouti... Za několik hodin probudila mne zima... Drkotaje zuby běhal jsem, abych se zahřál. Za malou chvíli nastalo brodění přes řeku na druhou stranu, jelikož mosty byly strhané, a tak namočili jsme se znovu. Šťastně rota přešla na druhou stranu, kde jsme se za svítání zakopali. Němci měli několik kulometů, dobře umístěných, kterými působili citelné ztráty našemu praporu... Desátník Mlčoch se svým rojem chtěl za každou cenu přeběhnout. Sotva se však objevil na planince, byl sestřelen a s ním šest hochů. Až na jednoho byli všichni mrtví. Jeden z našich pokusil se zraněného odnésti, byl však těžce raněn sám... Bylo třeba umlčet nepřátelské kulometry. Se značnými obtížemi podařilo se několika bratřím obejít nepřátelského kulometníka, německého šikovatele se dvěma střelci... Získali jsme na 40 zajatců.

František Pozdniček

Jako výpomocná spojka běhal jsem k jednotlivým částem. Potom nás pět poslali k rotě br. poručíka Rytíře s dotazem, zda potřebují pomoc... doběhl jsem k rotě pouze sám. Odtud byl jsem poslán opět s rozkazem praporu, byl jsem však na cestě štěpinou granátů zasažen do hlavy. Moje štěstí bylo, že jsem si chránil hlavu velkou lopatou. Nebýti toho, měl jsem z hlavy třísky... Když jsem se vzpamatoval, běžel jsem dál k praporu. Byl jsem stíhán německou baterií, rány dopadaly ze všech stran... Vpadnul do krytého zákopu, nalokal jsem se plynu a nabýti velitelé Gardána, snad bych byl zůstal ležet...

S večerem naše druhá a třetí četa, silně oslabené, spojily se v jednu a ta dostala za úkol prorazit německou linii... Rozkaz zněl prorazit do hloubky 1 km celý nejnebezpečnější úsek... Byla to nejtěžší chvíle mého života... Děla všech kalibrů křížovou palbou uvolňovala cestu. Řvalo, hučelo, lomozilo, skučelo, pískalo to nad hlavou. Zem se třásla, obracena jsou granáty.... Zdálo se, že se otevírá peklo kolem nás, všude samý oheň, dým, rámus i výkřiky. Pomalu postupovalo se vpřed. Po útoku ručními granáty v několika minutách byla obsazena planina a získáno na 200 zajatců... Za krytu noci a každý na svou pěst hleděli jsme se dostat zpět... Na jednom místě seběhli jsme se tři, bratr Bartyš, americký

Slovák, br. Želibabka, granátník. Bartyš jako nejstarší míněl, že bychom mohli ono hnízdo kulometů vzít útokem pod ochranou tmy... vyvracel jsem jeho nápad, avšak nedal si říci, a tak podnikli jsme tři lidé útok na čtyři kulometry, ukryté v betonových zákopech. Br. Želibabka vystřelil 2 ruční granáty a jedním zasáhl skutečně ono hnízdo, ale zároveň ukázal Němcům, kde jsme ukryti, začali do nás pražit ze dvou kulometů s nastřelujícími světelnými kuličkami. Mrsknul jsem sebou ihned do jednoho slepého zákopu, což mě zachránilo. Bartyš se Želibabkou utíkali přes planinu kupředu a br. Želibabka byl těžce raněn na obou nohou. Němci pak nevidouce nikoho utíkat, přestali střílet a šli směrem k nám. Využil jsem toho a přeběhl rychle za panujícího světla od rakety v ta místa, kde br. Želibabka, maje obě nohy přeraženy, sténal a prosil: „Brat, dobij mňa!“ Prosil o to, co jsme si slibovali učinit jeden druhému v tom případě, že bychom měli padnouti zranění do zajetí. Těžko se to řekne, a ještě hůř provádí... pokoušel jsem se ho odnésti... nešlo to rychle, a když nade mnou zjevily se německé pickelhoubny, musel jsem odejít... Sebrali Želibabku při svitu jedné rakety a já hleděl, abych se protáhl zpět přes německé linie, což se mi také podařilo.

Druhý den k večeru došla nás zpráva, že u nás prohlášena byla republika Československá, což způsobilo mezi námi takový rozruch, že se Němci domnívali, že se chystá útok, spustili palbu a začali házetí miny, při čemž přišlo o život několik bratrů. Od našeho 22. pluku na sklonku války za deset dnů ztratili jsme na 800 bratrů...“

(Daniela ONDRÁČKOVÁ, *Legionáři: rodáci, občané a obyvatelé obcí okresu Semily*, Semily 2002, s. 43–45.)

1) Kdo by mohl být autorem textu? Jaká byla autorova vazba na popisované události?

Autorem textu je František Pozdníček, československý legionář, který se během první světové války účastnil bojů o Vouzieres v říjnu 1918. Autor detailně popisuje události a prožitky z bojiště, kterých byl přímým účastníkem.

2) Kterou bitvu text popisuje? Co se o bitvě dozvídáme? Jakým způsobem popisuje autor textu prostředí a podmínky na bojišti?

Popisuje bitvu o Vouzieres – západní fronta, říjen 1918

Z textu se dozvídáme, že boje byly těžké a krvavé, s velkými ztrátami na životech. Autor líčí chaotické a nebezpečné prostředí bojiště, plné mlhy, dýmu a výbuchů. Popisuje zničené vesnice a kostely, brodění přes řeku a boj v otevřeném terénu pod palbou kulometů.

3) Jaké osobní a emocionální reakce prožívali vojáci, jak je autor popisuje ve svém vyprávění?

Vojáci prožívali strach, úzkost, bolest a zoufalství. Autor popisuje jejich únavu, promočení a zimu, ztrátu kamarádů a hrůzu z bojů. Z textu je patrná i jejich odvaha, odhodlání a vzájemná podpora.

4) Jaký vliv mělo prohlášení Československé republiky na atmosféru mezi vojáky?

Prohlášení Československé republiky vyvolalo mezi vojáky nadšení a radost, ale i obavy z toho, co přinese budoucnost. Bohužel, radost byla brzy přerušena německou palbou, která si vyžádala další oběti na životech.

Příloha č. 5: Plný text příběhu Františka Pozdníčka – Boje o Vouzieres, říjen 1918 z knihy Daniely Ondráškové, *Legionáři: rodáci, občané a obyvatelé obcí okresu Semily*, s. 43–45.

František Pozdníček – Boje o Vouzieres, říjen 1918

František Pozdníček se narodil dne 10. dubna 1893 v obci Loktuše na Turnovsku. Jeho domovskou obcí bylo Klokočí. Vyučil se malířem pokojů, ale těsně před válkou pracoval jako soudní zřízenec. Do československého vojska ve Francii vstoupil dne 6. června 1918 bojovala u 22. a později u 23. střeleckého pluku. Za zásluhy byl povýšen z hodnosti střelce na desátníka. Po návratu do vlasti se přestěhoval do Podmoklic a pracoval v Semilech jako zřízenec berního úřadu. V době německé okupace se účastnil domácího odboje. Za protinacistickou činnost byl zatčen a uvězněn v Praze na Pankráci, kde spáchal dne 23. února 1944 sebevraždu.

V řadě bojů, kterých jsem se účastnil, vzpomínám si živě na boje o Vouzieres. Okolo poledne za mlhy, zesilované ještě mlhou umělou, vyrazili jsme na návrší, kde rozkládala se pěkná vesnice s kostelem. Za hodinu později zůstaly z vesnice i kostela pouhé trosky. Sotva ocitli jsme se na návrší, spustila palbu německá artilerie a zle nás pronásledovala. Na křižovatce silnic naše rota postižena byla několika údery granátů, které učinily nám citelné ztráty. Spěchali jsme, pokud to šlo, kupředu, kam granáty nepadaly tak hustě, a poměrně v krátké době dostali jsme se do města. Po zajištění města počítali jsme své řady. Z prvé čtyř chyběla nás dobrá polovina. S večerem začalo poprchávat a před námi byl úkol vystřídání Francouze na druhém břehu řeky. Každý vyhledal nějaké suché místo, zabalil se do deky a hleděl usnouti. I já nasbíral jsem trochu suchého kletí, uložil se ke spánku. Za několik hodin probudila mne zima. Byl jsem promočený, poněvadž voda vystoupila a já spal ve vodě. Drkotaje zuby běhal jsem, abych se zahřál. Za malou chvíli nastalo brodění přes řeku na druhou stranu, jelikož mosty byly strhané, a tak namočili jsme se poznovu. Šťastně rota přešla na druhou stranu, kde jsme se za svítání zakopali. Němci měli několik kulometů, dobře umístěných, kterými působili citelné ztráty našemu praporu.

As 200 metrů už jsme otevřeným terénem k lesíku, kterým byl na 400 m vzdálen, z něhož nás nepřátelské kulomety ostřelovaly. Nejhorším místem byla krátká as 500 kroků široká planina. Přejítí ji bylo takřka nemožností. Desátník Mlčoch se svým rojem chtěl za každou cenu přeběhnout. Sotva se však objevil na planince, byl sestřelen a s ním šest hochů. Až na jednoho byli všichni mrtví. Jeden z našich pokusil se zraněného odnésti, byl však těžce raněn sám. Potom zkusili to ještě tři, ale všichni byli odstřeleni.

Bylo třeba umlčeti nepřátelské kulometry. Se značnými obtížemi podařilo se několika bratřím obejít nepřátelského kulometníka, německého šikovatele se dvěma střelci. Jsa zezadu napaden, postřelil ještě jednoho bratra, ale pak sám klesl pod tíhou pažby bratra A. Nováka, se slovy, že má doma ženu a děti. Byl však rozezlených bratří zastřelen, poněvadž měl na svědomí smrt našich 12 bratří. Získali jsme na 40 zajatců. Bratr Tetina byl ještě raněn do levé ruky, ale až s večerem mohl být odnesen na obvaziště a jako těžce raněný odvezen dále...

Jako výpomocná spojka běhal jsem k jednotlivým částem. Potom nás pět poslali k rotě br. poručíka Rytíře s dotazem, zda potřebují pomoc. Ze všech pěti doběhl jsem k rotě pouze sám. Odtud byl jsem poslán opět s rozkazem praporu, byl jsem však na cestě štěpinou granátu zasažen do hlavy. Moje štěstí bylo, že jsem si chránil hlavu velkou lopatou. Nebýtí toho, měl jsem z hlavy třísky. Granát vybuchl asi 10 kroků ode mne. Rána byla strašlivá. Byl to patrně těžší projektil. Otočil jsem se kol osy, pak to se mnou švihlo na silnici. Když jsem se vzpamatoval, běžel jsem dál k praporu.

Byl jsem stíhán německou baterií, rány dopadaly ze všech stran. Uštván přiběhl jsem k praporu, kam právě házeli plyňáky. V padnou. Vpadnuv do krytého zákopu, nalokal jsem se plynu a nabytí velitelé Gardána, snad bych byl zůstal ležet. Navlékli mi masku proti plynům a pak teprve vzali ode mne rozkaz.

S večerem naše druhá a třetí četa, silně oslabené, spojily se v jednu a ta dostala za úkol prorazit německou linii. Byl to perný oříšek, jelikož před námi byla planina as 300 metrů široká, strážena 6 kulometry.

Rozkaz zněl prorazit do hloubky 1 km celý nejnebezpečnější úsek. Br. Jakeš, prudký, vojnín tělem i duší, byl nám oporou do onoho útoku, z něhož jsme nedoufali nikdo vrátiti se zpět. Byla to nejtěžší chvíle mého života. Byl jsem určen raketářem a šel jsem s Jakešem první. V půl 6. spustila francouzská artilerie, která nám dělala cestu. Sta děl rozeřvalo se na úseku pouhých několika set metrů. Děla všech kalibrů křížovou palbou uvolňovala cestu. Řvalo, hučelo, lomožilo, skučelo, pískalo to nad hlavou. Zem se trásla, obracena jsouc granáty. Šrapnely dodělávaly zhoubné dílo. Sotva se přenesla naše dělostřelba dále, museli jsme vyskočit a utíkat za clonou ochranných granátů, abychom mohli vybírat překvapené Němce ze zákopů. Německá kontrabaráž nás však trochu rozházela a rozhodila i moji raketu. Zdálo se, že se otevírá peklo kolem nás, všude samý oheň, dým, rámus i výkřiky. Pomalu postupovalo se vpřed. Po útoku ručními granáty v několika minutách byla obsazena planina a získáno na 200 zajatců. Mezitím padl br. Štolba, těžce zraněný br. Jakeš, nemoha se vrátit zpět, dobil se sám. Zemřel jako pravý voják. Za krytu noci a každý na svou pěst hleděli jsme se dostat zpět. Štěstí, že byla neproniknutelná tma a že ustala palba. Na jednom místě seběhli jsme se tři, bratr Bartyš, americký Slovák, br. Želibabka, granátník. Bartyš jako nejstarší minil, že bychom mohli ono hnízdo kulometů vzít útokem pod ochranou tmy. Tiše vyvracel jsem jeho nápad, avšak nedal si říci, a tak podnikli jsme tři lidé útok na čtyři kulometry, ukryté v betonových zákopech. Br.

Želibabka vystřelil 2 ruční granáty a jedním zasáhl skutečně ono hnízdo, ale zároveň ukázal Němcům, kde jsme ukryti, začali do nás pražit ze dvou kulometů s nastřelujícími světelnými kuličkami. Mrsknul jsem sebou ihned do jednoho slepého zákopu, což mě zachránilo. Bartyš se Želibabkou utíkali přes planinu kupředu a br. Želibabka byl těžce raněn na obou nohou. Němci pak nevidouce nikoho utíkat, přestali střílet a šli směrem k nám. Využil jsem toho a přeběhl rychle za panujícího světla od rakety v ta místa, kde br. Želibabka, maje obě nohy přeraženy, sténal a prosil: „Brat, dobij mňa!“ Prosil o to, co jsme si slibovali učinit jeden druhému v tom případě, že bychom měli padnouti zranění do zajetí. Těžko se to řekne a ještě hůř provádí. A tak chtěje ho zachránit, pokoušel jsem se ho odnésti. Třebaže nebyl velký, bezvládné tělo bylo tak těžké, že nešlo to rychle, a když nade mnou zjevily se německé pickelhoubny, musel jsem odejít. Couvaje pomalu, abych nebyl zpozorován, nespouštěl jsem z Němce zraků, maje ruční granát v ruce. Sebrali Želibabku při svitu jedné rakety a já hleděl, abych se protáhl zpět přes německé linie, což se mi také podařilo.

Druhý den k večeru došla nás zpráva, že u nás prohlášena byla republika Československá, což způsobilo mezi námi takový rozruch, že se Němci domnívali, že se chystá útok, spustili palbu a začali házetí miny, při čemž přišlo o život několik bratří. Od našeho 22. pluku na sklonku války za deset dnů ztratili jsme na 800 bratří. Větší část zůstala jich na bojišti, v Argonách, u Vouzieres a hlavně na úseku vlevo od městečka Vandy, kolem té nešťastné planiny a dole u lesíka, který stal se hrobem našich bratří.

(Daniela ONDRÁČKOVÁ, *Legionáři: rodáci, občané a obyvatelé obcí okresu Semily*, Semily 2002, s. 43–45.)

Příloha č. 6 – Řešení pracovního listu Události 20. století – zaměření na Turnovsko

Události 20. století – zaměření na Turnovsko

1) Přiřaď jednotlivá data k událostem 20. století, která jsou významná jak pro Turnov, tak pro celou ČR.

31. července 1914	1953	2. června 1990	9. květen 1945	
1914–1918	17. listopad 1989	28. října 1918	15. březen 1939	
17. září 1922	22. srpen 1968	1925	1939–1945	1960
1935	1948			

Druhá světová válka *1939–1945*

Komunistický převrat *1948*

Konec 2. světové války (příjezd tanků Rudé armády do Turnova) *9. květen 1945*

Krajinářská výstava *1925*

Likvidace kašny spolu s mariánským sloupem na hlavním náměstí v Turnově *1953*

Návštěva T. G. Masaryka v Turnově *17. září 1922*

Návštěva Václava Havla v Turnově *2. června 1990*

Německá okupace Čech a Moravy *15. březen 1939*

Nová Ústava – reforma veřejné správy (zrušení turnovského okresu) *1960*

Okupační vojska Varšavské smlouvy dorazila do Turnova *22. srpen 1968*

První světová válka *1914–1918*

Sametová revoluce *17. listopad 1989*

Vydání Norimberských rasových zákonů (1. vlna uprchlíků ze Sudet v Turnově) *1935*

Vyhlášení všeobecné mobilizace *31. července 1914*

Vznik Československa *28. října 1918*

2) Přiřad' na časovou osu jednotlivé události.

- 1. Vyhlášení všeobecné mobilizace 31. července 1914*
- 2. První světová válka 1914–1918*
- 3. Vznik Československa 28. října 1918*
- 4. Návštěva T. G. Masaryka v Turnově 17. září 1922*
- 5. Krajinářská výstava 1925*
- 6. Vydání Norimberských rasových zákonů (1. vlna uprchlíků ze Sudet v Turnově) 1935*
- 7. Německá okupace Čech a Moravy 15. březen 1939*
- 8. Druhá světová válka 1939–1945*
- 9. Konec 2. světové války (příjezd tanků Rudé armády do Turnova) 9. květen 1945*
- 10. Komunistický převrat 1948*
- 11. Likvidace kašny spolu s mariánským sloupem na hlavním náměstí v Turnově 1953*
- 12. Nová Ústava – reforma veřejné správy (zrušení turnovského okresu) 1960*
- 13. Okupační vojska Varšavské smlouvy dorazila do Turnova 22. srpen 1968*
- 14. Sametová revoluce 17. listopad 1989*
- 15. Návštěva Václava Havla v Turnově 2. června 1990*

3) **Přřad' obrázky k historickým událostem.**

A) *Návštěva T. G. Masaryka*

C) *Sametová revoluce 1989 v Turnově – symbolem se stala multikára*

B) *Okupace roku 1968 – snaha obyvatelstva zmást okupační vojska*